

EU:n ja Venäjän mahdollisen viisumivapauden vaikutukset Sallassa

Viisumivapauden vaikutukset pohjoisessa – Viva North

EU:n ja Venäjän mahdollisen viisumivapauden vaikutukset Sallassa

Pasi Satokangas

EU:n ja Venäjän mahdollisen viisumivapauden vaikutukset Sallassa

Viisumivapauden vaikutukset pohjoisessa – Viva North

Sarja B. Raportit ja selvitykset 29/2014

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-057-6 (nid.)

ISSN 2342-2483 (painettu)

ISBN 978-952-316-058-3 (pdf)

ISSN 2342-2491 (verkkojulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja
Sarja B. Raportit ja selvitykset 29/2014

Rahoittajat: LUC matkailu,
Euroopan Unioni Euroopan aluekehitysrahasto,
Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013, Lapin liitto

Kirjoittaja: Pasi Satokangas

Kansikuva: Rodeo

Taitto: Antti Saaranen

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000
www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni

Lapin korkeakoulukonserni LUC
on yliopiston ja ammattikorkeakoulun strateginen yhteenliittymä.
Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto
ja Lapin ammattikorkeakoulu.
www.luc.fi

Sisällys

1 JOHDANTO	.10
1.1 Viisumivapauden tausta ja tavoitteet	.10
1.2 Viisumivapauden vaikutuksia koskeva tutkimus	.13
1.3 Selvityksessä käytettävät tutkimusmenetelmät	.15
2 VIISUMIVAPAUDEN TURVALLISUUSVAIKUTUKSET	.16
2.1 Viisumivapauden vaikutukset rajanylityksiin Sallassa	.16
2.2 Viisumivapauden vaikutukset rikollisuuteen	.19
2.3 Viisumivapauden vaikutukset onnettomuuksiin	.25
3 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUKSET ELINKEINOELÄMÄÄN	.27
3.1 Venäläisten motiivit Suomen matkailuun	.27
3.2 Viisumivapauden elinkeinovaikutukset Lapissa ja Sallassa	.28
3.3 Venäläismatkailijoiden rahankäyttö Sallassa	.46
4 VIISUMIVAPAUDEN SOSIAALISET VAIKUTUKSET	.54
4.1 Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi	.54
4.2 Sallan kunnan väestö ja työllisyys	.55
4.3 Sallalaisten suhtautuminen viisumivapauteen	.58
4.4 Viisumivapauden sosiaaliset vaikutukset Sallassa	.67
5 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUSTEN SELVITYSMALLI	.69
5.1 Viisumivapauden vaikutusten selvittämiseen käytetyt mallit	.69
5.2 Viisumivapauden vaikutusten arviointimalli	.72
6 POHDINTA	.75
LÄHTEET	.77

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1 EU ja Schengen -maat	.11
Kuvio 2 Venäläisten ja entisen Neuvostoliiton maiden kansalaisten tekemät rikokset Lapissa.	.22
Kuvio 3 Rajanylitykset Sallan rajanylityspaikalla 2008–8/2014	.32
Kuvio 4 Kartta selvityksen kohdealueelta	.34
Kuvio 5 Rekisteröidyt yöpymiset Sallassa vuonna 2013	.42
Kuvio 6 Väestön sukupuolijakauma Sallan kunnassa vuonna 2013	.56
Kuvio 7 Työllisyys Sallan kunnassa toimialoittain vuonna 2012	.57
Kuvio 8 Sosiaalisten vaikutusten kyselyn vastaajien sukupuolijakauma	.58
Kuvio 9 Sosiaalisten vaikutusten kyselyn vastaajien ikäjakauma	.58
Kuvio 10 Naisten suhtautuminen viisumivapauteen	.60
Kuvio 11 Miesten suhtautuminen viisumivapauteen	.61
Kuvio 12 Molempien sukupuolten suhtautuminen viisumivapauteen	.61
Kuvio 13 Iältään 15–39 -vuotiaiden suhtautuminen viisumivapauteen	.62
Kuvio 14 Iältään 40–64 -vuotiaiden suhtautuminen viisumivapauteen	.62
Kuvio 15 Iältään 65 vuotta täyttäneiden suhtautuminen viisumivapauteen	.63
Kuvio 16 Viisumivapauden selvittämisen periaate	.70
Kuvio 17 Viisumivapauden vaikutusten arviointimalli	.72

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1	Kantalahdessa lomailevien venäläisten halukkuus matkustaa Suomeen	.43
Taulukko 2	Poliittis-taloudellisen kriisin vaikutus Suomeen matkustamiseen seuraavan puolen vuoden aikana	.44
Taulukko 3	Venäläisten matkailijoiden määrän kehittyminen Sallassa, ei viisumivapautta	.46
Taulukko 4	Venäläisten matkailijoiden rahankulutus Sallassa nykytasolla	47
Taulukko 5	Venäläismatkailun työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallisverotulovaikutukset Sallassa vuonna 2013	.48
Taulukko 6	Venäläisten matkailijoiden rahankäyttö Sallassa vuonna 2020, ei viisumivapautta	.49
Taulukko 7	Venäläismatkailun työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallisverotulovaikutukset Sallassa vuonna 2020, ei viisumivapautta	49
Taulukko 8	VE. 1 Rajaliikkuvuus vuonna 2020, viisumivapaus	.50
Taulukko 9	VE. 1 Venäläisten rahankulutus vuonna 2020, viisumivapaus	51
Taulukko 10	VE. 1 Työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallisverotulovaikutukset Sallassa vuonna 2020, viisumivapaus	.51
Taulukko 11	Viisumivapauden vaikutukset Sallassa	.52
Taulukko 12	Sallan väestö ikäluokittain vuonna 2013	.55
Taulukko 13	Sosiaalisia vaikutuksia koskevien väittämien keskiarvot	.59
Taulukko 14	Sosiaalisia vaikutuksia koskevien väittämien keskiarvot ikäluokittain	.60
Taulukko 15	Viisumivapauden merkitys Sallan kunnalle	.63

Tiivistelmä

Euroopan Unioni ja Venäjä ovat työskennelleet pitkään viisumivapauden saavuttamiseksi. Vuonna 2014 poliittinen tilanne muuttui voimakkaasti ja viisumivapauteen tähtäävä prosessi keskeytettiin. Tilanteen haastavuudesta huolimatta on mahdollista, että viisumivapaus toteutuu tulevaisuudessa.

Euroopan unionin aluekehitysrahaston rahoittama Viisumivapauden vaikutukset pohjoisessa -hankkeessa on ensimmäistä kertaa selvitetty aihepiiriä Pohjois-Suomessa. Selvityksen kohdealue on itärajalta sijaitseva Sallan kunta. Työssä selvitettiin, mitkä ovat viisumivapauden vaikutukset Sallan kunnassa. Tietoja on kerätty haastattelulla lukuisia virkamiehiä ja elinkeinoelämän edustajia. Selvityksessä on hyödynnetty myös sekundäärisiä lähteitä, kuten esimerkiksi rajanylityksiä kuvaavia tilastoja.

Selvityksen skenaarion mukaan Sallassa tapahtuisi yli 500 000 rajanylitystä ja venäläisten matkailijoiden määrä lähes kaksinkertaistuisi, mikäli viisumivapaus toteutuisi vuonna 2020. Venäläisten Sallaan jättämä matkailutulo on nykytasolla 1,6 miljoonaa euroa. Vastaava tulo on vuonna 2020 noin 2,9 miljoonaa euroa, mikäli viisumivapaus ei toteudu ja 4,6 miljoonaa euroa, mikäli se toteutuu. Matkailutyöllisyys kasvaisi viisumivapauden myötä noin 10 henkilötyövuodella. Päivämatkat ja käynnit Moskovasta ja Pietarista Lappiin lisääntyisivät. Joustava mahdollisuus vierailta Venäjällä toisi uuden vahvuuden Sallan matkailun ohjelmatarjontaan. Pääasiallinen hyöty viisumivapaudesta Lapissa kohdistuisi kuitenkin Rovaniemelle ja Tornion seudulle, joissa on suuria vähittäiskaupan yksiköitä, ja toisaalta hiihtokeskuksiin.

Suurimmat työllistäjät Sallassa ovat maa- ja metsätalous. Nämä toimialat eivät hyötyisi suoraan viisumivapaudesta, mutta uudistus lisäisi työmahdollisuuksia matkailuelinkeinon parissa. Viisumivapaus merkitsisi todennäköisesti paikallispalveluiden parantumista. Enemmistö Sallan asukkaista suhtautui positiivisesti viisumivapauteen, koska sen toivottiin virkistävän alueen elinkeinoelämää ja mm. Venäjälle matkustaminen helpottuisi.

Rikollisuus voisi lisääntyä jonkin verran viisumivapauden aikana. Tämä koskisi erityisesti pieniä rikoksia ja liikenne rikkomuksia.

AVAINSANAT *viisumivapaus, Venäjä*

Abstract

Fluent international mobility is a precondition for a flourishing tourism industry as well as other business. The European Union and the Russian Federation have long been working towards a visa free travel arrangement. It is widely known that in 2014 the political situation changed radically, stopping the prolonged project completely. Although the situation is now difficult, visa free travel can still be realized in the future.

Due to its geographical location, Finland is highly dependent on trading with Russia. Finnish Lapland is a particular area in which tourism is one of the most important industries. The Viva North, a project funded by The European Regional Development Fund, is the first one which investigated the impacts of visa free travel in Northern Finland. The project's target area is the municipality of Salla which is located nearby the eastern border of Finland about 150 kilometres to the east of the town of Rovaniemi.

The research aims to answer the question what the economic, social and safety impacts of possible visa free travel are between the EU and Russia in the municipality of Salla. To answer the research questions a number of officials and representatives of business and industry were interviewed. Other sources of information like border crossing data and statistics on offences were also used.

The results of the study show that there will be over 500 000 border crossings in Salla and the number of Russian tourists in Salla will almost double if visa free travel is implemented. The economic impact of Russian tourists in Salla is now 1.6 million euros. The impact will be 4.6 million euros in 2020 if visa free travel is implemented and 2.9 million euros if visa is still required. The tourism employment in the area would increase by approximately 10 man-years. Tourists from the Kola Peninsula use the airports of Rovaniemi and Oulu for travelling abroad for holiday. Trips from Saint Petersburg and Moscow to Lapland will increase. The possibility to visit Russia is an interesting additional programme for tourists staying in Salla. The towns of Rovaniemi and Tornio with large retail stores as well as ski resorts will be the ones which benefit most from the visa free travel in Lapland.

The biggest employers in the municipality of Salla are agriculture and forestry and those industries would not have direct economic benefits from visa free travel. However, there will be more of those people who can work in tourism industry. It is also probable that there would be better services, which would also benefit the local people. While the majority of the inhabitants of Salla had a positive attitude towards visa free travel, the older and female inhabitants tended to have the most negative attitudes.

The crime rate may increase in Lapland by approximately 10 %, especially in the municipalities in the eastern parts of the region, and in the towns and ski resorts. The growth is greatest in the number of crimes and traffic violations. Accidents in traffic may slightly increase.

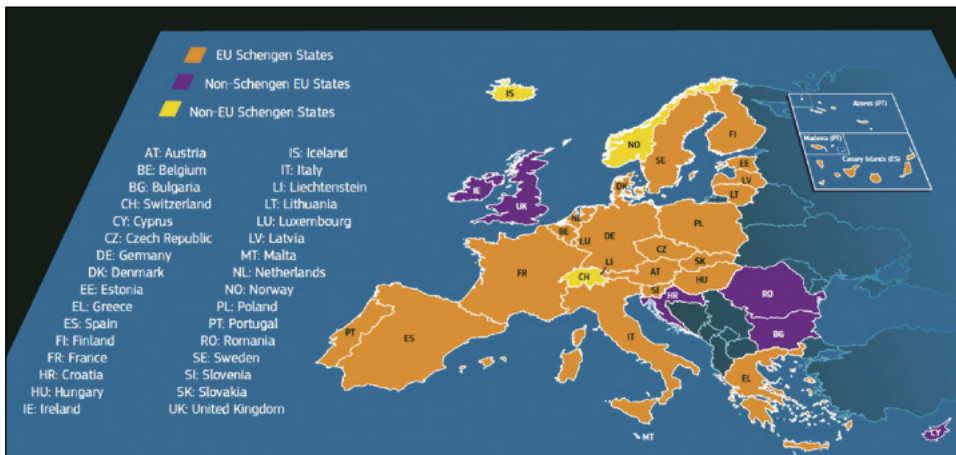
KEY WORDS   *visa free travel, Russia*

1 Johdanto

1.1 VIISUMIVAPAUDEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Viisumivapauden vaikutukset pohjoisessa – Viva North -hankkeessa selvitettiin viisumivapauden vaikutuksia Lapissa. Hankkeen pilottialue oli Sallan kunta. Hankkeessa mallinnettiin viisumivapauden vaikutusten selvitystapa, joten vastaava selvitys on toistettavissa myös muilla alueilla. Hankkeen käynnistyessä vuonna 2013 oli jo ilmestynyt suomalaisia selvityksiä EU:n ja Venäjän välisestä viisumivapaudesta, joten työtä ei ollut tarpeen aloittaa täysin tyhjältä pöydältä. Vuosi 2014 muutti kansainvälistä talouspoliittista toimintaympäristöä voimakkaasti Ukrainan kriisin myötä. Nopeasti muuttunut kansainvälispoliittinen tilanne kuvastaa hyvin ennakkoinnin haasteellisuutta. Useimmat viisumivapautta koskevat selvitykset ovat esittäneet varsin optimistisia lukumääriä matkailuvirtojen kasvusta. Taloudelliset epävarmuustekijät näkyvät tätä raporttia kirjoitettaessa mm. ruplan arvon heikentymisenä Venäjällä. Käsillä olevassa työssä on pyritty huomioimaan ajankohtaisten seikkojen vaikutusta viisumivapauden vaikutuksiin ja toteutumiseen jatkossa. Viisumivapausprosessi EU:n ja Venäjän välillä on tällä hetkellä keskeytetty ja vaikuttaa siltä, että tilanne pysyy ennallaan lähitulevaisuudessa. Viisumivapaus voi yhtä toteutua, mutta vaikuttaa epätodennäköiseltä, että se tapahtuisi 2010-luvulla.

Vuonna 1986 eräät Euroopan yhteisön jäsenmaat sopivat Luxemburgin Schengenissä poistavansa henkilöiden liikkuvuutta rajoittavat esteet valtioidensa väliltä. Vuonna 1990 allekirjoitettiin Schengen-yleissopimus, joka tuli voimaan vuonna 1995. Kaksi vuotta myöhemmin Amsterdamin huippukokouksessa Schengen-järjestelmä päätettiin muuttaa koskemaan koko Euroopan unionia. Iso-Britannia ja Irlanti eivät ole liittyneet sopimukseen ja Bulgaria, Romania ja Kypros eivät vielä sovelle sitä täysimääräisesti. (Ulkoministeriö 2014a.)

Kuvio 1 EU ja Schengen -maat
(Euroopan komissio 2014)

Kuvassa on esitetty Euroopan unioniin kuuluvat Schengen-maat oranssilla, Schengen-alueen ulkopuoliset EU-maat violetilla ja Euroopan unionin ulkopuoliset Schengen-maat keltaisella värillä. Suomella on huomattavan pitkä raja Venäjän kanssa.

Schengen-alueen valtioiden välillä ei pidetä kaikkia matkustajia kattavia rajatarkastuksia. Lisäksi Schengen-maat ovat tehostaneet alueen ulkorajavalvontaa sekä poliisi- ja oikeusasioiden yhteistyötä. Matkustajan on pidettävä Schengenin sopimuksista huolimatta mukanaan jäsenmaissa hyväksytyä passia tai henkilökorttia. Kun Schengen-alueen ulkoraja ylitetään, jokaisen matkustajan henkilöllisyys tarkistetaan matkustusasiakirjasta matkustajan kansalaisuudesta riippumatta. Euroopan unioniin ja Schengen-alueeseen kuulumattomien maiden kansalaisten osalta tarkistetaan lisäksi muut maahantuloedellytykset kuten oleskelulupa, viisumi sekä toimeentuloon ja paluumatkaan liittyvät varat. Schengenin sopimuksen mukaisesti on laadittu Euroopan unionin yhteiset listat maista, joiden kansalaisilta vaaditaan viisumia. Viisumipolitiikassa on huomioitu erityisesti turvallisuuteen ja laittomaan maahantuloon kuuluvat seikat. Schengen-alueelle myönnetään lähinnä yhtenäisviisumeita, jotka oikeuttavat liikkumaan voimassaoloaikanaan koko alueella. (Ulkoministeriö 2014a.)

”Viisumilla tarkoitetaan lupaa, jonka perusteella ulkomaalaisen maahantulo ja lyhytaikainen oleskelu sallitaan muiden maahantuloedellytysten täytyessä” (Poliisi 2014). Viisumivapaus pyritään saamaan EU:n ja Venäjän välille, koska sen nähdään edistävän liikkuvuutta, kauppaa ja ihmisten välistä kanssakäymistä. Viisumivapauden odotetaan lisäävän erityisesti matkailua.

EU:n ja Venäjän yhteistyökenttiin kuuluu mm. yhteisen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue. Näihin kuuluvana tavoitteena on helpottaa liikkumista siten, että tulevaisuudessa EU:n ja Venäjän välillä vallitsee viisumivapaus. Viisumivapaus on asetettu pitkän aikavälin tavoitteeksi vuonna 2003. Euroopan komission ja Venäjän välinen viisumihelpotussopimus tuli voimaan vuonna 2007. Vuoden 2011 joulukuussa hyväksyttiin ns. askelmerkit, jotka käsittävät viisumivapauden toteutumisen ehto-

ja liittyen asiakirjaturvallisuuteen, rajavalvontaan ja laittomaan maahanmuuttoon. (Ulkoministeriö 2014b.)

Suomi on selvästi suurin Schengen-viisumien myöntäjä Venäjällä ja Schengenin viisumisääntöihin perustuva Suomen linja viisumien myöntämisessä on joustava ja mahdollisimman kevyt. Venäläiset voivat liikkua samalla viisumilla lähes kaikissa Euroopan maissa. Yli 80 % Suomen venäläisille myöntämistä viisumeista oli vuonna 2009 monikertaviisumeita, joilla rajan voi ylittää useita kertoja. Suomi on tehnyt erittäin suuria panostuksia Venäjällä toimivien edustustojen viisumitoimintoihin. Pietariin valmistui vuonna 2004 uusi pääkonsulaatti, Moskovassa ja Pietarissa on laajennettu jatkuvasti viisumitiloja. Petroskoin konsulitoimipiste on aloittanut toimintansa uusissa tiloissa. (Stubb 2010.)

Jotta viisumivapaus voi toteutua, Venäjältä odotetaan useita uudistuksia. Passinmyöntämisprosessit olisi tehtävä turvallisemmiksi, ja kaikilla venäläisillä pitää olla mahdollisuus saada luotettava ulkomaanpassi. Viranomaisten korrupioon tulisi puuttua. Venäjän olisi myös valvottava rajojansa entistä tehokkaammin laittoman maahantulon estämiseksi. Schengen-maiden tulisi puolestaan harmonisoida viisumilinjauksiaan. Näiden perusehtojen toteutuminen mahdollistaisi viisumivapauden. (Stubb 2010.) Edellisiin liittyy myös Venäjällä käytettävän, henkilöllisyystodistuksena toimivan kotimaanpassin luotettavuus.

Matkailu on tärkeällä sijalla maakunnissa ja hallituksen tavoite on edistää matkailuelinkeinon sujuvuutta. Venäläiset ovat tärkein matkailijaryhmä Suomessa ja viisumeita myönnetään maksimaalisella joustavuudella. Venäläisten viisumeista 90 % on monikertaviisumeita. Pietarissa myönnettyistä Schengen-alueen viisumeista 90 % kohdistuu Suomeen. (Tuomioja 2014.)

Joulukuussa 2013 sekä Venäjä että EU totesivat, että toisen osapuolten on tehtävä töitä ennen viisumivapausneuvotteluihin pääsemistä. Vuoden 2014 Ukrainan kriisin johdosta viisumivapaus joutuu väistämättä uudelleen arvioitavaksi. Viisumivapautta edistävä prosessi on nyt keskeytetty ja sen jatkuminen riippuu lähitulevaisuuden kehityksestä. Prosessin mahdollisen jatkumisen ajankohtaa on vaikea määrittää, koska mm. asenneilmasto ulkomaita kohtaan on muuttunut Venäjällä. (Tuomioja 2014.)

Venäläiset matkailijat nähdään Suomessa siis merkittävänä ryhmänä, joiden saapumista Suomeen pyritään edistämään mm. joustavan viisumikäytännön avulla. Viisumivapautteen tähtäävän prosessin jatkumisesta on mahdotonta antaa varmaa arviota. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että EU ja Venäjä eivät käynnistä prosessia uudelleen ainakaan tällä vuosikymmenellä.

Suomen ja Venäjän välinen liikkuvuus on kasvanut pitkään, mutta alkuvuodesta 2014 viisumihakemukset ovat vähentyneet 15 %, rajanylitykset 8 % ja turismi 10 %. Venäläisten matkailua on vähentänyt Venäjän hidastunut talouskehitys. Alkuvuodesta 2014 venäjän vienti on supistunut 16 % ja tuonti vastaavasti 18 %. Maan talouden ei odoteta kasvavan lähivuosina. Oletus kuitenkin on, että pitkällä aikavälillä Suomen ja Venäjän välinen liikkuvuus alkaa taas kasvaa. Krimin laittoman Venäjään liittämisen johdosta EU päätti keväällä 2014 keskeyttää viisumivapaustavoitetta koskevat neuvottelut. Ukrainan kriisi, Venäjän sisäinen kehitys ja EU:n asettamat rajoitukset

ovat muuttaneet poliittista kokonaiskuvaa. Ukrainan kriisin vaikutukset ovat kauaskantoiset ja suhteiden paluuta normaalitilaan on vaikea ennakoida. Suomen viisumien käsittely jatkuu kuitenkin normaaliin tapaan. (Sisä- ja ulkoministeriö 2014.) Muutuneesta tilanteesta huolimatta – tai siitä johtuen – Suomi pyrkii lisäämään venäläisten matkailua. Suomi avaa seitsemän uutta viisumikeskusta Venäjällä syksyllä 2014 (Suomen suurlähetystö, Moskova 2014.)

1.2 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUKSIA KOSKEVA TUTKIMUS

Japanin ja Etelä-Korean välisestä viisumivapaudesta tehty tutkimus osoittaa, että viisumivapauden myötä korealaisten matkustaminen Japaniin lisääntyi tilastollisesti merkittävästi. Ensimmäisen vuoden aikana matkustaminen lisääntyi 12,1 prosenttia ja toisena vuonna 25 prosenttia. Tutkimus osoittaa, että mikäli maiden välillä on voimakasta matkailukysyntää, voivat viisumivapauden vaikutukset olla yli 20 prosenttia. (Lee, Song & Bendle, 2010.)

Suomessa viisumivapautta on tutkittu tähän mennessä Kouvolan alueella (Koli 2013), Pohjois-Karjalassa (Baas, Nupponen, Ollikainen, Myllyluoma & Nerman 2013), Etelä-Karjalassa (Tolvanen 2013) ja valtakunnallisesti (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013), (Jorvala 2013), (Hirvonen 2011). Maailmalla on tehty selvityksiä viisumivapaudesta esimerkiksi Japanin ja Etelä-Korean välillä (Lee, Song & Bendle, 2010), G20-maissa (World Travel & Tourism Council 2012) ja EU:n ja Venäjän välillä (Salminen & Moshes 2009).

Norjan ja Venäjän välillä on ollut rajoitettu viisumivapaus vuoden 2012 toukuusta lähtien. Viisumivapaan vyöhykkeen sisällä asuu Norjassa noin 9 000 ihmistä Etelä-Varangin kunnassa ja Venäjän puolella 45 000 henkilöä Zapoljarnyin, Nikkelin ja Petsamon kaupungeissa sekä Korzunovon kunnassa. Viisumivapaa liikkuminen on mahdollista 30 kilometrin etäisyydellä rajasta asuville, 30 kilometriä rajasta naapurimaan puolella olevalla vyöhykkeellä. Viisumivapaa liikkuminen vaatii raja-asukastodistuksen, joka mahdollistaa 15 päivän oleskelun. Lupa maksaa 20 euroa, mutta on ilmainen alle 18-vuotiaille, opiskelijoille sekä yli 60-vuotiaille. Lupakorttia haetaan konsulaateista Kirkkoniemeltä tai Murmanskista. Raja-asukastodistuksia myönnettiin aluksi suhteellisen vähän, ja suurin osa luvan hakijoista oli polttoaineostoksille suuntaavia norjalaisia. Venäläiset matkustavat Norjan puolelle lähinnä ostoksille paikallisiin kauppoihin. Norja on tosin noudattanut joustavaa viisumipolitiikkaa jo vuodesta 2010 lähtien Murmanskin ja Arkangelin sekä Nenetsien piirikunnan asukkaiden osalta. Monikertaviisumien myöntäminen lisäsi venäläisten rajanylityksiä huomattavasti. (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013.)

Kirkkoniemessä keväällä 2014 tehtyjen haastattelujen perusteella venäläisasiakkaiden määrä kauppoissa on lisääntynyt varsin selvästi viime aikoina. Eräät venäläiset ovat jopa lopettaneet päivätyönsä ja hankkivat toimeentulonsa viemällä elintarvikkeita ja tavaroita Norjan puolelta Venäjälle. Kaupoissa ilmenneet venäläisten aiheuttamat häiriötapaukset ovat yksittäisiä. Itä-Finnmarkin poliisilaitoksen mukaan aino-

astaan yksi raja-asukastodistus on peruttu, eli uudistus ei ole käytännössä lisännyt rikollisuutta. Poliisilaitos pitää venäläisten tekemien rikkomusten suhteen nollatoleranssia, jotta tilanne ei pääse huononemaan. Maiden väliset kulttuurierot voivat aiheuttaa väärinkäytöksiä ja väärinkäsityksiä, mutta näihin reagoidaan nopeasti. Tämä on tärkeää siksi, että saadaan aikaan paikallisten yrittäjien luottamus. Kirkkoniemen Barents-Centerin edustajan mukaan liberaali viisumipolitiikka on parhaita keinoja kaupankäynnin lisäämiseksi alueella. Raja-asukastodistuksen etuna on, että sitä ei leimata ja se tulee viisumia edullisemmaksi. Viisumin etuna puolestaan on, että se mahdollistaa matkustamisen kauemmaksi. Viisumivapaan vyöhykkeen norjalaisista noin 30 % omaa luvan ja venäläisistä vastaavasti noin 5 %. Kirkkoniemen elinkeinotoimiston mukaan venäläiset ovat keväällä 2014 hakeneet huomattavasti vähemmän Norjan puolella tehdyistä ostoksista myönnettyjä arvonlisäverojen palautuksia. Tämä voi osoittaa Ukrainan kriisin ja taloudellisesti epävarman ajan vaikutuksia venäläisten matkailuun ja ostoskäyttäytymiseen. Haastateltujen majoitusyritysten edustajien mukaan viisumivapaus ei ole vaikuttanut heidän asiakasmääriinsä, koska raja-asukastodistuksella matkustavat venäläiset saapuvat lähialueelta.

Minkälaisia arvioita aikaisemmissa selvityksissä on esitetty mahdollisen Venäjän viisumivapauden vaikutuksista Suomessa?

Liikenteen arvioitiin lisääntyvän 150–200 % lähinnä ensimmäisenä vuotena viisumivapauden toimeenpanon jälkeen. Arviot tosin vaihtelevat asiantuntijasta riippuen. Viisumivapauden arvioitiin ilmenevän rajaturvallisuudessa lisääntyvänä liikenteen rajanylityspaikoilla ja rajat ylittävän rikollisuuden sekä turvapaikkamenettelyn lisääntymisenä. Rajaturvallisuuden kehittämiskohteiksi arvioitiin rikostiedustelun tilannekuva, uhkien arviointi, tekniset valvontajärjestelmät ja viranomaisyhteistyö. (Hirvonen 2011, 82, 85.)

Venäjältä Euroopan unioniin suuntautuvan liikenteen kokonaismäärästä arvioitiin vuosittain olevan 20–30 % ensikertalaisia, joille rajanylitysprosessi ei ole tuttu. Euroopan unionista Venäjälle suuntautuvan liikenteen määrästä puolestaan arvioitiin olevan ensikertalaisia noin 50 %. Euroopan unionin ja Venäjän välisen elintasoeron arvioitiin rajoittavan Venäjältä lähtevien matkustajien määrää. (Hirvonen 2011, 86.)

Viisumivapauden vaikutusten arvioinnissa käytettäväksi rajanylitysten kehitystä kuvaavaksi skenaarioksi valittiin tässä selvityksessä Kasvavan rajaliikenteen hallinta-raportin skenaario 4. Kyseisen skenaarion mukaan rajaliikenteen kasvu on vuoteen 2017 saakka 5–10 %, ja viisumivapaus toteutuu vuoden 2017 alussa, jolloin rajanylitysten kasvu on 75 % (Sisäasiainministeriö 2012) Skenaariota on muutettu siten, että Ukrainan kriisin vuoksi rajanylitykset jatkavat kasvuaan vuonna 2017 ja viisumivapaus toteutuu vuoden 2020 alusta.

Skenaariosta on annettu seuraava kuvaus. Venäjän talouskehitys hidastuu 0 - 3 prosenttiin, koska Euroopan talouskriisi kärjistyy ja Yhdysvaltojen talouskehitys on heikko. Ostovoiman kasvu hidastuu ja kulutusikäytyminen on varovaista. Ulkomaanmatkailu kuitenkin lisääntyy, ja ostosmatkailu on kannattavaa, jolloin rajanylitykset kasvavat maltillisesti. (Sisäasiainministeriö 2012) Tässä selvityksessä käytettävän muunnetun skenaarion mukaan viisumivapaus toteutuu vuonna 2020, ja rajany-

litysten määrä Sallassa on tuolloin 530 000. Ukrainan kriisi ja Venäjän talouteen liittyvät tekijät vaikuttavat siten, että rajanylitysten määrä vähenee vuoden 2013 tasosta vuonna 2014 ja pysyy ennallaan joitakin vuosia. Kriisi kuitenkin ratkaistaan, ja viisumivapaus pääsee toteutumaan vuonna 2020. Rajanylitysten määrä alkaa kasvaa uudelleen jo vuonna 2017 Venäjän parantuneen talouskehityksen johdosta.

1.3 SELVITYKSESSÄ KÄYTETTÄVÄT TUTKIMUSMENETELMÄT

Selvityksen rajanylitysmäärien kehittymistä kuvaavan skenaarion perustana on käytetty Sisäministeriön tuottaman Kasvavan rajaliikenteen hallinta -raporttia. Asiantuntijahaastatteluiden sekä sekundääristen aineistojen, kuten rajanylitysmäärien kehitystä kuvaavien tilastojen avulla on arvioitu, mikä skenarioista vaikuttaa todennäköisimmältä. Valittua skenaariota on muutettu lähinnä Ukrainan kriisin johdosta siten, että rajanylitykset eivät kasva lähivuosina, ja viisumivapaus toteutuu vasta vuonna 2020 vuoden 2017 sijasta. Myös viisumivapauden muita elinkeinovaikutuksia on arvioitu asiantuntijahaastatteluiden avulla. Laadullinen haastatteluaineisto on teemoiteltu, ja teemat on jaoteltu ja tuotu esille raportissa. Haastatteluihin osallistui seuraavat tahot (haastateltujen henkilöiden määrä on ilmoitettu suluisissa):

Another Reality (1), Barents-Center, Kirkkoniemi (2), Barents-keskus Rovaniemi (1), Bigwood (1), Belomore (1), Matkailuyritys Boris Gurejev (1), Kirkkoniemen elinkeinotoimisto (1), Flait/Nordberry (1), FosAgro (1), Frontex (2), Itä-Finnmarkin poliisilaitos (1), Keskusrikospoliisi (2), Kiwi Minipris, Kirkkoniemi (1), Lapin kauppamari (1), Lapin liitto (1), Lapin pelastuslaitos (2), Lapin rajavartiosto (2), Lapin yrittäjät (1), Matkalla Sallaan ry. (1), Pelkosenniemen kunta (1), Rajamuseo, Kirkkoniemi (1), Salla Gate (1), Sallan yrittäjät (2), Sallan kunta (3), Savukosken kunta (1), Sisäministeriö (1), Snöhotel, Kirkkoniemi (1), Solliä, Kirkkoniemi (1), Suomen Murmanskin konsuli (1), Team 51 (1), Ulkoministeriö (1).

Matkailun talousvaikutuksia koskeva laskelma on tehty pohjoismaista menetelmää käyttäen. Vuotta 2020 koskevissa elinkeinovaikutusten laskelmissa käytetyt henkilömäärät pohjautuvat selvityksen skenaarioon. Viisumivapauden turvallisuusvaikutuksia on arvioitu asiantuntijahaastatteluiden sekä tilastotarkastelun avulla. Venäläisten toteutunutta rikollisuutta on tarkasteltu kokonaisuudessaan ja rikostyypeittäin. Rikollisuuden määrää on verrattu nykyisiin rajanylityksiin ja rajanylityksistä laaditun skenaarion avulla on arvioitu rikollisuuden kehittymistä viisumivapauden aikana. Sosiaalisia vaikutuksia on arvioitu ihmisiä koskevien vaikutusten arvioinnin prosessin mukaisesti. Menetelmät on esitetty yksityiskohtaisemmin alaluvussa sekä kootusti selvitysmallia esittelevässä luvussa.

2 Viisumivapauden turvallisuusvaikutukset

2.1 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUKSET RAJANYLITYKSIIN SALLASSA

Mitä rajanylitysten sujuvuuteen vaikuttavia uudistuksia on vireillä? Miten viisumivapaus vaikuttaisi Sallan raja-aseman toimintaan ja mitä varautumistoimia se edellyttäisi?

Ylitysmäärien kasvaminen itärajalla on saanut aikaan lukuisia jo toteutettuja sekä vielä vireillä olevia uudistuksia. Rajojen ylittämiseen liittyviä keskeisiä osa-alueita ovat liikenteen hallitseminen sekä rajan ylittävien henkilöiden ja tavarankuljetusten valvonta. Rajanylityspaikkojen kehittäminen vaatii siten eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Uusia rajanylityspaikkoja ei ole tulossa lähitulevaisuudessa, vaan toiminta keskittyy jo olemassa olevien kehittämiseen.

”Nykyisen rajanylityspaikkaverkoston arvioidaan olevan riittävän tiheä kasvavan rajaliikenteen tarpeisiin. Rajavartiolaitos, Tulli ja Liikennevirasto ovat vastanneet kasvavan rajaliikenteen tuomiin haasteisiin yhteisellä rajanylityspaikkojen kehittämisohjelmalla.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, TOUKOKUU 2014

Rjavartiolaitos on saanut lisääntyneen itäliikkuvuuden myötä enemmän resursseja toimintansa kehittämiseen. Uudistukset käsittävät useisiin osa-alueisiin liittyviä toimenpiteitä.

”Rjavartiolaitoksen kehittämistoimiin sisältyy rajatarkastusprosessiin tehtävien muutosten lisäksi tarvittava lisähenkilöstö, rajanylityspaikkojen liikenneväylien ja infrastruktuurin uudistusta, teknisten välineiden uudistamista sekä kehittämisohjelman yhteensovittamista Venäjän viranomaisten kanssa. Hallitus myönsi vuonna 2013 Rajavartiolaitokselle rajanylityspaikkojen kehittämiseen noin 13 miljoonan euron pysyvän lisäyksen. Tehdyn arvion mukaan lisämääräraha voidaan toimeenpanna hallituskauden aikana tehtävä rajanylityspaikkojen kehittäminen kaakkoisrajalla ja pääkaupunkiseudulla. Myönnetty määräraha ei riitä hallituskauden jälkeen suunniteltuun rajanylityspaikkojen jatkokehittämiseen.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, TOUKOKUU 2014

Rajanylitysprosessia pyritään kehittämään myös tietotekniikan tuomia mahdollisuuksia hyödyntämällä. EES-rajanylitystietojärjestelmästä ollaan rakentamassa EU:n laajuinen tietojärjestelmä, jolla voidaan seurata kolmannen maan kansalaisten oleskelua Schengen-alueella. Tällä hetkellä oleskeluaikoja seurataan vain passien leimoista rajanylityspaikoilla. Uuden tietojärjestelmän myötä passien leimaaminen loppuisi kokonaan. Rekisteröityjen matkustajien ohjelma (RTP) mahdollistaa nopeutetun rajanylityksen niille usein matkustaville kolmansien maiden kansalaisille, jotka hakeutuvat ohjelmaan ja täyttävät ennakkotarkastuskriteerit. Ohjelma käsittää rajatarkastusautomaatit, tai nopeamman manuaalisen tarkastuksen, jos automaatteja ei ole käytössä asemalla. (Sisäasiainministeriö 2013.)

”Rajaliikenteen sujuvuuteen vaikuttava tekijä on myös valmisteilla oleva EU:n Älykkäät Rajat -ohjelma. Siihen kuuluvilla yhteisellä rajanylitystietojärjestelmällä (EES) ja rekisteröityjen matkustajien ohjelmalla (RTP) on turvallisuutta ja rajanylitysten sujuvuutta lisäävien vaikutusten lisäksi myös rajatarkastusviranomaisten työtehtäviä lisäävä vaikutus. RTP-ohjelman toimeenpaneminen laajentaisi rajatarkastusautomaatiikan käytömahdollisuudet myös kolmansien maiden kansalaisille. Edellä mainittujen järjestelmien tulisi olla käytössä Schengenin ulkorajoilla ennen mahdollista viisumivapautta.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, TOUKOKUU 2014

Viisumivapauden toteutumiseen kuuluu siis myös rajavalvonnan tekniseen kehittämiseen liittyviä ehtoja. Uuden tekniikan käyttöönottamisella vastataan rajanylitysten määrän kasvamiseen. Kaakkois-Suomen neljän raja-aseman kautta tehtiin yli 10 miljoonaa ylitystä vuonna 2013 (Rajavartiolaitos 2014a). Lapin itärajan kahden ylityspaikan rajanylitysmäärät ovat puolestaan olleet parhaimmillaankin noin 400 000 ylityksen tasolla (Rajavartiolaitos 2014b)

”Viisumivapauden vaikutukset koskevat Lappia samalla tavalla kuin muutakin maata. Haasteet liittyvät Rajavartiolaitoksen lisäksi kärkeäoikeuksiin, poliisiin, tulliin ja liikenneinfrastruktuurin turvallisuuteen. Mittakaava on toki pienempi kuin Kaakkois-Suomessa.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MAALISKUU 2014

Sallan raja-asema on nykyään suhteellisen hiljainen lukuun ottamatta juhlapyyhiä, ylitysmäärät ovat 300–3 000 päivässä. Raja-aseman kapasiteetti on 500 000 ylitystä vuodessa. Viisumivapauden olosuhteissa tavataan enemmän väärennettyjä asiakirjoja, oleskeluaikojen ylityksiä, etsintäkuulutettuja sekä laittomia ajoneuvoja. Varovaisen arvion mukaan viisumivapauden vaikutuksesta matkailijamäärät kaksinkertaisuisivat, mutta jatkotoimenpiteet nelinkertaisuisivat, koska uusia ennakkotarkastamattomia tapauksia tulee lisää. Viisumihakemukset ennakkotarkistetaan nyt konsulaatissa, mutta viisumivapauden aikana matkustajan tiedot joudutaan tarkistamaan nopeasti rajalla. Matkustajien määrä lisääntyy, ja osa pikkurikollisista pääsee maahan. Rikolliset voivat tulla tosin jo nyt maahan Baltian kautta.

”Suomeen tulevan venäläisen passi koneluetaan, jolloin nähdään Suomen ja EU-maiden rekisterit.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MAALISKUU 2014

Selvityksessä käytettävän skenaarion mukaan viisumivapaus toteutuu vuonna 2020, jolloin Sallan Kellošelässä tapahtuu vuositasolla noin 530 000 rajanylitystä. Raja-aseman kapasiteetti voi siis jäädä hieman vajaaksi, mutta ongelma koskee lähinnä juhlahyppien ruuhka-aikoja. Mikäli venäläisen raja-aseman kapasiteetti on pienempi, ylitys tietyksi hidastuu siellä puolella. Rajanylitykset sujuvat nykyään verrattain hyvin molemmilla asemilla. Rajavartiosto näkee viisumivapauden logistisena ongelmana, joka kiteytyy rajanylityspaikkaan, jossa kaikkien tulee pysähtyä.

”Rajavartiolaitos on tehnyt paradigman muutoksen, mahdollistaa liikkuvuuden, eikä estä sitä. Varmistaa että laillinen liikkuvuus sujuu hyvin ja poimii haitalliset ilmiöt pois. Laitos varautuu viisumivapauteen, se on listalla korkealla.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, JOULUKUU 2013

Sallan Kellošelän raja-aseman tapauksessa itäliikkuvuuden kasvuun on varauduttu asemaa uudistamalla. Passintarkastustiskejä on otettu käyttöön lisää tullin puolelta vähentäen. Saapumiskaistoja on tarkoitus lisätä, samoin kuin rakentaa joidenkin kaistojen viereen passintarkistuspiste. Kun nämä pisteet ovat käytössä, matkustajan ei tarvitse nousta ulos autosta rajanylityksen yhteydessä. Kaistoja lisätään tarpeen vaatiessa. Karhutunturin raja-aseman lakkauttamisen vuoksi Kellošelän raja-aseman käyttöön on saatu 25 uutta henkilöä.

”Myös ’vihreän rajan’ miehet ovat kykeneviä työskentelemään raja-aseamalla, miehiä siirretään tarpeen mukaan metsästä asemalle ja toisinpäin.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MAALISKUU 2014

Lähivuosina henkilömäärää tullaan kuitenkin vähentämään 10:llä. Kellošelän raja-aseman vastuulla on nyt yli 250 kilometriä pitkä osuus raja-aluetta, jonka valvomista helpottaa runsas kalusto, kuten moottorikelkat. Mikäli uusia saapumiskaistoja rakennetaan lisää ja niiden yhteyteen tulee passintarkistuspisteitä, riittänee raja-aseman läpäisykapasiteetti hyvin. Mikäli jatkotoimenpiteiden määrä nelinkertaistuu, voi olla tarve saada käyttöön teknisiä uudistuksia, koska henkilöresursseja ei tulla lisäämään mahdollisen rajanylitysten kasvun suhteessa. Tärkeä osa rajatarkistusten sujuvuutta on kyky kommunikoida asiakkaiden äidinkielellä.

”Sallan raja-aseamalla on viisi ihmistä, jotka puhuvat oikein hyvin venäjää, lähes kaikki pystyvät hoitamaan passintarkastuksen venäjäksi, kielitaitoa on tarkoitus kehittää jatkossakin. Venäläinen suhtautuu avoimemmin venäjäksi asioimalla kuin englanniksi asioimalla.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MAALISKUU 2014

Suomi tekee kolmikantayhteistyötä yhdessä Norjan ja Venäjän kanssa, ja viisumivapaus on yksi teemoista vuoteen 2017 ulottuvalla kaudella. Yhteistyö tarkoittaa käytännössä toimenpiteitä, jotka on sovittu toteutettavaksi. Valtioiden välillä tulisi olla hyvä tilannetietoisuus ja tietojen vaihto.

Rajanylitysmäärien odotetaan siis lisääntyvän Lapissa mahdollisen viisumivapauden myötä noin kaksinkertaisiksi nykytilanteeseen verrattuna. Tämä ei kuitenkaan merkitse miljoonien rajanylitysten mittaluokkaa, millä tasolla ollaan jo nyt Kaakkois-Suomessa. Itäliikkuvuuden kasvuun on varauduttu jo nyt, mutta viisumivapaus edellyttäisi vielä uudistuksia, koska esimerkiksi rajavartioston henkilöstömäärää ei olla lisäämässä matkustajamäärien muutoksen suhteessa. Sallan rajaseaman kapasiteetti riittänee viisumivapauden oloissa ilman suuria rakenteellisia muutoksia.

2.2 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUKSET RIKOLLISUUTEEN

Mitä vaikutuksia Venäjän mahdollisella viisumivapaudella on aikaisemmissa selvityksissä nähty olevan yleiseen turvallisuuteen ja rikollisuuteen? Mitä viisumivapauden turvallisuusvaikutuksia voidaan ennakoida tilastojen ja selvityksen haastattelujen perusteella?

Syvempiä yhteiskunnallisia uhkakuvia pohdittaessa viisumivapauden nähtiin aiheuttavan korruptiota ja harmaata taloutta sekä lisäävän järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä. Erityisesti massarikollisuuden nähtiin kasvavan. Vakavan rikollisuuden ja ”hit and run” -rikosten määrän ei uskottu kasvavan, koska viisumivapaus ei vaikuta näiden rikosten paljastamista koskeviin rajatarkastusjärjestelyihin. Viranomaiset voisivat esimerkiksi yhä määrätä maahantulokieltoja. (Hirvonen 2011, 85–86.)

Viisumivapauden on nähty lisäävän erityisesti omaisuus- ja väarennösrikoksia sekä laittomaan maahantuloon ja ihmiskauppaan liittyviä rikoksia. Osa vastaajista katsoi myös nykyisen viisumiproessin olevan riittämätön estämään rajat ylittävää rikollisuutta. (Hirvonen 2011, 83.)

Elinkeinoelämän edustajat näkivät viisumivapauden lisäävän Suomessa erityisesti pikkurikollisuutta kuten näpistyksiä. Mahdollinen viisumin menettäminen toimii pelotteena estäen esimerkiksi liikennerikkomuksia. Mikäli viisumivapaus poistuu, tarvitaan korvaavia toimenpiteitä, kuten viranomaisten välisen yhteistyön kehittämistä ja riittäviä resursseja ehkäisemään rikollisuutta. (Jorvala 2013, 24.)

Etelä-Karjalassa toimivien majoitusliikkeiden johtajat ovat huolissaan kasvavasta rikollisuudesta. Joillakin huolestuminen oli niin voimakasta, että heidän kantansa viisumivapautta kohtaan oli kielteinen. Biometrinen passien ja rajavalvonnan nykyaikaistamisen tosin uskottiin torjuvan rikollisuutta. Yrityksiin kohdistuvien viisumivapauden haittojen arveltiin olevan esimerkiksi varkauksia ja tihutöitä. Haittoja aiotaan ehkäistä valvontaa ja turvallisuutta tehostamalla. (Tolvanen 2013, 23–24.)

Pohjois-Karjalassa viisumivapauden koetaan aiheuttavan turvattomuutta ja epävarmuutta. Yhteiskunnallisten ja kulttuuristen erojen nähdään aiheuttavan erilaisia lieveilmiöitä. Riskien ja haittojen nähdään lisääntyvän suhteessa rajanylitysten määrään. Erityisesti liikenne rikkomusten ja muiden pienten rikosten odotetaan lisääntyvän, koska uhka viisumin menetyksestä poistuu. Venäläisten tekemien rikosten, erityisesti liikenne rikosten, odotetaan moninkertaistuvan. (Baas ym. 2013.)

Murmanskin oblastissa tehdään jonkin verran enemmän rikoksia asukasta kohden verrattuna koko maan keskiarvoon tai esimerkiksi Leningradin oblastiin. Joinakin vuosina tosin koko Venäjän keskimääräinen rikollisuus asukasta kohden on ollut Murmanskin oblastia suurempaa. Törkeiden rikosten osuus Murmanskin oblastissa on noin 25 % kaikista rikoksista, Leningradin oblastissa törkeiden rikosten osuus on noin 36 % ja Karjalan tasavallassa noin 20 %. Törkeät rikokset ovat vähentyneet kaikilla tarkastelualueilla vuosien 2003 ja 2012 välillä, esimerkiksi Murmanskin oblastissa törkeiden rikosten osuus oli aiemmin noin 40 %. (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013, 12–13.)

Viron ja Suomen välinen viisumivapaus lisäsi jonkin verran virolaisten tekemien rikosten määrää Suomessa. Liikenne rikosten määrä moninkertaistui Viron liittyttyä EU:n jäseneksi, ja omaisuus rikosten määrä kehittyi samalla tavalla Viron liittyttyä Schengen-alueeseen. Tarkasteltaessa venäläisten ja virolaisten tekemien rikosten osuutta suhteessa matkustajamääriin, huomataan että venäläisten rikollisuus on huomattavasti vähäisempää. (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013, 18, 20.)

Tullin sekä Rajavartioston tutkimista venäläisten tekemistä rikoksista yleisimpiä ovat paljastinlaiterikkomukset. Viranomaisarvioiden ja muiden selvitysten mukaan viisumivapaus tulisi lisäämään mm. salakuljetus rikollisuutta. (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013, 21–24.)

Venäläisten tekemät rikokset erityisesti liikenteessä tulevat todennäköisesti lisääntymään viisumivapauden myötä. Liikennesakko saattaa estää viisumin saamisen, mutta sen perusteella ei voida määrätä maahantulokieltoa. Omaisuus rikokseen syylistyminen voi myös viisumivapaana aikana johtaa käännytykseen ja maahantulo kieltoon. Tämä merkitsee viisumin menettämistä vastaavan pelotevaikutuksen säilymistä. Käännytetystä henkilöstä tulee merkintä rajaviranomaisten rekisteriin ja heidän pääsyään Suomeen on mahdollista rajoittaa jatkossa. Tapausten käsitteleminen ja käännytykset lisäävät tosin raja- asemien työmäärää. (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013, 25.)

Maahanmuuttoviraston tekemän arvion perusteella viisumivapaus voisi lisätä turvapaikanhakijoiden kokonaismäärää noin kolmanneksella. Venäläisiä turvapaikanhakijoita voisi tällöin olla vuodessa jopa 2 000. Vuonna 2012 Suomeen saapui 226 turvapaikanhakijaa Venäjältä ja 117 muista Neuvostoliiton maista. (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013, 31.)

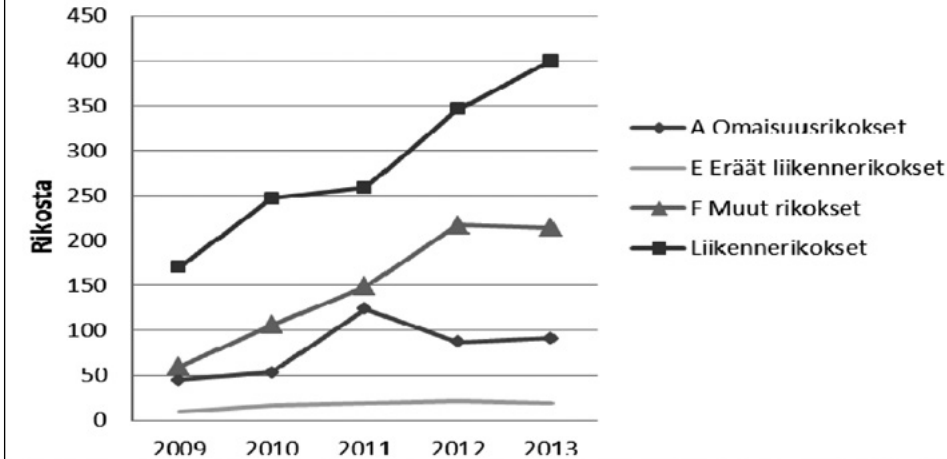
Koko Suomessa rikoksista syyllisiksi epäiltyjen määrät suhteessa tehtyjen matkojen määriin ovat huomattavasti pienempiä Venäjän ja entisen Neuvostoliiton kansa-

laisten kohdalla verrattaessa rikollisuutta muista maista tuleviin matkailijoihin (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013, 16).

Lapissa tilastoitiin vuonna 2012 yhteensä 8 681 selvitettyä rikosta. Näistä vailla vakituista asuinpaikkaa Suomessa omaavien venäläisten ja entisten Neuvostoliiton maiden kansalaisten tekemiä rikoksia oli 308. (Tilastokeskus 2014a.) Näissä rikoksissa ei ole mukana kaikkia liikenteessä tapahtuvia rikoksia, jotka on esitetty kuvassa 2. ”liikenne rikokset”-nimellä. Lapin itärajan kahden rajanylityspaikan kautta tapahtui yhteensä 350 047 rajanylitystä vuonna 2012 (Rajavartiolaitos 2014b).

Mikäli nämä rajanylitykset suhteutetaan vailla pysyvää asuinpaikkaa Suomessa omaavien venäläisten ja entisten Neuvostoliiton maiden kansalaisten Lapissa tekemiin rikoksiin, tapahtuu yksi rikos 1 137 rajanylitystä kohden. Laskennallista arviota tarkasteltaessa on huomattava, että matkustajia on periaatteessa puolet vähemmän kuin rajanylityksiä, ja rajanylittäjät koostuvat eri kansallisuuksista, venäläisten edustaessa toki selvää enemmistöä. Arvio ei siis kerro siitä, mikä on venäläisen matkailijan todennäköisyys rikoksen tekemiseen. Laskelmaa voi kuitenkin käyttää suuntaa antavana mittarina rikoisten kehittymiseen viisumivapauden oloissa. Selvityksen skenaarion mukaan Sallan kautta tapahtuisi viisumivapauden toteuduttua 533 582 rajanylitystä vuonna 2020. Mikäli rajanylitysten ja rikosten suhde pysyisi ennallaan, tapahtuisi vailla vakinaista asuinpaikkaa Suomessa omaavien venäläisten ja entisen Neuvostoliiton maiden kansalaisten toimesta Lapissa 469 rikosta vuodessa. Sallan Kelloselän rajanylitysmäärä vuonna 2012 oli 58 % suurempi verrattuna Raja-Jooseppiin. Mikäli Sallan kautta ylittävien tekemien rikosten määrää korotetaan 58 %, päädytään lukuun 741 rikosta. Viisumivapaudesta tehtyjen muiden selvitysten ja tämän selvityksen haastattelujen perusteella voidaan arvioida, että rikollisuus voi viisumivapauden aikana kasvaa suhteellisesti enemmän kuin liikkuvuus. Venäläisten tekemien rikosten määrän on arvioitu jopa moninkertaistuvan. Mikäli nämä rikokset nelinkertaistuisivat vuoden 2012 tietoon verrattuna, tapahtuisi 1 232 rikosta. Mikäli kohderyhmän tekemien rikosten lisäys (924) lasketaan yhteen Lapissa vuonna 2012 tapahtuneisiin kaikkiin selvitettyihin rikoksiin (8681), summa on 9 605 rikosta. Selvitettyjen rikosten määrä lisääntyisi Lapissa tässä tapauksessa hieman yli 10 %. Koska Venäjältä tulevat matkailijat suosivat tiettyjä alueita Lapissa, voi rikosten suhteellinen määrä kasvaa siellä enemmän. Toisilla alueilla, kuten Länsi-Lapissa viisumivapaudesta johtuva rikosten kasvu voi olla puolestaan vähäisempää.

Venäläisten ja entisen Neuvostoliiton maiden kansalaisten tekemät rikokset Lapissa

Kuvio 2 Venäläisten ja entisen Neuvostoliiton maiden kansalaisten tekemät rikokset Lapissa. Tilastokeskus 2014a.

Tarkasteltaessa kehitystä rikostyypeittäin, liikenne rikosten määrä on kasvanut selvästi kahtena viime vuotena ja kyseisiä rikoksia myös tehdään muita rikostyyppisiä enemmän. Muut rikokset käsittävät mm. alaluokan Rikokset muita lakeja ja asetuksia vastaan. Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, seksuaalirikoksia, rikoksia oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kuvaavia tietoja ei esitetä kuviossa, koska kyseisiä tietoja puuttuu joiltakin vuosilta, tietoa ei ole saatu, se on liian epävarma esitettäväksi tai se on salassapitosäännön alainen.

Viisumivapauden nähtiin vaarantavan suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden siinä tapauksessa, että uhkiin ei kyetä vastaamaan tehokkaasti. Osa tehokkuutta on riittävien resurssien järjestäminen turvallisuus toimijoille. Viisumivapauden aiheuttama turvallisuusvaje tulisi estää mm. Venäjän kanssa tehtävää yhteistyötä kehittämällä pelkkien rajallisten resurssien lisäämisen sijaan. (Hirvonen 2011, 84.)

Euroopan unionista on muodostunut suurvaltoihin verrattava globaali toimija. Tähän asemaan liittyy mm. laittoman maahanmuuton, kansainvälisen rikollisuuden ja terrorismin kaltaisia uhkia. Uhkia on torjuttu jäsenvaltioiden yhteistyötä lisäämällä ja säätämällä Euroopan rajaturvallisuusvirastolle enemmän toimivaltuuksia puuttua kansalliseen toimintaan. Häiriötilat havaitaan Euroopan unionin kattavan tilanekuvajärjestelmän avulla ja rajaturvallisuusvirasto kykenee puuttumaan niihin aktiivisesti. Toimenpiteet Venäjän viisumivapauden suhteen on saatu onnistuneesti toteutettua. Kustannustehokkuudesta on tosin jouduttu osaksi tinkimään ja toimia on toteutettu tilapäistoimin. (Hirvonen 2011, 79.)

Viisumivapaus lisäsi todennäköisesti liikkuvuutta eli matkailijamääriä. Lisääntynyt liikkuvuus lisää yleensä rikollisuutta. Matkailijoiden rikorisriskit kasvavat myös, koska heille ei ole tehty viisumin myöntämiseen tarvittavaa ennakkotarkistusta. Sal-

lan tapauksesta tehdään ennakko-odotuksiin pohjautuva arvio turvallisuusviranomaisten haastattelujen ja aineistojen pohjalta. Miten viisumivapaus vaikuttaisi rikollisuuteen Sallassa ja mitä varautumistoimia edellytettäisiin?

Mikäli viisumivapaus tulisi voimaan, matkustajat kontrolloitaisiin yhä passintarkistuksen muodossa. Koska tarkistus tapahtuisi nopeammin, on kuitenkin todennäköistä, että enemmän potentiaalisia rikoksentekejiä pääsisi ylittämään rajan. Ennakkotarkastuksen puuttuminen voisi lisätä mm. laitonta maahanmuuttoa. Vastaajat arvioivat viisumivapauden muuttavan matkustajaprofileja siten, että poliisin työmäärä kasvaa. Kasvanut liikkuvuus lisää erityisesti liikenteessä tapahtuvia rikkomuksia. Myös turvapaikanhakijoiden määrä lisääntyisi.

”Väärennetty asiakirjahan on sitten huomattavasti helpompi todeta tuolla pitemmän ajan tarkkailun tuloksena viisuminmyönnössä, kuin rajatarkastuksessa.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MARRASKUU 2013

Esimerkiksi järjestäytyntä rikollisuutta palvelevat ”työmiehet” pääsisivät maahan aikaisempaa helpommin. Viisumi ei tosin ole aukoton este rikollisten toiminnalle.

”Kuitenkin tälläkin hetkellä sellaiset suunnitelmallisesti toimivat rikolliset varmaan pääsevät tänne, jos haluavat.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MARRASKUU 2013

Viisumin menettämisen uhka vähentää nyt mm. liikenne rikkomuksia, ja viisumivapaudella voisi olla käänteinen vaikutus. Vaikeasti selvitetävä hit and run -tyyppinen rikollisuus todennäköisesti lisääntyisi. Suomi ja erityisesti Pohjois-Suomi eivät tosin ole itärikollisten ensisijaisia kohteita, vaan pikemminkin lomailupaikkoja. Kun venäläiset hankkivat Suomesta omaisuutta ja tekevät liiketoimia, voi harmaa talous lisääntyä. Ajoittain esitetyille suurille uhkakuville rikollisuuden lisääntymisestä ei ole perusteita.

”Pohjois-Suomi ole houkuttelevimpia markkinoita, tai Suomi yleensäkin, koska tästä on loppujen lopuksi aika nopeat yhteydet Pietarista Keski-Euroopan isoihin kaupunkeihin. Ei minun mielestä ole tässä vaiheessa sellaista konkretiaa, millä pystytään sen kummemmin lyömään isompia uhkakuvia pöytään. Ne ei hirveästi perustu mihinkään.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MARRASKUU 2013

Ihmismassan lisääntyminen lisää sinänsä erityisesti pieniä rikoksia kuten näpistyksiä ja järjestyshäiriöitä. Tämä voi toteutua esimerkiksi tunturikeskuksissa, missä käytetään runsaasti alkoholia.

Tärkeä osa itärikollisuuden torjunnassa Pohjois-Suomessa on rikospoliisin Rovaniemen toimistolla työskentelevä yhdyshenkilö, joka pitää säännöllisesti yhteyttä Murmanskin poliisiin. Ennakkovarautumisen ansiosta henkilöyhteydet ovat valmiina käytettäväksi tarvittaessa.

”Tuossa Murmansk-yhteistyössä näen kaikkein tärkeimpänä sen, että mies käy siellä kerran kuukaudessa ja ylläpitää niitä viranomaisuuksia.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MARRASKUU 2013

Kansainvälistä yhteistyötä ja tietojen vaihtoa edistetään myös paikallisilla sopimuksilla. Murmanskin viranomaisten kanssa on viisikohtainen sopimus asioista, jotka molemmat osapuolet näkevät tärkeäksi ja joita edistetään sopimuskauden aikana. Kehitettävät teemat liittyvät lähinnä rikollisten liikkuvuuteen. Ilmeinen kehittämistä vaativa osa-alue on kielitaito, poliisilla on toistaiseksi vain vähän venäjää osaavaa henkilöstöä. Viisumivapauden aikana viranomaisyhteistyön merkitys poliisin, tullin ja rajavartioston välillä korostuu. Myös tiedonkulkuun kentällä toimivilta poliiseilta eteenpäin organisaatiossa asetettaisiin entistä suurempia vaatimuksia. Kaiken perustana olisi yhä poliisin perustyön suorittaminen huolellisesti, esimerkiksi kansainvälinen yhteistyö rakentuu sille pohjalla.

”Siitä se kuitenkin lähtee, poliisin perustyöstä, mihin tämä kivijalka rakentuu. Jos se ei ole kunnossa, niin meidän on ihan turha yrittää hienoja visioita rakentaa tuonne Murmanskin suuntaan.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, MARRASKUU 2013

Venäjä viranomaisyhteistyön toimintaympäristönä ei ole vailla haasteita. Venäläiset viranomaiset ovat tahosta riippuen varsin erilaisia yhteistyökumppaneita. Joillakin virastoilla on pitkät perinteet kansainvälisessä yhteistyössä, ja toiset ovat vasta aloittamassa toimintaansa. Viranomaisten liikkuvuus alueelta toiselle Venäjällä on varsin yleistä, jolloin valmiit yhteistyösuhteet voidaan joutua rakentamaan uudelleen. Monilla viranomaisilla olisi tarvetta kansainväliseen tietojen vaihtoon, mutta ei välttämättä valmiuksia, eikä valtuudet antavia sopimuksia. Mikäli sopimukset on Venäjällä tehty keskushallinnon tasolla ja jalkautettu riittävän pitkälle, on edellytykset toimivalle yhteistyölle Suomen viranomaisten kanssa. Venäjällä on lukuisia poliisityöhön liittyviä viranomaistahoja, joista kuutta (vastaavat Suomen poliisia, tullia ja rajavartiostoa) tavataan säännöllisesti. Kaikilla organisaatioilla on vielä omat alaorganisaationsa.

Viisumivapaus tulee vaikuttamaan koko Kalottialueelle, mikä asettaa vaatimuksia myös Ruotsin ja Norjan kanssa tehtävälle poliisiyhteistyölle. Näihin maihin on olemassa toimivat yhteistyösuhteet, ja ns. tilannekuva välittyy yli rajojen. Norjan poliisilla on ollut Murmanskissa yhdysmies, mutta tällä hetkellä suomalaiset ovat välittäneet virka-apupyynnöitä maiden välillä. Norjalaisten toiminta on tosin aktivoitumassa uudelleen.

2.3 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUKSET ONNETTOMUUKSIIN

Miten viisumivapaus vaikuttaisi onnettomuuksien ja tapaturmien määrän Sallassa, ja mitä varautumista se edellyttäisi?

Käytännössä kaikki vastaajat toivat esille liikennerikkomusten määrän kasvamisen viisumivapauden seurauksena. Yleisin arvio oli, että kasvu on vähäistä, mutta myös joitakin huolestuneempia näkemyksiä esitettiin. Viisumipakko todennäköisesti parantaa liikennekäyttäytymistä, koska ainakin törkeistä liikennerikkomuksista seuraa karenssiaika viisumin saamiseen.

”Jos se sanktio poistuu, niin silloin pitäisi valvontaa nostaa ja liikennerikkomuksista aiheutuva sakkujen perintä pitäisi olla niin aukotonta, että se liikennekäyttäytymisen ei menisi ihan holtittomaksi.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, TAMMIKUU 2014

Kun liikennemäärä lisääntyy viisumivapauden myötä, on odotettavissa että myös liikennerikkomusten määrä kasvaa. Rikkomusten määrä voi lisääntyä suhteellisesti enemmän, koska mukana on todennäköisesti uusia, Suomen oloihin tottumattomia matkailijoita. Viisumivapauden alussa on odotettavissa ”piikki” pelastuslaitoksen tehtävämäärissä. Viisumivapaus vaikuttaisi myös maastoliikenteeseen erityisesti matkailukeskuksissa. Omatoimisten matkailijoiden määrä kasvaisi ja he vuokraisivat erilaisia kulkuneuvoja kuten moottorikelkkoja.

”Kokemuksesta tiedetään se fakta, että mitä enemmän liikkujaa on, niin siellä tietysti onnettomuuksien ja tapaturmien riski kasvaa.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, TAMMIKUU 2014

Lapissa on lukuisia suuria matkailukeskuksia, joissa lomaileva henkilömäärä voi olla huomattavan suuri verrattuna kunnan vakituiseen asukaslukuun. Ulkomailta saapuviin matkailijoihin liittyy omia riskejä käytännön tasolta lähtien. Tämä ei kuitenkaan ole pelkästään venäläismatkailijoiden erityispiirre.

”Meidän matkailukeskukset ovat varsin nykyaikaisesti rakennettuja. Siellä on paljon automatiikkaa, palohälytinjärjestelmiä, muita. Niitä ei välttämättä – tulee ne sitten mistä päin tahansa maailmaa – osaa takkoja, tulisijoja ja saunoja käyttää oikeaoppisesti.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, TAMMIKUU 2014

Matkailukeskuksissa varautumista tulisi tehdä yrittäjien ja pelastuslaitoksen yhteistyönä. Perusasioihin kuuluu mm. venäjänkielisten ohjeiden sijoittaminen esimerkiksi majoitustiloihin. Viisumivapauden aikana suoritettaisiin normaaleja valvontatarkastuksia, joiden yhteydessä voidaan seurata kiinteistöjen käyttöä sekä sitä, ymmärtääkö toiminnanharjoittaja opastuksen ja ohjeiden merkityksen.

Sallassa on jo tehty varautumista, jolla pelastustoimen valmiutta on parannettu vastaamaan itäliikkuvuuden kasvua. Paloaseman henkilöautopelastamiseen soveltuva kalusto on päivitetty nykyisiin ajoneuvoihin sopivaksi. Lapin pelastuslaitos on sijoittanut Kemijärven paloasemalle raskaan kaluston pelastusvälineistön. Sallan paloasemalle on hankittu kylmänsuojauksen välineistöä. Väestön suojauspalveluita suunniteltaessa huomioidaan lisääntyvä ulkomaalaisten määrä. Sallan pelastuslaitoksen näkökulmasta olisi tärkeää saada paikkakunnalle lisää venäjänkielistä palvelua sekä keventää muodollisuuksia rajan yli tehtävässä yhteistyössä.

”Jos se alkaa pilottina tai sitten kun se tulee, niin me joudutaan sitä sitten kyllä tiheämmällä kammalla arvioimaan. Mutta tähänastiset kokemukset itäliikenteestä ja venäläisten matkailusta ja vapaa-ajan vietosta ja maastoliikenteestä ei ole antaneet aihetta, että me oltais lähdetty sitä erityisesti kampaamaan läpi.”

”Se ei ole meidän näkökulmasta vielä käsillä.”

TURVALLISUUSVIRANOMAINEN, TAMMIKUU 2014

Viisumivapaus ei ole pelastusviranomaisen kannalta välttämättä niin suuri kysymys, kuin se voi olla poliisin, ensihoidon, sosiaaliviranomaisten ja sosiaalipäivystyksen kannalta. Lapin pelastuslaitos ei ole vielä laatinut mahdolliseen Venäjän viisumivapauteen liittyvää riskikartoitusta. Teemaa on tähän mennessä käsitelty lähinnä epävirallisissa keskusteluissa viranomaisten välillä.

YHTEENVETO VAIKUTUKSISTA

- Rikosten määrä voi lisääntyä Lapissa arvioilta noin 10 %, painottuen alueellisesti voimakkaammin rajakuntiin, kaupunkeihin ja matkailukeskuksiin
- Kasvu on suurinta massarikollisuudessa ja liikennerikkomuksissa
- Tie- ja maastoliikenneonnettomuudet lisääntyvät jonkin verran
- Matkailukeskuksissa esiintyy enemmän tapaturmia ja järjestyshäiriöitä

YHTEENVETO VARAUTUMISESTA

- Rikollisuuden lisääntymistä torjutaan poliisiyhdysmiehen, kansainvälisen yhteistyön ja hyvän peruspoliisityön avulla
- Tapaturmia ja onnettomuuksia torjutaan matkailukeskuksissa ohjeistuksen ja valvonnan avulla

3 Viisumivapauden vaikutukset elinkeinoelämään

3.1 VENÄLÄISTEN MOTIIVIT SUOMEN MATKAILUUN

Tämän alaluvun tutkimuskysymys on, mitkä ovat Venäjän mahdollisen viisumivapauden odotetut vaikutukset Sallan kunnan elinkeinoelämään, ja mitä varautumista viisumivapaus vaatisi Sallan elinkeinoeläältä.

Yksi merkittävä syy venäläisten Suomeen tekemille matkoille ovat Suomen ja Venäjän väliset hintaerot. Nämä korostuvat erityisesti länsimaalaisissa tuotteissa. Tuotteiden hintaerot Suomen ja Venäjän kaupoissa vaihtelevat tyypillisesti muutamista prosenteista useisiin kymmeneen prosentteihin. Joissakin tuoteryhmissä erot ovat kasvaneet viime vuosien aikana. Lisäksi Suomesta ostetuista tuotteista saadaan tax free tai invoice -alennus, jolloin hinta voi laskea vielä jopa 19 %. Hintaa tärkeämpiä syitä matkustaa ostoksille Suomeen ovat kuitenkin tuotteiden parempi laatu, paremmat valikoimat ja halu käydä shoppailemassa ulkomailla. (Tutkimus- ja Analysointikeskus 2013a, 25–29.)

Noin kuusi prosenttia venäläisistä ilmoitti haluavansa matkustaa Lappiin Suomen-matkallaan (Tutkimus- ja Analysointikeskus 2013a, 2). Kyselyyn vastasi tosin mm. Pietarin ja Moskovan seudun asukkaita, joilla on pitempi matka Lappiin kuin Kuolan alueella asuvilla. Tästä syystä Etelä-Suomen kohteet voivat nousta korostetusti esille, vaikka kyse tosin oli matkustushaluista, eikä -aikomuksista. Kiinnostus Lappia kohtaan kohosi hieman vastaajan tulotason mukaan. Rajaseudulla sijaitsevien Imatran ja Lappeenrannan kiinnostavuus puolestaan laski vastaajan tulotason kasvaessa. (Tutkimus ja Analysointikeskus TAK Oy 2013a, 2–3.)

Merkittävimpiä syitä matkustaa Suomeen ovat: lomakohteen läheisyys, puhdas luonto sekä turvallisuus ja rauhallisuus (Tutkimus ja Analysointikeskus 2013, 29). Kiinnostavimmat harrastukset Suomessa venäläisten mielestä liittyvät mm. luonnossa liikkumiseen, mökkeilyyn ja kaupunkinähtävyyksien katseluun sekä ostoksilla käymiseen (Tutkimus ja Analysointikeskus TAK Oy 2013a, 9).

Venäläiset käyttivät vuonna 2012 Suomen-matkallaan rahaa keskimäärin 303 euroa henkilöä kohden. Tästä 231 euroa kohdistui tuoteostoihin ja 72 euroa palveluihin. (Tutkimus ja Analysointikeskus TAK Oy 2013b, 27–29)

Vuonna 2012 Suomessa vierailleista venäläisistä 67 % käytti rahaa ravintola- ja kahvilapalveluihin ja 19 % majoituspalveluihin. Kylpylöihin ja uimahalleihin käytti rahaa 14 %, kulttuuripalveluihin 8 % ja yökerhoihin 4 %. Muihin palveluihin käytettiin rahaa vähäisempiä osuuksia. Esimerkiksi urheilu-, huvi- ja virkistyspalveluihin käytti rahaa 1,1 % ja lasketteluun 0,5 %. (Tutkimus ja Analysointikeskus TAK Oy 2013b, 30)

3.2 VIISUMIVAPAUDEN ELINKEINOVAIKUTUKSET LAPISSA JA SALLASSA

Mitä teemoja haastatteluaineistossa ilmeni liittyen elinkeinoja koskeviin vaikutuksiin? Aineistosta erottuivat seuraavat teemat: lähtö- ja kohdealueiden merkitys, taustalla vaikuttavat tekijät, rajanylitys ja kulkuyhteydet ja varautuminen.

Taustalla vaikuttavat tekijät

Teemaan liittyvät tekijät on jaettu kahteen osaan sen mukaan, katsotaanko ne positiivisiksi vai neutraaleiksi tai kielteisiksi. Määritys koskee erityisesti viisumivapautta kuvaavaa tilannetta. Yhtenä teemana esimerkiksi mainittiin, että viisumin hakemista harkitaan tarkkaan. Teema sijoitettiin positiivisiin vaikutuksiin viisumivapauden kannalta, koska sen perusteella voi olettaa, että matkustaminen lisääntyisi viisumivapaana aikana.

POSITIIVISIIN VAIKUTUKSIIN VIITTAAVAT TEKIJÄT

- Venäjän panostus Kuolan alueisiin
- Venäläisten aktiivinen rahankulutus
- Luottamus Suomessa myytäviin tuotteisiin
- Luottamus suomalaisiin lentoyhtiöihin
- Venäjän kohdistamat rajoitukset entisten NL-tasavaltojen suhteen
- Viisumikeskuksen hidas palvelu
- Tarkka harkinta viisumin hakemisessa
- Viisumin voimassaolon rajoitukset matkasuunnitteluun
- Ukrainan kriisin päätyminen

Taustalla vaikuttavat positiiviset tekijät liittyivät usein siihen, että vastaaja uskoi Kuolan alueen elinvoimaisuuteen. Venäjän nähtiin panostavan luoteiselle alueelleen, jossa sijaitsee kaivosteollisuutta ja sotilastukikohtia. Yhtenä esimerkkinä mainittiin aktiivisuus Kantalahti-Salla -radan rakentamiseksi. Osaksi kyse oli odotuksista, konkreettisia tai varmoja asioita ei välttämättä tuotu kovin paljon esille. Murmanskin kaupungin vahva asema tuotiin useissa kohdissa esille, koko läänin alueella on myös muita suurehkoja kaupunkeja, mutta yksittäisenä keskuksena Murmansk on selvästi merkittävin. Alueen väestökehitys riippuu luonnollisesti työllisyydestä, jota ylläpitää mm. vahva kaivosteollisuus.

”Ja sitten jos katsotaan väestörakennetta, niin kyllähän Murmansk on keskus, jonka merkitys on ylivoimaisesti suurin, Kuolan niemimaalla kaivoskombinaatit kehittyi, niin se on mahdollisuus.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Eräs vastaajista korosti venäläisten talouskäyttäytymistä, jossa kulutuksen määrä on suhteellisen vakio. Kulutuskäyttäytyminen on myös yksi esimerkki siitä, että venäläisen yhteiskunnan erityispiirteet on tunnettava, mikäli on suunnittelemassa itäliikkuvuuteen perustuvaa liiketoimintaa. Paikallisten epäluottamus pankkijärjestelmään on yksi ostosmatkailua ruokkiva tekijä.

”Venäläinen kuluttaa rahaa saman määrän joka vuosi, eikä laita pankkiin. Pankkijärjestelmä on epäluotettava, se on mennyt kolme kertaa maihin ja asiakkaat ovat menettäneet rahansa, koska talletussuojaa ei ole.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2013

Suomeen suuntautuva ostosmatkailu perustuu osaksi myös harhakäsityksiin Venäjällä myytävistä tavara- tai elintarvikeväarennöksistä. Vaikka suurin osa tuotteista olisi-kin aitoja, jo tietämys siitä, että markkinoilla myydään myös väarennöksiä, voi riittää luottamuksen menettämiseen omassa maassa myytäviä tuotteita kohtaan. Käsitys laadukkaista suomalaistuotteista tulisikin pyrkiä säilyttämään. Venäläisille suunnatussa tuotetarjonnassa kannattaa siis panostaa laatuun hinnan sijasta. Tästä huolimatta ajan myötä venäläisten kauppojen kehittyminen voi vähentää ostosmatkailua ulkomaille.

*”Tarjonta on nykyään melko laajaa ja kattavaa Venäjällä. Suuri kysymys on tavar-
an aitous. Venäläisillä on sitkeä käsitys siitä, että suuri osa täällä myytävästä tava-
rasta ja varsinkin elintarvikkeista on vääreennettyä.”*

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, HUHTIKUU 2013

Teemoissa tuli esille vielä viisumin hakemiseen liittyvä vaiva. Viisumin hakemista myös harkitaan tarkkaan, koska siihen kuluva raha menee hukkaan, mikäli matkustamiseen tulee yllättävä este. Viisumin voimassaoloaika myös jäykistää matkasuunnittelua.

Ukrainan kriisin nähtiin menevän ohi suhteellisen nopeasti. Useimmat haastat-
te-
luista on tosin pidetty ennen Ukrainan kriisiä. Syyskuussa 2014 aikana kriisi on vie-
läkin käynnissä ja tilanteen ratkaisua ei ole näköpiirissä. Maailma viisumivapauden
taustalla on syksyllä 2014 kovin erilainen kuin vielä vuoden 2013 puolella.

NEUTRAALEIHIN TAI NEGATIIVISIIN VAIKUTUKSIIN VIITTAAVAT TEKIJÄT

- Venäläisten matkailijoiden määrän vähentyminen vuonna 2014
- Kotitalouksien ostovoiman väheneminen mm. Ukrainan kriisin vuoksi
- Pitkän viisumin hankkimisen helppous
- Viisumivapauden siirtyminen tulevaisuuteen Ukrainan kriisin vuoksi
- Ostovoiman kasvun hidastuminen Kuolan alueella
- Hintojen halpeneminen Venäjällä tulevaisuudessa
- Uusien kauppaketjujen avaaminen Venäjällä

- Suomen sujuva viisumien myöntämisprosessi
- Säästämishalu kotitalouksissa
- Kiusalliseksi koettu passintarkistus
- Murmanskin läänin laskeva työllisyys- ja väestökehitys
- Viisumin edullisuus
- Kilpailevien ostosmatkailukohteiden kehittyminen esimerkiksi Virossa

Ukrainan kriisi on pysäyttänyt viisumivapauteen liittyvät neuvottelut EU:n ja Venäjän välillä. Kriisiin ei ole saatu alkuvaiheissa nopeaa ratkaisua ja tilanne on muuttunut krooniseksi. Venäjän talouskehitys on ollut lisäksi aikaisempaa heikompaa ja rupla on menettänyt arvoaan. Vielä vuoden 2013 maaliskuussa yhden ruplan arvo oli 0,025 euroa, mutta vuoden 2014 marraskuussa yhden ruplan arvo on vain 0,017 euroa (Suomen pankki 2014). Mahdollinen vastaava kehitys vähentää positiivisia vaikutuksia, vaikka viisumivapaus toteutuisi myöhemmin. Sekä EU että Venäjä ovat toimeenpanneet toisiaan vastaan suunnattuja talouspakotteita. Raha on kriisin ratkaisemisessa parhaita konsultteja. Molemmat osapuolet kärsivät tilanteesta, vaikka keskinäinen riippuvuus ei tosin ole symmetrinen.

”Venäjän viennistä 50 % suuntautuu EU-alueelle ja EU-maiden viennistä 1/9 suuntautuu Venäjälle, EU:lla ei ole kiirettä tässä suhteessa.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2014

Keväällä 2014 pidetyn haastattelun aikana venäläisten ostovoimaa heikensi ruplan arvon negatiivinen kehitys, joka teki tuontituotteista kalliimpia. Loppukesästä 2014 Venäjä kielsi elintarvikkeiden tuonnin länsimaiden asettamien pakotteiden johdosta. Pian maasta on siis vaikea saada esimerkiksi Valion tuotteita.

Viisumivapauden vaikutuksia voi toisaalta vähentää myös Venäjällä tapahtuva positiivinen kehitys. Kun tarjonta ja luottamus omassa maassa myytäviin tuotteisiin parantuvat, motiivi ostosmatkailuun vähenee. Ostosmatkailijoita kuitenkin käynee jatkossakin, mikäli hintaetu on Suomen puolella.

”Venäjällä parannetaan koko ajan ostosmahdollisuuksia ja hinnat halpenevat. Kansainvälisiä ketjuja on tulossa ja mm. Murmansiin rakennetaan juuri kahta kaupakeskusta.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, HUHTIKUU 2014

Suomi noudattaa viisumien myöntämisessä venäläisille joustavaa käytäntöä (Tuomioja 2014). Käytäntö merkitsee periaatteessa sitä, että viisumivapaus ei lisää matkustamista yhtä paljon kuin jos noudatettaisiin jäykempiä käytäntöjä viisumia myönnettäessä.

ARVIOT LIKKUVUUDEN KEHITTÄMISESTÄ

Vastaajien näkemykset viisumivapauden vaikutuksesta itäliikkuvuuteen vaihtelivat melko suuresti. Joissakin arvioissa liikkuvuus moninkertaistuisi, toiset puolestaan esittivät maltillisempia arvioita. Liikkuvuuden muutoksen ennakoitiin on varsin vaikeaa ja tämä näkyi myös haastateltavien kannanotoissa, juuri kukaan ei pyrkinyt tekemään kovin tarkkoja ennusteita. Siitä tosin oli yksimielisyys, että liikkuvuus kasvaa selvästi. Lappia pidettiin matkailualueena niin vahvana, että sinne saavutaan myös kauempaa Venäjältä.

”No sillähän on varsin dramaattinen vaikutus, venäläisten yöpymiset moninkertaistuvat. Lappi on kiinnostava matkailukohde, sinne tullaan kaikkialta Venäjältä.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

”Jos ajattelee, että olisi viisumivapaus, niin kyllä se Sallalle ja koko Lapille olisi huikea piristysruiske.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Minkä matkailijaryhmien osuutta viisumivapaus lisäisi eniten? Varallisuusluokkia tarkasteltaessa arviot vaihtelivat voimakkaasti, osa näki vähävaraisten matkustamisen lisääntyvän voimakkaammin, osa taas varakkaampien. Tak Oy:n ja Itä-Suomen yliopiston tekemän selvityksen mukaan keski- ja hyvätuloisten osuus matkailijoista kasvaisi Suomessa viisumivapauden aikana, pienituloisten osuus vähenisi, mutta lukumäärä kasvaisi (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013, 2). Selvityksessä haastateltiin Pietarin, Moskovan ja Leningradin alueilla asuvia henkilöitä. Havainto pätee todennäköisesti myös Murmanskin läänissä asuviin, pienituloisten matkustus- ja kulutusmahdollisuudet ovat joka tapauksessa voimakkaammin rajattuja, eikä viisumikulun poistuminen muuttaisi ratkaisevasti tilannetta. Tästä johtuen ei ole välttämättä syytä erityisesti lisätä pienituloisille suunnattua tuotetarjontaa.

Viisumivapauden odotettiin avaavan myös aivan uusia mahdollisuuksia matkailuelinkeinolle. Ostosmatkailu Kuolan alueelta Lappiin on jo melko vilkasta, mutta muuten potentiaalia on vielä runsaasti käyttämättä. Itä-Lapissa tulisi suunnitella erityisen tarkasti, miten mahdollisesta viisumivapaudesta voitaisiin ottaa kaikki hyöty alueelle. Hyödyt eivät tule automaattisesti, vaan niiden eteen on tehtävä määrätietoista työtä.

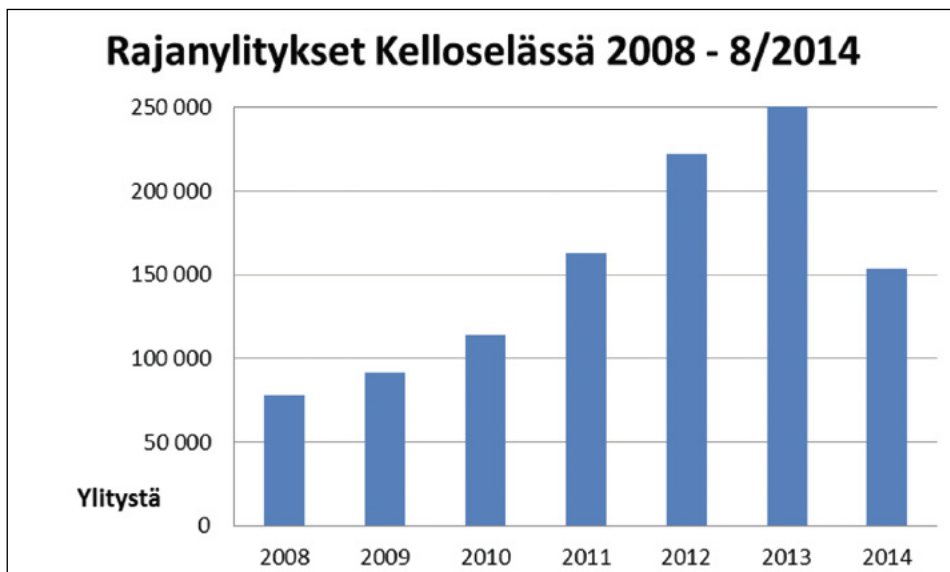
”Koko Lapin matkailullahan on Kuolan niemimaa-ongelma, ei ole yhteistyötä sinne onnistuttu rakentamaan. Ja kyllä Salla on siinä avainasemassa. Vaikeatahan se on kun viisumi pitää hakea. Mutta kun ei tarvita viisumia, niin se muuttaa tilanteen heti. Luulen että siinä on Itä-Lapille suuri tilaisuus, jos oikein nähdään se kuvio, miten se tehdään.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Murmanskin läänissä, suhteellisen lähellä rajaa, asuu moninkertainen määrä ihmisiä Lapin väestöön verrattuna. Mikäli tästä määrästä jo pienehkö osuus alkaisi käydä Suomen puolelle, olisi vaikutus huomattava.

”Venäjän puolella asuu satoja tuhansia ihmisiä vieressä, jos tätä vertaa Itä-Lapin väestöön, näkee potentiaalín. Suomen etu on infra, turvallisuus ja edullisuus.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2014

Kuvio 3 Rajanylitykset Sallan rajanylityspaikalla 2008 - 8/2014
(Rajavartiolaitys 2014b)

Rajanylitykset Kellošelän ylityspaikalla ovat kehittyneet voimakkaasti viimeisten vuosien aikana. Vuonna 2013 määrä ylitti neljännesmiljoonan. Ennakoitaessa vuonna 2014 rajanylitysten kokonaismäärää heinäkuun loppuun ulottuvan tarkastelun perusteella, vaikuttaa siltä, että palataan suunnilleen vuoden 2012 tasolle. Vaikka suhteellinen kasvu rajanylityksissä olisi samaa luokkaa kuin Kaakkois-Suomessa, on absoluuttinen merkitys euroissa mitattuna huomattavasti pienempi, koska Kuolan alueella on väestöä huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi pelkästään Pietarissa. Tästä syystä itäliikkuvuuden kasvun varaan laskeva liiketoiminta tulee suhteuttaa Lapissa omaan mittakaavaansa. Sallan kauppakeskussuunnitelma perustuu maltilliseen itäliikkuvuutta koskevaan skenaarioon, ja on tarkoitettu toteutettavaksi vaiheittain.

”Kun liikkuvuus kasvaa 10 % Kaakkois-Suomessa, se merkitsee miljoonaa lisää liikevaihtoa. Täällä lisäys euroissa on paljon pienempi.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2013

”Sallan kauppakeskusten kehittäminen lähtee itäliikkuvuuden raporteissa viisumivapauteen kuuluvista skenaarioista maltillisimman pohjalta. Helmikuussa rajanylitykset notkahtivat prosentin verran. Jos rupla heikentyy, voi liikkuvuus yhä vähentyä. Toisaalta 10 vuotta sitten tehtiin Lappeenrannassa skenaarioita, jotka menivät kaikki alakanttiin toteutumaan verrattuna.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2013

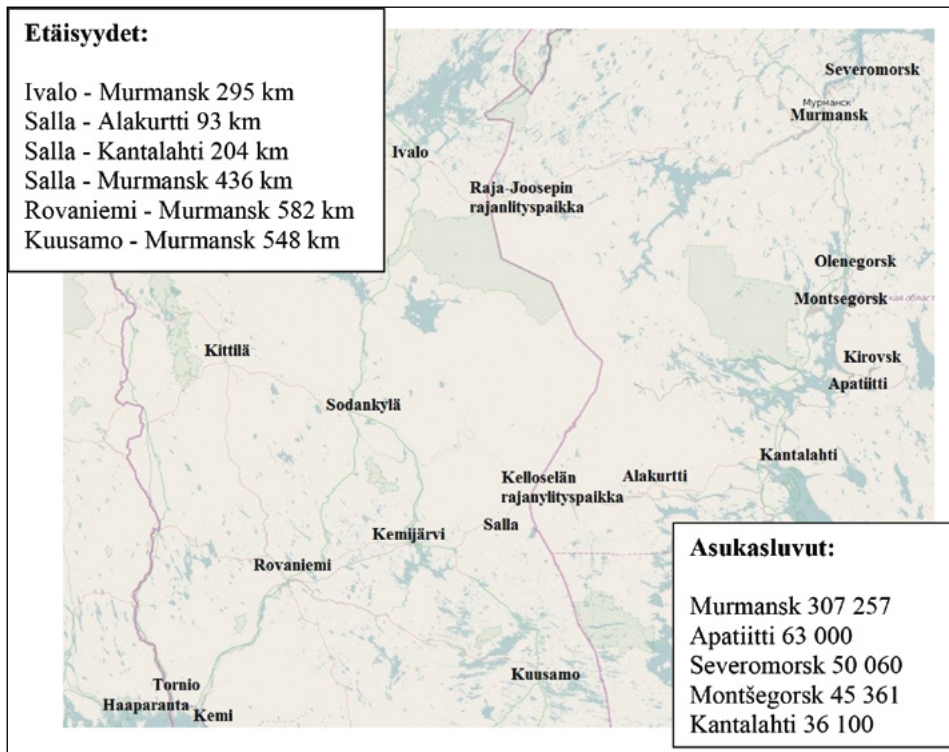
Lähtö- ja kohdealueet

- Murmanskin lääni tärkeä lähtöalue
- Lapin vetovoimaisuus Pietarissa ja Moskovassa
- Päivämatkailun lisääntyminen
- Lapin säilyminen vetovoimaisena kohteena eri markkinoilla
- Kuola potentiaalisena kohdealueena
- Tankkausmatkat Sallasta
- Sallan palveluiden kehittäminen
- Vahvat kaupan keskuksat Rovaniemi ja Tornio/Haaparanta
- Hiihtokeskusmatkailu
- Investointien ja rakentamisen ajoittaminen
- Etelä-Euroopan kohteet lisääisivät suosiotaan
- Kuusamo Sallan kilpailijana
- Suomen hintaetu Norjaan nähden

Tärkein yksittäinen lähtöalue Lapin kannalta on Murmanskin kaupunki. Sallan kannalta myös Alakurtilta Kirovskin seudulle ulottuva alue on varsin merkityksellinen. Nämä seudut ovat lähempänä Suomen rajaa ja siten otollisia lähtöalueita spontaanille lähialuematkailulle. Murmanskista Suomeen lähtevät matkailijat menevät usein Ivalo-oon tai Rovaniemelle tai Kuusamoon – vaikka kulkisivat Sallan kautta.

”Murmansk on keskus, jonka merkitys on ylivoimaisesti suurin.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Kuvio 4 Kartta selvityksen kohdealueelta

Lähde: kartta laadittu Openstreetmap-palvelun avulla, asukasluvut: Wikipedia 2014a, 2014b, 2014c, 2014d ja 2014e

Luonto ja joulumatkailukohteet tekevät Lapista kiinnostavan myös mm. Pietarin ja Moskovan seudulla asuville venäläisille. Tästä syystä mahdollisen viisumivapauden vaikutuksia arvioitaessa lähtöalueena ei tule pitää pelkästään Murmanskin lääniä. On tosin todennäköistä, että viisumivapaus lisäisi enemmän spontaania ja lyhytkestoisia matkailua Lapin lähialueilta.

”Lappi on kiinnostava matkailukohde, niin sinne tullaan kaikkialta Venäjältä, ei pelkästään Kuolan niemimaalta.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

Kirovskin ja Apatiitin seudulla asuu varsin runsaasti väestöä ja alueelta lähtevän matkailijan kannalta on lyhyempi matka mennä Sallaan kuin Ivaloon, joka vetää Murmanskista lähtijöitä. Kaivosteollisuus on vahva elinkeino molemmissa kaupungeissa, lisäksi Apatiitissa on Kuolan tiedekeskuksen laitoksia. Kuolan alueen kaupungeista lähimpänä Sallaa on kuitenkin Kantalahti. Kaupungin potentiaali jakoi osin haasteltavien mielipiteitä. Sijaintinsa vuoksi kaupunki on kuitenkin otollinen lähtöalue Suomeen suuntautuvalle matkailulle.

”Kantalahti on pienenevä köyhydessä kamppaileva kaupunki, se on positiivista, että se alumiinitehdas ilmeisesti jotain pieniä investointeja siihen tekee.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Lähimpänä rajaa sijaitseva Alakurtti on maantieteellisesti parhaassa asemassa Suomeen suuntautuvaa matkailua ajatellen. Taajaman väestömäärä on tosin vähäinen. Alakurttiin uudelleen avattavan sotilastukikohdan odotetaan tuovan oman lisänsä seudun ostovoimaan. Arvioiden mukaan alueelle sijoitetaan useita tuhansia sotilaita. Näin ollen taajaman asukasmäärä kasvaisi suhteellisesti tarkastellen huomattavasti. Venäläiset sotilaat eivät saa matkustaa ulkomaille, mutta sotilaiden perheenjäsenet voisivat tehdä esimerkiksi ostosmatkoja Sallan puolelle.

Esille tuli myös havainto, jonka mukaan etelämpää Venäjältä tulevien varakkaiden matkailijoiden määrä Sallan alueella on vähentynyt viime aikoina. Kyse on mahdollisesti uutuuden viehättyksestä. Koska sitä ei ole jo tutuksi tullessa kohteessa, matka suuntautuu jatkossa toisaalle, mikäli tähän on varaa. Tämä ajatus on tosin lähinnä hypoteesi. Suomen läheinen sijainti ja ehkä myös hyvä maine Venäjällä tekevät siitä mieluisan kohteen ensimmäistä kertaa länsimaihin matkustaville.

”Moskovalaiset ja pietarilaiset ovat ostaneet asuntoja ja mökkejä Alakurtilta. He ovat mahdollisia matkailijoita myös Suomeen samoin kuin Kantalahden lähialueella käyvät moskovalaiset kalastusmatkailijat.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2014

Venäläisten matkailijavirta jakaantuu Lapissa eri kohteisiin ja matkustaminen painottuu erityisesti kauppakeskittymien sijaintipaikkoihin ja matkailukeskuksiin. Rovaniemi on Kuolan seudun venäläisten keskuudessa ostosmatkailukohteena erittäin suosittu. Myös rajan lähellä olevat paikat, joissa on suuri kaupan yksikkö, eli Ivalo ja Kuusamo, vetävät paljon venäläisiä kävijöitä. Ivaloon on suunniteltu uutta kauppakeskusta ja paikkakunnan asema venäläisten suosimana ostoskohteena voi yhä vahvistua.

”Rovaniemen asema on tällä hetkellä suorastaan järkyttävän vahva, jos katsoo tutkimuksia, niin ostospaikkana ohittaa jopa Oulun. Siellä on volyyymi isompi ja on enemmän kauppoja, mutta jostain kumman syystä ne kaupat ei vedä.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Sekä Salla että Kemijärvi kilpailevat venäläisistä asiakkaista Rovaniemen kanssa. Sallan ongelmana on melko vähäinen palvelutarjonta. Kemijärvellä vähittäiskaupan tarjonta on runsaampaa, mutta haasteeksi muodostuu se, että Rovaniemi on yhä lähempänä. Rovaniemen vahvaa asemaa tukee aktiivinen markkinointi Murmanskissa. Rovaniemen kattavat palvelut ovat sinällään etu jo myös markkinoinnissa – tarjottavaa on enemmän samoin kuin markkinointikustannusten jakajia.

“Nämä on isoja haasteita Sallalle, samoin Kemijärvelle on se tosi iso haaste, miten se pysäyttää, koska Rovaniemi kasvaa ja aktiivisesti markkinoi Murmanskissa.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Länsirajalla sijaitsevan Tornion asemaa vahvistavat Ruotsin puolella Haaparannalla sijaitsevat liikkeet Ikean johdolla. Venäläiset ovat tottuneet pitkiin matkoihin ja kiinnostavien kohteiden perässä ollaan valmiita ajamaan Suomessakin satoja kilometrejä. Suomen ja Ruotsin rajalle suunniteltu Barents Center -kauppakeskus sai rakennusluvan syyskuussa 2014. Hankkeen odotetaan valmistuvan kahdessa vuodessa.

“Venäläiset tekee pitkiä, uskomattomia automatkoja, esimerkiksi Tornioon Mustalta mereltä ajavat autolla. Niin nehän saattaa aivan hyvin ajaa vaikka Luulajaan. Ja jotkut elintarvikkeet, nehän on yksinkertaisesti halvempia Ruotsin puolella. Onneksi Ruotsissa on kruunu! Se tekee valuuttakurssilla pelaamisen vaikeammaksi.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Salla ei pysty tällä hetkellä hyödyntämään sitä potentiaalia, mikä Kellosoelan rajanylityspaikan kautta kulkevassa matkailijavirrassa on. Kunnan etuna on sijainti lähellä Venäjän rajaa. Heikkoutena on erityisesti suuren vähittäiskaupan yksikön puuttuminen. Ja koska esimerkiksi Murmanskista lähtevät venäläiset joutuvat joka tapauksessa yöpymään Suomen matkallaan, heille ei ole merkittävästi suurempi vaiva ajaa Rovaniemelle saakka. Sallassa on tiedostettu tilanne ja alueen vetovoimaa pyritään kehittämään aktiivisesti. Sallaan on suunnitteilla mm. uusi hotelli sekä tavaratalo ja keilahalli. Suuremman vähittäiskaupan saaminen kuntaan leikkaisi ainakin osan muualle suuntautuvasta ostosmatkailusta. Suurin ostosmatkailun kasvusektori Sallassa olisi todennäköisesti päivämatkailu lähialueilta kuten Alakurtista ja Kantalahdesta.

”Sallaan uusi kauppakeskus vaikuttaisi, nyt venäläiset menevät Sallan kautta Rovaniemelle ja käyvät Kuusamossa Prismassa.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

”Uskoakseni viisumivapaus lisäisi lyhytkestoisia ostoskäyntejä Ivalossa ja Sallassa olisi selkeä piristysruiske seutujen kaupan alalle. Kaupan alan hyöty painottuisi kuitenkin Rovaniemen ja Tornion alueille, missä riittävästi erikoiskaupan yksiköitä.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, TAMMIKUU 2014

Viisumivapaudella olisi Lapissa ja Sallassa vaikutusta myös siten, että matkustaminen Venäjän suuntaan helpottuisi. Useissa haastatteluissa tuotiin esille Kuolan potentiaali matkailualueena. Paitsi että viisumivapaus antaisi suomalaisille mahdollisuuden matkustaa helpommin esimerkiksi kalastamaan itänaapuriin, se loisi edellytykset uusien matkailutuotteiden kehittämiseksi. Sallasta on järjestetty jo menneinä vuosikymmeninä matkoja Venäjän puolelle ja viisumivapauden myötä matkoille olisi hel-

pompi osallistua. Alakurttia pidettiin kiinnostavana ja helposti saavutettavana lisäkohteena Sallassa käyville, esimerkiksi Keski-Euroopasta saapuville matkailijoille. Seudulle voi tehdä Sallasta päivamatkan. Venäjän kehittyminen nähtiin jossakin määrin uhkana, koska perinteinen Neuvostoliiton aikaisessa asussa oleva kaupunki tarjoaa länsimaisista kulttuureista tuleville yhä eksoottisen kokemuksen. Kehnossa kunnossa oleva tie on puolestaan erikoisuus, joka voi rajoittaa matkustamista.

Rajanylitys ja kulkuyhteydet

- Vaihtoehtoiset tiereitit
- Uudet ratayhteydet
- Kantalahteen vievän tien kunnostaminen
- Opastuksen parantaminen
- Heikot kulkuyhteydet liiketoiminnan rajoitteena
- Raja-asemien infrastruktuuri
- Asiointi raja-asemalla
- Jatkoyhteyksien käyttäminen Suomessa

Maantiiliikenne Kuolan alueelta Suomeen tapahtuu lähinnä Raja-Joosepin tai Kello-selän raja-asemien kautta. Raja-Joosepin tietä käyttävät erityisesti Murmanskista Ivaloon saapuvat. Esimerkiksi Rovaniemelle suuntaavat kulkevat puolestaan mielellään Sallan kautta, koska voivat siten tankata edullisemmin hieman ennen rajanylitystä. Lisäksi Murmanskin seudulta lähtevät käyttävät jonkin verran myös Norjan Kirkkonniemen kautta tulevaa reittiä.

“Raja-Joosepin luvut ovat pienemmät, siellähän on huonokuntoinen se tie toisesta päästä, mutta Raja-Jooseppiin tulee porukkaa Kirkenesin kautta. Kirkenesissä on korkeat rajanylitysluvut, mutta kuka Kirkenesistä ostaa, siellähän on kolme kertaa korkeampi hintataso kuin Suomessa! Elikkä aika paljon porukkaa tulee Ivaloon sitä kautta”.

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Etelä-Lappiin kuten Rovaniemelle tai esimerkiksi Kuusamoon matkustavat venäläiset käyttävät siis mielellään Sallan Kello-selän rajanylityspaikan kautta kulkevaa reittiä, koska siten he voivat tankata edullisemmin juuri ennen Suomeen siirtymistä. Kello-selän raja-aseman koettiin toimivan hyvin, tosin viisumivapauden oloissa nähtiin olevan tarve kapasiteetin nostamiselle. Sujuvuuden lisäämiseksi toivottiin myös mm. mahdollisuutta passintarkistukseen ilman autosta nousemista. Venäjän puolella olevan raja-asema toimii myös hyvin, tosin kapasiteettia olisi parannettava, mikäli liikkuuus lisääntyä selvästi esimerkiksi viisumivapauden myötä.

”Venäjän puoleinen raja-asema Sallassa tarvitsee tosin yhden kaistan lisää mahdollisesti tulevaisuudessa kasvavan liikenteen varalta, koska nykytasollakin muodostuu ruuhkia juhlapyhinä.”

RAJAVIRANOMAINEN, MAALISKUU 2013

Murmanskin ja Lapin läänin välisissä kulkuyhteyksissä nähtiin olevan vielä paljon kehittämisen varaa. Yhteyksien parantamista pidettiin jopa kynnyskysymyksenä alueiden välisen liiketoiminnan kehittämisessä. Kummallakaan puolella rajaa ei ole lähialueella suuria kaupunkeja, toisin kuin esimerkiksi Kaakkois-Suomessa ja sikhäläisen rajan Venäjän puolella. Heikot kulkuyhteydet siis rajoittaisivat viisumivapaudesta koituvaa hyötyä.

”Kuolan alueelle matkustaminen vaikeiden kulkuyhteyksien takaa lienee suurin hankaluus liiketoimintaa ajatellen. Viisumivapaudella voisi olla jonkin verran vaikutusta. Mutta vasta sitten kun tiet on kunnostettu ajokuntoon ja jostain päin Suomea olisi suora lentoyhteys, voisi kaupankäynti ja investoinnit näille alueille olla kiinnostavampia kuin nykyään.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, TAMMIKUU 2014

Kantalahdesta Sallaan vievän tien viimeinen sorapinnoitteinen osuus asfaltoidaan lähitulevaisuudessa. Pinnoittaminen parantaa matkustamista erityisesti kelirikkoaikana. Tie ei asfaltoinnista huolimatta tarjonne kovin mukavaa matkustamista. Parhaimmillaan väylä on ehkä talvella, jolloin jääpolanne tasoittaa pinnassa olevia kuoppia.

Osa venäläismatkustajista saapuu Lappiin junalla joulun aikana. Jotta mahdollisesta viisumivapaudesta saataisiin enemmän hyötyä, toivottiin Itä-Lappiin suunniteltujen ratahankkeiden etenemistä. Savukosken Sokliin mahdollisesti perustettavalle kaivokselle on suunniteltu ratayhteyttä, joka kulki ehkä Sallan Kelloselän kautta. Tällöin Kemijärven ja Sallan välinen rataosuus olisi kunnostettava. Soklin radan rakentamiseen on odotettu valtion tukea, mutta rahoitusta ei myönnetty hallituksen budjettiriihessä elokuussa 2014. Mikäli Kemijärven ja Kantalahden välille rakennettaisiin ratayhteys, olisi junamatkustamiseen tottuneille venäläisille mahdollista tarjota mm. uutta kiertomatkatuotetta.

”Ehdottomastihan me tarvittaisiin sitten se rata, jos tulisi viisumivapaus. Vähintäänkin tuo Kantalahti - Salla ja Salla - Kemijärvi. Se mahdollistaisi myös sellaisen kiertomatkailun, Moskova - Pietari - Helsinki - Lappi ja sitten Kantalahden kautta takaisin.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

Eräs Murmanskin läänistä Lappiin matkustavista ryhmistä ovat jatkoyhteyksien käyttäjät. Kuusamon, Rovaniemen ja Oulun lentokenttien kautta esimerkiksi Välimeren lomalle kulkeminen on kannattavaa verrattuna Pietarin yhteyteen. Venäläiset myös luottavat länsimaisiin lentoyhtiöihin ja suosivat niitä sen vuoksi.

“Venäjältä on halvempi lentää esimerkiksi Italiaan Suomen kautta Rovaniemi - Helsinki -yhteyttä käyttäen. Kuolan alueen asukkaat voivat hyödyntää myös Oulun jatko-yhteyksiä. Suomen lentoyhteyksiä hyödynnettäisiin enemmän viisumivapauden myötä. Rovaniemen kautta matkustaminen olisi 3 - 4 kertaa yleisempää ja tämä toisi myös viipymää Rovaniemelle.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

EU:n ja Venäjän välinen viisumivapaus merkitsisi myös sitä, että Suomi joutuisi kilpailemaan matkakohteena useiden muiden valtioiden kanssa. Tämä ei kuitenkaan ole Pohjois-Suomelle pelkästään negatiivinen asia, koska Kuusamon, Rovaniemen ja Oulun tarjoamien lentoyhteyksien käyttö voisi lisääntyä. Samalla tulisi pyrkiä tarjoamaan viipymää pidentäviä palveluja. Kuolan alueelta matkustetaan erityisesti kaamosaikana lomailemaan viisumivapaisiin kohteisiin. Mikäli viisumivapaa matkustaminen EU:n alueelle olisi mahdollista, Etelä-Euroopan matkakohteiden suosio oletettavasti kasvaisi venäläisten keskuudessa.

Varautuminen

- Liiallisten odotusten välttäminen
- Tukeutuminen useisiin lähtöalueisiin
- Sallan kauppakeskus
- Sallan matkailupalvelujen kehittäminen
- Yhteistyökumppaneiden löytäminen Venäjältä
- Tax-free -käytännöstä tiedottaminen
- Markkinointi
- Tuotekehitys
- Kaavoitus yhteistyössä yrittäjien kanssa
- Venäjänkielen taidon lisääminen yrityksissä
- Turvallisuuskoulutus yrityksille
- Asenneilmapiirin muokkaaminen
- Viisumivapauden kokeileminen

Elinkeinoelämä ei ole varautunut erityisemmin viisumivapauteen, koska sen toteutuminen ei ole vielä näköpiirissä. Sen sijaan viime vuosina tapahtunut itäliikkuvuuden kasvu on saanut aikaan sellaista varautumista, mikä on aikanaan hyödyksi myös viisumivapauden mahdollisesti toteutuessa. Rovaniemen asema venäläismatkailijoiden kohteena on tällä hetkellä Lapissa vahva. Tehty pohjatyö ja tarjonta kantavat myös viisumivapauden oloissa. Itä-Lapissa aseman vankistaminen vaatii voimakasta kehittämistä.

”Hurja haastehan se on Sallalle, pitäisi investoida. Kuusamolla on kylpylä ja siellä on Prisma ja Citymarket, siellä on isoa kauppaa, se pitäisi samalle tasolle nostaa.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Verrattaessa tähän asti toteutunutta itäliikkuvuutta ja liikevaihtolukujen kehitystä Sallassa, vaikuttaa välttämättömältä, että alueen vetovoimaa lisätään, mikäli mahdollisesta viisumivapaudesta pyritään hyötymään. Vetovoiman lisäämisessä avainasemassa on uuden kauppakeskuksen toteutuminen. Jotta toimipaikka olisi kilpailukykyinen muihin paikkakuntiin nähden, tulisi sen olla suurehko tavaratalo. Esille tuli myös, että Sallan tulisi erottua muista luomalla oma profiloitunut palvelutarjontansa. Kunta toimii kauppakeskusasiassa aktiivisesti, ja tavoitteena on edetä nopealla aikataululla. Odotuksena oli ainakin vielä ennen Ukrainan kriisiä, että liiketoimintaan sitoutuneet tahot löydetään jo vuoden 2014 aikana. Kynnyskysymys kauppakeskuksen käynnistämiseksi on asiaan sitoutuvien yritysten löytäminen. Yksi haastattelussa esille tullut ehdotus oli, että tulisi pyrkiä löytämään toteuttajaa Venäjän puolelta.

”Sallaan on suunniteltu Venäjältä tulevan tien varteen suurempi kauppakeskus ja Sallatunturin tien varteen pienempi. Ensimmäisessä vaiheessa huoltoasemat säilyisivät, toisessa vaiheessa olisivat kylmäasemat. Kauppakeskusten kaavoitus on käynnissä. Todennäköistä on, että kauppakeskus on vuonna 2015 rakenteilla tai valmis ensimmäisen vaiheen osalta. Venäjän tien varren keskuskin rakentuu kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen puolet ja sitten puolet.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2014

Salla kilpailee venäläisasiakkaista suurempien paikkakuntien kanssa. Vaikka Sallaan on suunnitteilla iso vähittäiskaupan yksikkö, tuotiin esille myös vaihtoehtoinen strategia, jossa kilpailuetua hankitaan erikoistumalla johonkin tiettyyn palveluun. Esimerkkinä profiloitumisesta mainittiin autojen merkkihuolto. Myös palveleva huoltoasema nähtiin tärkeäksi, jotta ohikulkeva liikenne saataisiin pysähtymään paikkakunnalle.

”Ensimmäisenähän siinä pitää olla joku joka pysäyttää, tällainen huoltoasema. Koska siellä kulkee porukkaa ja kulkeminen ja logistiikka kasvavat, tavarankuljetus tulee kasvamaan.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Yhden näkökannan mukaan kauppakeskuksen ensimmäisen vaiheen paikka Venäjän tien varressa on epäedullinen, ja olisi parempi rakentaa pelkästään Sallan keskustaan. Vastaja piti ensisijaiseksi asetettua vaihtoehtoa kalliina rakennusten purkukustannuksista johtuen ja toisaalta kaupallista yhdyskuntarakennetta hajauttavana. Ajatuksena oli, että keskustaan muodostuisi kompakti liikekeskus pelkän kauppakeskuksen sijaan.

Sallan rajanylitysreitit uskottiin pysyvän vilkkaana jatkossakin. Toisaalta myös korostettiin sitä, että ei tule laskea liian suurten odotusten varaan. Suurin osa haastatteluista tehtiin ennen Ukrainan kriisin puhkeamista. Kriisi vielä lisää syytä varovaisuuteen. Toisaalta on melko varmaa, että kehitymistä ei tapahdu ellei mitään toimia tehdä. Matkailijoiden pysäyttämistä tavoittelevan uuden palvelutarjonnan tulee

periaatteessa olla nykyistä mittavampaa. Pienten yksiköiden lisärakentamisella ei ole tässä tarkoituksessa merkitystä. Liiketoimintaa ei voi tällä hetkellä rakentaa viisumivapauden varaan, mutta itäliikkuvuutta on olemassa siitä huolimatta.

”Ei liian kiire saa olla. Sehän on vanha kauppatie, kyllä tuosta kuljetaan. Ei saa olla ylisuuria odotuksia, pitää olla realistinen. Suurimmat haitat tehdään virheellisillä odotuksilla. Ehkä se ei sittenkään tapahdu niin nopeasti.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

”Pitää pystyä palvelemaan, mutta ei kannata ylisuuria investointejakaan tehdä.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Uuden vähittäiskaupan yksikön lisäksi vastaajat pitivät tärkeänä, että Sallaan tulisi lisää majoituskapasiteettia. Kunnassa tehdään aktiivisesti työtä myös majoituspalvelujen lisäämiseksi. Sallatunturin kupeeseen on ideoitu hotelli, jonka toteuttamismahdollisuuksia tunnustellaan parhailaan. Majoituskapasiteetista on puutetta erityisesti sesonkiaikoina. Majoituksen ja muiden matkailupalvelujen kehittäminen on tarkoituksenmukaista siksi, että mikäli ostosmahdollisuudet kehittyvät Venäjällä jatkossa, voi varsinainen ostosmatkailu Suomeen vähentyä. Kiinnostus matkustaa toiseen maahan säilynee kuitenkin riippuen kohteen palvelutarjonnasta. Lisäksi myös muilta lähtöalueilta kuin Venäjältä Sallaan tulevat matkailijat aiheuttavat tarvetta lisämajoituskapasiteetille.

”Kaupat kehittyvät 10 vuoden sisällä Venäjällä, joten Sallan tulisi ottaa valtiksi puhdas luonto ja tila.”

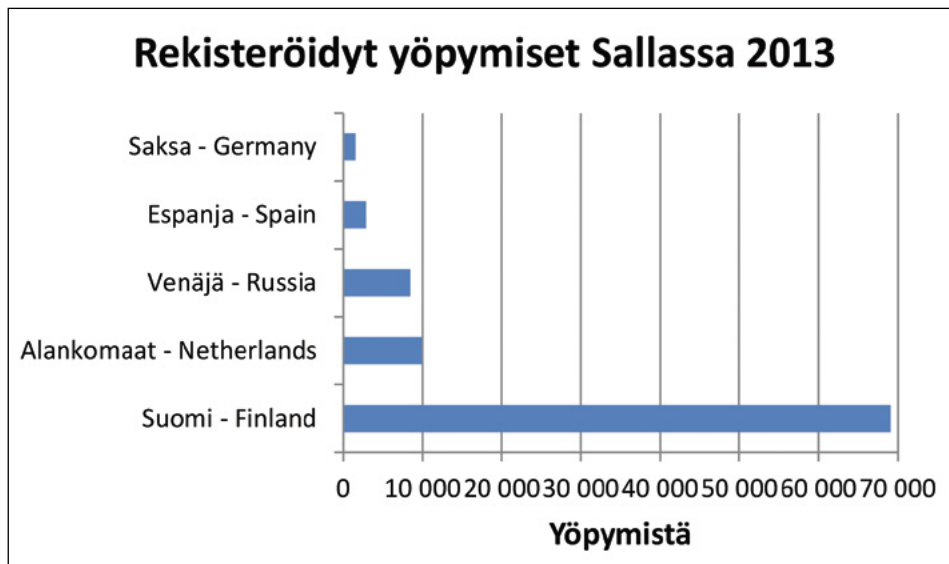
ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, HUHTIKUU 2014

”Viisumivapaus avaa myös aivan uudet näkymät Sallatunturin kehittämiseksi. Haasteena on investointien ja palvelujen rakentamisen oikea-aikaisuus.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, TAMMIKUU 2014

Sallan alueella tehdään matkailuun liittyvää tuotekehitystyötä mm. Salla Gate -hankkeen kautta. Viisumivapaus loisi mahdollisuuksia uusien tai kehitettyjen matkailupalvelujen rakentamiseen.

Kuvassa on esitetty rekisteröidyt yöpymiset Sallassa vuonna 2013 viiden merkittävimmän lähtömaan osalta.

Kuvio 5 Rekisteröidyt yöpymiset Sallassa vuonna 2013
(Lapin liitto 2014)

Suomalaiset ovat yöpymismääriltään ylivoimaisesti suurin ryhmä. Ulkomaalaisista alankomaalaisten ja venäläisten yöpymisiä on kumpiakin lähes 10 000 vuodessa. Muut, mm. Keski- ja Etelä-Euroopasta tulevien matkailijoiden yöpymismäärät, ovat huomattavasti pienempiä. Vastaajien mukaan monet Sallassa vierailevat matkailijat olisivat kiinnostuneita käymään myös Venäjän puolella, mikäli tämä olisi mahdollista ilman viisumia. Näitä ryhmiä olisivat esimerkiksi suomalaiset ja alankomaalaiset, joita käy nyt runsaasti Sallassa. On todennäköistä, että mahdollisuus liittää uusi kohde loman ohjelmaan lisäisi Sallan suosiota myös niissä maissa, joista saapuu vähemmän matkailijoita.

”Kyllähän se sitten parantaisi mahdollisuuksia, jos olisi viisumivapaus. Silloin voisi helposti yhdistää kolme tai neljä maata yhteen tuotteeseen. Sehän olisi kiinnostava tuote. Aasian matkailijoiden näkökulmasta ja miksei eurooppalaistenkin. Olisi neljä maata, lähellä toisiaan, mutta hyvin erilaisia.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

”Erään matkanjärjestäjän mukaan 80 % keskieurooppalaisista haluaisi käydä Venäjällä. Pitäisi löytää yhteistyökumppaneita, näin voitaisiin tarjota kaksi kulttuuria yhdellä matkalla.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2014

Liikenne lisääntyisi myös toiseen suuntaan, venäläisistä tulisi viisumivapauden myötä mitä ilmeisimmin suurin ulkomaalaisten yöpyjien ryhmä. Viisumivapaus voisi siis lisätä periaatteessa matkailua useasta lähtömaasta. Tämä tosin edellyttäisi sesonkiaikana majoituskapasiteetin kasvamista. On myös mahdollista, että mikäli venäläisten matkailu kasvaa voimakkaasti, kohde voi profiloitua kehitystä vastaavalla tavalla. Tämä saattaisi vaikuttaa alueen suosioon muissa lähtömaissa. Sallassa, kuten koko Lapissa, on kuitenkin vahva visio säilymisestä useisiin markkina-alueisiin tukeutuvana kohdealueena. Useat tahot korostivatkin haastatteluissa, että Sallan ei tule tukeutua liikaa Venäjän markkinoihin, vaan säilyttää nykyinen monipuolisuutensa. Yhden lähtömaan vahvaan osuuteen suhtaudutaan varauksellisesti, monipuolisuus nähdään taloudellisesti turvallisempina strategiana. Tukeutuminen useisiin markkina-alueisiin antaa varmuutta erilaisissa kansainvälisen toimintaympäristön muutoksissa, eikä tätä strategiaa olla muuttamassa huolimatta itäliikkuvuuden viimeaikaisesta kasvusta. Samassa yhteydessä tuotiin myös esille näkökanta, että massamatkailuun ei ole syytä siirtyä, vaan pyrkiä säilyttämään korkealaatuinen matkailutuote Lapissa.

”Meidän täytyy varautua siihen venäläismatkailijan palvelemiseen, mutta samalla pitää huolta, että meidän tuotteet ja palvelut ovat vetovoimaisia sille meidän päämarkkina-alueelle Euroopassa.”

”Viisumivapaus on erittäin kannatettava asia, mutta ei me jäädä sitä odottelemaan”.
ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

Selvityksen aikana toteutettiin Kantalahdessa toimivan Boris Gurejevin johtaman matkailuyrityksen internet-sivulla (<http://www.kandalaksha.org>) venäläisten matkustusaikeita kartoittava kysely. Yritys palvelee tyypillisesti Pietarin ja Moskovan seudulta Kuolan alueelle saapuvia matkailijoita. Kyselyssä tiedusteltiin: mikäli Suomen kanssa olisi viisumivapaus, matkustaisitteko Suomeen vapaa-ajan matkalle, huvimatkalle tai ostosmatkalle, mikäli teillä jäisi aikaa Kantalahden matkallanne? Kyselyyn vastasi 142 henkilöä.

Taulukko 1 Kantalahdessa lomailevien venäläisten halukkuus matkustaa Suomeen

Ehdottomasti kyllä	65,5 %
Todennäköisesti	26,8 %
Todennäköisesti en	2,8 %
Varmuudella en	4,2 %
Kieltäytyi vastaamasta	1 %
Vastaajia yhteensä	142

Vastaukset osoittavat, että Suomella on suuri vetovoima Kantalahden alueella lomaleviin venäläisiin nähden. Jotta venäläismatkailijoille kohdistuvaa myyntiä voidaan lisätä, on tuote- ja palvelutarjonnan oltava kysyntää vastaava. Toisessa kyselyssä karotettiin vuonna 2014 alkaneen kriisin vaikutuksia Suomeen matkustamiseen. Kyselyn ajankohta oli alkusyksy 2014.

Taulukko 2 Poliittis-taloudellisen kriisin vaikutus Suomeen matkustamiseen seuraavan puolen vuoden aikana

Ei vaikuta mitenkään	42,9 %
Vaikuttaa vähän	6,1 %
Oleskeluaikani Suomessa lisääntyy	0 %
Joudun lyhentämään oleskeluani Suomessa	8,2 %
En osaa vastata	2 %
En aio matkustaa Suomeen	40,8 %

Kyselyyn vastasi vain 49 henkilöä, joten tuloksia on syytä tulkita varovaisesti. Lähes puolet vastanneista ei siis muuta matkasuunnitelmia kriisin vuoksi. Kuitenkin osa vastaajista ilmoitti kriisin rajoittavan Suomeen matkustamista.

Vaikka venäläisistä matkailijoista on Suomessa ja Lapissa jo paljon kokemusta, vastaajat katsoivat, että asiakasryhmän tuntemusta olisi yhä parannettava.

”Pitäisi tutkia, mitä venäläiset haluavat ja tarjota sellaisia tuotteita.”

”Elinkeinoelämä ei ole vielä osannut varautua tarpeeksi, tuotekehityspankki tulee saada kuntoon.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

Lähinnä Murmanskin läänistä tulevia venäläisiä pidettiin toisaalta myös haastavana asiakaskuntana matkailupalvelujen ostajina Sallassa, koska luonto on lähtöalueella samantyyppistä ja varsin lähellä. Näin ollen ei muodostu kokemusta ympäristön erilaisuudesta, joka on tärkeä osa matkailun viehätystä. Tästä näkökulmasta mm. ohjelmapalvelujen merkitys nousee korostetusti esiin. Toisaalta mielikuva ja kokemus puhtaasta Suomesta vetoaa todennäköisesti myös Kuolan alueella asuviin venäläisiin.

”Ne ovat ‘In the middle of nowhere’. Kun mietitään, miten tämä venäläiseen matkailijaan iskee, iskee varmaan kaupunkilaiseen, ei välttämättä murmanskilaiseen. Pitäisi löytää sellainen koukku, joka saisi sen murmanskilaisen yöpymään Sallassa.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

Toiset vastaajat pitivät jopa lähes välttämättömänä varautua viisumivapauteen koealueella, joka olisi esimerkiksi Lappi ja vastaava lähialue Venäjällä. Viisumivapaus EU:n ja Venäjän välillä vaikuttaisi huomattavasti Suomen alueella, koska maallamme

on Venäjän kanssa pitkä yhteinen raja. Koska Murmanskin läänin asukasmäärät ovat huomattavasti pienempiä kuin esimerkiksi Pietarin, voisi kokeen suorittaa pienemmässä mittakaavassa. Kokeilun suurimpana esteenä tosin on, että asiasta päättävä EU ei salli kyseisen kaltaista viisumivapautta ainakaan ilman poikkeuskäytäntöä. Viisumivapaudesta päättämisen jälkeen on kuitenkin todennäköisesti useita vuosia aikaa itse toimeenpanoon, joten varautumista ehditään tehdä kohtalaisen hyvin ja perustellusta syystä.

”Kokeilua kannattaisi tehdä, koska veikkaan, että jos se tapahtuisi yhden yön yli, niin on aivan käsittämätön tilanne. Suomessahan tämä tulee kulminoitumaan.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MARRASKUU 2013

Osa varautumisesta on varsin käytännönläheistä ja konkreettista. Palvelutapahtuman osalta perusasioihin kuuluvassa kielitaidossa on paljon parannettavaa. Tällä hetkellä Lapissa tarjottava venäjänkielinen palvelu vastannee kohtalaisesti tarpeeseen. Viisumivapauden myötä venäjää osaavalle henkilöstölle tulisi mitä ilmeisimmin runsaasti lisäkysyntää. Mikäli päätös viisumivapaudesta tehdään, tulisi mahdollinen lisäkoulutus käynnistää heti, koska uutta kieltä ei yleensä opita yhden tai edes kahden vuoden aikana.

”Venäjän kielen alkeita yrittäjille ja yritysten työntekijöille.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

Hyvä opastus lisää liikenteen sujuvuutta. Samalla myös turvallisuus paranee, koska esimerkiksi ylimääräiset pysähtymiset, u-käännökset ja liian intensiivinen kartan tai navigaattorin seuraaminen vähenee. Venäläisten tapauksessa ongelmana ovat erilaiset aakkoset. Viisumivapaus lisäisi ensimmäistä kertaa Suomeen matkustavien määrää, ja reitit olisivat heille vieraita. Liikenteen toimivuuden kannalta olisi tärkeää, että ainakin venäläisten useimmin käyttämällä reiteillä ja pääväylillä olisi opastus heidän omalla kielellään. Venäjänkieliset kyltit herättäisivät luultavasti runsaasti erilaisia mielipiteitä. Vastaava käytäntö on olemassa esimerkiksi Norjan Kirkkoniemessä, joka tosin on Venäjän puolen kanssa tiiviissä vuorovaikutuksessa elävä rajakaupunki. Aktiivisesta opastuksesta ja ohjeistuksesta tulisi joka tapauksessa huolehtia viisumivapauden alkuajan ainakin tilapäisin toimin.

”Pohjois- ja Itä-Lapin yritysten kannalta mm. venäjänkielisten opasteiden saaminen tienvarsiin on merkittävä apu.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2014

Yrityksille viisumivapaus merkitsisi suurta joukkoa potentiaalista uusia asiakkaita. Koska asiakas tekee jo ensivaikutelman perusteella pitkälle kantavia johtopäätöksiä, olisi huolehdittava, että yrittäjillä on valmiudet kohdata venäläismatkailija. Valmiudet käsittävät sekä käytäntöön että asenteisiin liittyvät seikat. Uusien tulijoiden

tavat ja mieltymykset on hyvä tuntea, jotta luodaan edellytykset rakentavaan kanssakäymiseen.

”Turvallisuuskoulutusta ja informaatiota yrityksille ja henkilöstölle. Asenneilmapiirin muokkaaminen.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, MAALISKUU 2014

Vaikka viisumivapaus oli runsaasti otsikoissa vielä vuoden 2013 puolella, Ukrainan kriisi on muuttanut tilanteen kokonaan. Ikävässä asiassa voi olla se hyvä puoli, että enemmän tai vähemmän itäliikkuvuuden varaan rakennetut suunnitelmat on nyt testattava entistä tarkemmin.

”En usko, että vielä on mitään siihen oletettuun massiiviseen invaasioon, jonka viisumivapaus tekisi, niin tuskin kukaan on sillä vaivannut päätään kummemmin. Lähinnä katsottu, että miten tämä kehittyy.”

ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJA, JOULUKUU 2013

Toimijat näkevät viisumivapauden lähinnä taustalla olevana, suurenakin mahdollisuutena, mutta käytännössä odotukset eivät näy vielä päivittäisessä toiminnassa.

3.3 VENÄLÄISMATKAILIJOIDEN RAHANKÄYTTÖ SALLASSA

Kuinka paljon venäläiset käyttävät Sallassa rahaa nykytasolla ja mikä olisi mahdollinen kulutus viisumivapauden toteuduttua?

VE. 0 Ei viisumivapautta

Taulukko 3 Venäläisten matkailijoiden määrän kehittyminen Sallassa, ei viisumivapautta

Vuosi	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rajanlyitykset	253 686	229 078	229 078	229 078	251 986	277 185	304 904	335 395
Matkailijat	126 843	114 539	114 539	114 539	125 993	138 593	152 452	167 698
Venäläisten osuus %	69	66	67	68	69	70	71	72
Venäläisten Määrä	87 522	75 596	76 741	77 887	86 935	97 015	108 241	120 743
Sallassa pysähtyneiden osuus %	40	40	40	40	50	50	50	50
Venäläiset matkailijat Sallassa	35 009	30 238	30 696	31 155	43 468	48 508	54 121	60 372

Rajanylitysmäärä vuodelta 2013 on toteutunut luku. Vuoden 2014 luku on laskettu ennakoimalla kahdeksan ensimmäisen kuukauden rajanylitysmäärän perusteella. Ukrainan kriisin ja Venäjän negatiivisen talouskehityksen vuoksi on oletettu, että rajanylitysmäärät pysyvät vuoden 2014 tasolla myös vuosina 2015 ja 2016 ja alkavat kasvaa uudelleen vasta vuonna 2017. Kasvun määrä perustuu Kasvavan rajaliikenteen hallinta -raportin maltillisimpaan skenaarioon. Skenaariossa kasvun vuositasoksi on määritelty joko viisi tai kymmenen prosenttia (Sisäasiainministeriö 2012). Tässä työssä laskennan pohjaksi on valittu jälkimmäinen vaihtoehto. Matkailijoiden määrä lasketaan jakamalla rajanylitykset kahdella.

Arvio venäläisten osuuden kasvamisesta perustuu Sallan maankäyttöselvitykseen (SITO Oy 2013, 15). Sallassa pysähtyneiden osuus perustuu alueella tehtyyn tutkimukseen (Aspholm-Heimonen 2012, 53). Lisäksi on oletettu Sallassa tehtyjä suunnitelmia mukaillen, että kunnassa avataan uusi kauppakeskus vuonna 2017 (Sito Oy 2013). On arvioitu, että Sallassa pysähtyneiden osuus kasvaisi tuolloin 10 prosenttiyksiköllä.

Taulukko 4 Venäläisten matkailijoiden rahankulutus Sallassa nykytasolla

2013	Ruoka- ostokset	Vaate- ja käyttötavara	Majoitus- palvelut	Ravintola- palvelut	Ohjelma- palvelut
Venäläisiä Sallassa	35 009				
Kulutus/vrk	18,2 €	56,1 €	72 €	17,3 €	20,3 €
Käyttää palvelua	71,4 %	23,4 %	22,0 %	20,8 %	1,3 %
Kulutus/vuosi	455 127 €	459 179 €	556 560 €	125 858 €	9 237 €
Kulutus yhteensä/ vuosi	1 605 961 €				

Sallan kautta kulkevien venäläisten rahankulutus vaihtelee toimialasta riippuen noin kahdestakymmenestä eurosta noin seitsemäänkymmeneen euroon vuorokaudessa (Aspholm-Heimonen 2012, 52). Lähdeaineistona käytetyn kyselyn vastausmäärät olivat suhteellisen pieniä, joten erityisesti kulutuksen jakautumiseen eri toimialoille tulee suhtautua varovaisesti. Selvityksen skenaariossa on oletettu, että Sallassa pysähtyvät viipyvät alueella yhden vuorokauden. Oletukselle viipymästä löytyy tukea alueella tehdystä selvityksestä (Aspholm-Heimonen 2012, 37). Matkailijat kuluttavat rahaa tyypillisesti myös huoltoasemapalveluihin. Tätä koskevaa kulutustietoa ei kuitenkaan ollut saatavissa. Lisäksi haastatteluiden perusteella tiedetään, että Sallan kautta kulkevat venäläiset tankkaavat yleisesti Venäjän puolella rajaa olevalla polttoaineen jakelupisteellä.

Taulukko 5 Venäläismatkailun työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallisverotulovaikutukset Sallassa vuonna 2013

2013	Vähittäis- kauppa	Majoitus- palvelut	Ravitsemis- palvelut	Huvi- ja virkistyspalvelut	Yhteensä
Työllisyys	2,8 htv	5,7 htv	1,5 htv	0,08 htv	10,1 htv.
Palkkatulo	87 956 €	175 560 €	45 395 €	2 468 €	311 379 €
Kunnallisvero	11 285 €	22 524 €	5 824 €	317 €	39 950 €

Matkailutyöllisyys laskettiin jakamalla kunkin toimialan välitön venäläisten aikaansaama matkailutulo toimialaa koskevalla liikevaihto/henkilöstö -suhteella. Vähittäiskaupan tapauksessa laskennassa on käytetty Tol 2008 -luokitukseen kuuluvan 47 Vähittäiskauppa -luokan ammatteja. Käytettävä suhde 286 000 €/henkilö on koko maata koskeva, koska Sallaa koskevaa tietoa ei ole saatavilla. Majoituspalvelujen liikevaihto-henkilöstö -suhteen laskennassa on käytetty Tol 2008 -luokitukseen kuuluvan 55 Majoitus -luokan ammatteja Sallassa. Käytettävä suhde on 93 000 €/henkilö. Ravitsemispalveluiden liikevaihto-henkilöstö -suhteen laskennassa on käytetty Tol 2008 -luokitukseen kuuluvan 56 Ravitsemistoiminta -luokan ammatteja Sallassa. Käytettävä suhde on 77 000 €/henkilö. Huvi- ja virkistyspalvelut -toimialan kohdalla on käytetty Tol 2008 -luokitukseen kuuluvia seuraavia ammatteja Sallassa: 79 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut, 96012 Parturit ja kampaamot, sekä koko maan tietoa seuraavista ammattiteistä: 59140 Elokuviensa esittäminen, 85510 Urheilu- ja liikuntakoulutus, 90 Kulttuuri- ja viihdetoiminta, 93110 Urheilulaitosten toiminta, 93120 Urheiluseurojen toiminta, 93130 Kuntokeskukset, 93190 Muu urheilutoiminta, 91020 Museoiden toiminta, 91040 Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta ja 96040 Kylpylaitokset. Käytettävä suhde on 99 416 €/henkilö.

Venäläisten matkailijoiden ilmoittamat kulutuslukemat on inflaatiokorjattu vuodesta 2011 vuodelle 2013, jolta on saatavissa uusimmat tiedot. Ennen liikevaihto/henkilöstö -suhteen laskemista toimialoittaiset matkailutulot on muutettu arvonlisäverottomiksi käyttäen seuraavia arvonlisäveroprosentteja: vähittäiskauppa 19, Majoituspalvelu 10, Ravintolapalvelu 14 ja Huvi- ja virkistyspalvelu 17.

Matkailupalkkatulot laskettiin kertomalla alan kokonaisvuosiansio toimialan välitömällä matkailutyöllisyydellä. Kokonaisvuosiansio on laskettu Tilastokeskuksen tuottamien toimialoittaisten koko maata koskevien kuukausiansiotietojen pohjalta. Kuukausiansiot on muutettu lomarahat sisältäviksi vuosiansioiksi käyttämällä kerrointa 12,5. Vähittäiskaupan ansiot on määritelty seuraavien (Tol 2008) ammattiryhmien perusteella: 522 Myyjät ja kauppiat. Käytettävä vuosiansio on 31 413 €. Majoitustoimialan vuosiansio on määritelty seuraavien ammattien mukaan: 4224 Hotellien vastaanotto- ja virkailijat, 3434 Keittiöpäälliköt, 5120 Ravintola- ja suurpalvelutyöntekijät ja 513 Tarjoilutyöntekijät. Käytettävä vuosiansio on 30 800 €. Ravitsemisalun vuosiansio on määritelty seuraavien ammattien mukaan: 3434 Keittiöpäälliköt, 5120 Ravintola- ja suurpalvelutyöntekijät ja 513 Tarjoilutyöntekijät. Käytettävä vuosiansio on 30 263 €. Huvi- ja virkis-

työpalveluiden toimialan kokonaisvuosiansio on laskettu seuraavien ammattien perusteella: 4221 Matkatoimistovirkailijat, 5230 Kassanhoitajat ja lipunmyyjät, 3433 Gallerioiden, museoiden ja kirjastojen tekniset työntekijät, 3422 Urheiluvalmentajat ja toimitsijat, 3 423 Liikunnan ja vapaa-ajan ohjaajat ja 514 Kampaajat, parturit ja kosmetologit ym. Käytettävä vuosiansio on 30 850 €.

Venäläismatkailijoiden aikaansaamat kunnallispalkkaverotulot on laskettu kertomalla palkkatulot Sallan kunnan efektiivisellä veroasteella, joka vuonna 2013 oli 12,83 %.

Taulukko 6 Venäläisten matkailijoiden rahankäyttö Sallassa vuonna 2020, ei viisumivapautta

VE. 0 2020	Ruoka- ostokset	Vaate- ja käyttötavara	Majoitus- palvelut	Ravintola- palvelut	Ohjelma- palvelut
Venäläisiä Sallassa	60 372				
Kulutus €/vrk	18,2	56,1	72	17,3	20,3
Käyttää palvelua %	71,4	23,4	22	20,8	1,3
Kulutus/vuosi €	818 465	826 785	997 630	226 634	16 621
Kulutus yhteensä/vuosi €	2 886 104				

Venäläiset kuluttavat Sallassa yhteensä lähes kolme miljoonaa euroa vuonna 2020, mikäli viisumivapautta ei tule. Kasvua nykytasoon on yli miljoona euroa. Kulutustason kasvun perusteina ovat rajanylitysmäärien kasvaminen vuodesta 2017 alkaen, venäläisten osuuden kasvaminen rajanylittäjissä ja Sallassa pysähtyneiden venäläisten osuuden kasvaminen.

Taulukko 7 Venäläismatkailun työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallisverotulovaikutukset Sallassa vuonna 2020, ei viisumivapautta

VE. 0 2020	Vähittäis- kauppa	Majoitus- palvelut	Ravitsemis- palvelut	Huvi- ja virkistyspalvelut	Yhteensä
Työllisyys	4,8 htv.	9,8 htv	2,6 htv	0,1 htv	17,3 htv.
Palkkatulo	150 782 €	301 840 e	78 684 €	3 085 €	534 391 €
Kunnallisvero	19 345 €	38 726 €	10 095 €	396 €	68 562 €

Venäläismatkailu saa Sallassa vuonna 2020 aikaan noin 17 henkilötyövuotta, mikäli viisumivapaus ei toteudu. Palkkatuloina tämä merkitsee yli puolta miljoonaa euroa. Kunnallisverotulot ovat noin 70 000 euroa. Kasvua vuoden 2013 tasoon verrattuna on noin seitsemän henkilötyövuoden verran.

VE. 1 Viisumivapaus

Taulukko 8 VE. 1 Rajaliikkuvuus vuonna 2020, viisumivapaus

Vuosi	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rajan- ylitykset	253 686	229 078	229 078	229 078	251 986	277 185	304 904	533 582
Matkailijat	126 843	114 539	114 539	114 539	125 993	138 593	152 452	266 791
Venäläisten osuus %	69	66	67	68	69	70	71	72
Venäläisten määrä	87 522	75 596	76 741	77 887	86 935	97 015	108 241	192 090
Sallassa pysäh- tyneiden osuus %	40	40	40	40	50	50	50	50
Venäläiset matkailijat Sallassa	35 009	30 238	30 696	31 155	43 468	48 508	54 121	96 045

Viisumivapauden toteutumisen ajankohdaksi on valittu vuosi 2020. Valinta on tehty selvityksessä käytettyjen aineistojen ja haastattelujen perusteella. Ennen Ukrainan kriisiä viisumivapauden toteutumista ennakoitiin toteutuvan mahdollisesti tällä vuosikymmenellä. Kriisin vuoksi viisumivapauden toimeenpano on siirretty selvityksen skenaariossa seuraavan vuosikymmenen alkuun. Tätä voidaan pitää karkeasti arvioiden ensimmäisenä ajankohtana, jolloin viisumivapauden toteutuminen on mahdollista. Toteutuminen vuonna 2020 edellyttäisi kuitenkin nopeaa ratkaisua Ukrainan kriisiin. Viisumivapauden toteutumisvuotena rajanylitysten määrä kasvaa arvion mukaan 75 % (Sisäasiainministeriö 2012). Viisumivapauden myötä rajanylitykset Sallassa kasvavat yli puoleen miljoonaan. Sallan kautta kulkee tuolloin vuosittain lähes 200 000 venäläistä matkailijaa ja heistä paikkakunnalla pysähtyviä on lähes 100 000.

Taulukko 9 VE. 1 Venäläisten rahankulutus vuonna 2020, viisumivapaus

VE. 1 2020	Ruoka- ostokset	Vaate- ja käyttötavara	Majoitus- palvelut	Ravintola- palvelut	Ohjelma- palvelut
Venäläisiä Sallassa	96 045				
Kulutus €/vrk	18,2	56,1	72	17,3	20,3
Käyttää palvelua %	71,4	23,4	22	20,8	1,3
Kulutus/vuosi €	1 302 033	1 315 349	1 587 122	360 541	26 451
Kulutus yhteensä/ vuosi €	4 591 496				

Venäläisten rahankulutus Sallassa vuonna 2020 on noin 4,6 miljoonaa euroa, mikäli viisumivapaus toteutuu. Sallassa käy venäläisiä skenaarion mukaan tuolloin lähes 100 000, joten yhden matkailijan kulutus on noin 45 euroa. Vuorokausikohtaisen kulutuksen on oletettu pysyvän samalla tasolla kuin ilman viisumivapautta. Matkaa kohden tapahtuva kulutus voi todellisuudessa muuttua viisumivapaana aikana sekä jakautua eri tavoin toimialojen kesken.

Taulukko 10 VE. 1 Työllisyys-, palkkatulo- ja kunnallisverotulo-vaikutukset Sallassa vuonna 2020, viisumivapaus

VE. 1 2020	Vähittäis- kauppa	Majoitus- palvelut	Ravitsemis- palvelut	Huvi- ja virkistyspalvelut	Yhteensä
Työllisyys htv.	7,7	15,5	4,1	0,2	27,5
Palkkatulo €	241 880	477 400	124 078	6 170	849 528
Kunnallisvero €	31 033	61 250	15 919	792	108 994

Viisumivapauden toimeenpanon jälkeen venäläisten matkailijoiden aikaansaama työllisyys Sallassa on lähes 30 henkilötyövuotta. Palkkatuloja muodostuu noin 850 000 euroa ja kunnallisverotuloja puolestaan hieman yli 100 000 euroa. Laskelmissa ei ole huomioitu mahdollisia verotulovuotoja, jotka aiheutuvat toisella paikkakunnalla kirjoilla olevista henkilöistä.

Taulukko 11 Viisumivapauden vaikutukset Sallassa

	Ei viisumivapautta VE. 0	Viisumivapaus VE. 1	Viisumivapauden vaikutukset
Matkailijoita	60 372	96 045	35 673
Matkailutulo €	2 886 104	4 591 496	1 705 392
Matkailutyöllisyys htv.	17,3	27,5	10,2
Matkailupalkkatulo €	534 391	849 528	315 137
Kunnallisverotulo €	68 562	108 994	40 432

Viisumivapauden vaikutuksesta venäläisten matkailijoiden määrä lisääntyisi Sallassa noin 36 000 henkilöllä. Matkailutuloa kertyisi puolestaan noin 1,7 miljoonaa euroa enemmän. Matkailupalkkatuloissa vaikutus olisi useita satoja tuhansia euroja, mikä merkitsee noin 40 000 euroa kunnallisverotuloa.

Laskelmiin liittyy useita epävarmuustekijöitä, joten viisumivapauden vaikutuksia on käytännössä mahdotonta arvioida tarkkaan. Tulokset kuitenkin kuvaavat sitä, mikä viisumivapauden vaikutus olisi tietyillä perusteilla ja ehdoilla. Mikäli esimerkiksi itäliikkuvuus poikkeaa lähitulevaisuudessa tässä selvityksessä esitetystä skenaariorista, voi lukija tehdä uusien lähtötietojen perusteella oman arvionsa mm. vaikutuksista matkailutuloon. Viisumivapauden vaikutukset ovat tapauskohtaisia ja ympäröivästä maailmasta riippuvia. Vaikutukset riippuvat mm. tarkastelualueen palveluiden kehittymisestä. Odotukset viisumivapaudesta tai itäliikkuvuuden kehittymisestä kannustavat kehittämään palveluita. Mikäli tarjottavat palvelut ovat riittävän vetovoimaisia, ne voivat vaikuttaa huomattavasti viisumivapaudesta saatavaan hyötyyn. Tässä selvityksessä elinkeinoihin kohdistuvissa vaikutuksissa on esimerkiksi oletettu, että Sallaan rakennetaan lähivuosina suuri vähittäiskaupan yksikkö, jonka vetovoima riittää pysäyttämään aikaisempaa enemmän venäläisiä matkailijoita. Jos palveluja ei paranneta, vaikutukset olisivat todennäköisesti pienempiä.

Viisumivapaus voi aiheuttaa venäläisten lisäksi vaikutuksia myös muiden matkailijaryhmien käyttäytymiseen. Itäliikkuvuuden kannustamana rakennetut uudet palvelut voivat esimerkiksi houkutella alueelle lisää myös muiden lähtömaiden edustajia. Toisaalta venäläisten runsas määrä kohteessa voi syrjäyttää muualta tulevaa kysyntää. Muihin matkailijaryhmiin mahdollisesti kohdistuvia vaikutuksia ei ole huomioitu tässä selvityksessä. Salla on matkailukeskuskunta, jossa käy runsaasti myös muita kuin venäläisiä matkailijoita. Asema useiden lähtömaiden suosimana kohteena on tarkoitus säilyttää itäliikkuvuuden muutoksista huolimatta, koska tukeutuminen voimakkaasti yhden markkinan varaan on riskialtis strategia. Ukrainan kriisi on muistutus tästä, ja pakottaa osaltaan mm. matkailutoimijoita käymään läpi itäliikkuvuuden perustalle liittyviä suunnitelmia. Silti, venäläisiä matkailijoita saapuu Suomeen yhä runsaasti, ja viisumivapaus on yksi suurimpia kuviteltavissa olevia piristysruiskeita maahamme kohdistuvaan matkailuun. Viisumivapauden askelmerkeissä otettiin Ukrainan kriisin johdosta pahoja taka-askelia ja uudistus tuskin toteutuu

tällä vuosikymmenellä. Raportin antamia tietoja voi yhä soveltaa itäliikkuvuuden muutosten aiheuttamien vaikutusten arvioinnissa – esimerkiksi liikkuvuuden kasvu ei edellytä viisumivapautta.

YHTEENVETO VIISUMIVAPAUDEN ELINKEINOVAIKUTUKSISTA JA
NIIHIN LIITTYVÄSTÄ VARAUTUMISESTA

- Venäläisten matkailijoiden määrä kasvaa Sallassa noin 60 %
- Venäläisten jättämä matkailutulo Sallassa kasvaa 2,9 miljoonasta eurosta 4,6 miljoonaan euroon
- Kuusamon, Rovaniemen ja Oulun lentokenttien käyttö lisääntyy
- Heikko talouskehitys yleisesti tai Murmanskin läänissä voi rajoittaa vaikutuksia
- Lappiin matkustaminen lisääntyy myös mm. Pietarista ja Moskovasta
- Päivämatkat Sallaan lisääntyvät mm. Alakurtista ja Kantalahdesta
- Vaikutukset Sallassa riippuvat voimakkaasti kauppakeskuksen sekä uusien matkailupalveluiden toteutumisesta
- Hyöty Lapissa painottuu matkailukeskuksiin sekä Rovaniemelle ja Tornioon
- Venäjänkielen osaamista ja kuluttajien tuntemusta olisi lisättävä

4 Viisumivapauden sosiaaliset vaikutukset

4.1 IHMISIIN KOHDISTUVIEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Tämän luvun tutkimuskysymys on, mitkä ovat mahdollisen Venäjän viisumivapauden sosiaaliset vaikutukset Sallan kunnassa. Sosiaaliset vaikutukset on jaoteltu selvityksessä kuntalaisten asumisviihtyvyyteen, toimeentuloon ja palveluihin kohdistuviin muutoksiin.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa tutkittavasta yhteisöstä tarvitaan väestöä, elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevia perustietoja. Alussa on tärkeää löytää alueen ja yhteisön ominaispiirteet, jotka vaikuttavat arviointiin. Arvioinnin edetessä on tiedettävä, miten vaikutukset kohdistuvat eri ihmisryhmiin, miten he kokevat vaikutukset ja kuinka myönteisiä vaikutuksia voidaan edistää ja kielteisiä lieventää. (Kauppinen & Tähtinen 2003, 8.)

Sosiaalisten vaikutusten arviointi kuuluu ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin, joka käsittää lisäksi myös terveysvaikutusten arvioinnin. Arvioinnin tarkoitus on arvioida ennalta hankkeen, suunnitelman, ohjelman tai päätöksen toteutuksesta aiheutuvia merkittäviä vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Järjestelmällinen ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi alkoi ympäristövaikutusten arviointimenettelylain (YVA) tultua voimaan vuonna 1994. YVA-prosessin aikana selvitetään ja arvioidaan esitetyn hankkeen vaikutuksia ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen, luontoon, rakennettuun ympäristöön, luonnonvarojen hyödyntämiseen sekä niiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi soveltuu kaikkiin suunnitelmiin ja ohjelmiin, arviointi voidaan tehdä esimerkiksi erilaisten päätösten valmisteluvaiheessa. (Kauppinen & Tähtinen 2003, 3.)

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten selvittämisessä hankitaan tietoja mm. siitä, onko toimenpiteellä merkittäviä vaikutuksia ja minkälaisia ne ovat. Lisäksi kerätään lähtötietoja alueesta ja yhteisöstä. Yleensä pohditaan myös erilaisten vaihtoehtojen vaikutuksia. Arvioinnin alussa yhteisöstä tarvitaan vähintään seuraavat tiedot:

- kuvaus väestörakenteesta
- kuvaus elinkeinorakenteesta
- tiedot maankäytöstä ja sitä koskevistä suunnitelmista
- kuvaus elinympäristön tilasta ja laadusta
- kuvaus elinympäristön ominaisuuksista ja yhteisön elinolosuhteista
- arvio vallitsevista sosiaalisista ja kulttuuriarvoista
- lähtötietojen lähteet ja arvio tietojen luotettavuudesta ja puutteista.

Tietojen avulla tulisi löytää alueen ja yhteisön ominaispiirteet, jotka vaikuttavat vaikutusten tunnistamiseen, arvottamiseen ja arviointiin. Kun arviointi etenee, on tärkeä tietää, miten vaikutukset kohdistuvat eri ihmisryhmiin, kuinka he kokevat vaikutukset, sekä kuinka voidaan lieventää kielteisiä vaikutuksia ja vahvistaa myönteisiä vaikutuksia. (Kauppinen & Tähtinen 2003, 5 - 8.)

Tiedonkeräysprosessi voidaan toteuttaa kolmessa vaiheessa. Aluksi tutustutaan dokumenttien avulla väestön ja ympäristön erityispiireisiin. Tämän jälkeen toteutetaan teemahaastatteluita, joiden avulla kootaan ihmisten näkemyksiä hankkeesta. Tarvittaessa tehdään laajempi kysely, jonka avulla saadaan käsitys erilaisten näkemysten kannattajien määrästä. (Kauppinen & Tähtinen 2003, 8.) Kolmas vaihe on vaikutusten tunnistaminen, joka tapahtuu esimerkiksi seuraavan kolmiosaisen prosessin avulla:

- arvioija kerää tietoa eri lähteistä todennäköisistä vaikutuksista
- listaa tarkistetaan asiantuntijoiden tai arviointiryhmän kanssa
- vaikutuksen kohteet tarkistavat ja täydentävät vaikutukset.
- (Kauppinen & Tähtinen 2003, 10.)

Neljännessä vaiheessa muodostetaan eri vaihtoehdot (Kauppinen & Tähtinen 2003, 15). Tässä tapauksessa eri vaihtoehtoja ei muodosteta, koska viisumivapaus muodostaa vain yhden hankkeen/toimenpiteen. Viidennessä vaiheessa tehdään vaikutusten arviointi, mikä voidaan tehdä yhteisarviointina, arviointiryhmässä tai asiantuntija-arviointina (Kauppinen & Tähtinen 2003, 15). Tässä selvityksessä vaikutusten arviointi tehdään kyselyn pohjalta sekä selvityksen suorittajan ja selvitystä kommentoivien asiantuntijoiden toimesta.

4.2 SALLAN KUNNAN VÄESTÖ JA TYÖLLISYYS

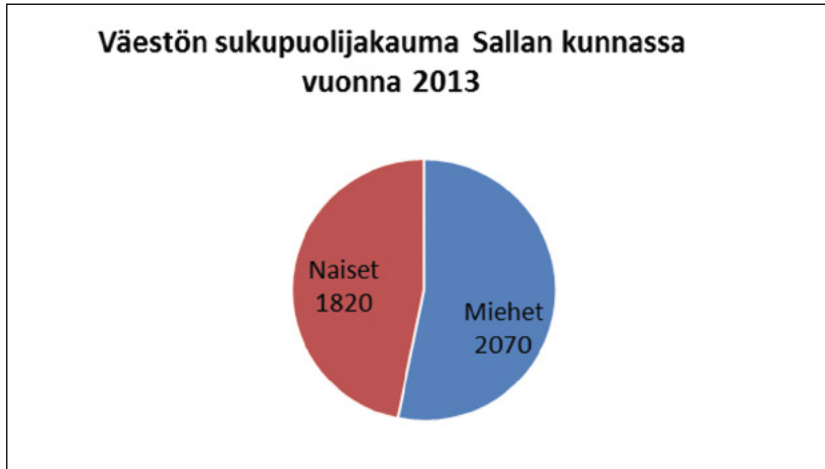
Mikä on Sallan asukkaiden ikä- ja sukupuolijakauma, ja minkälainen on alueen elinkeinorakenne?

Taulukko 12 Sallan väestö ikäluokittain vuonna 2013 (Tilastokeskus 2014b)

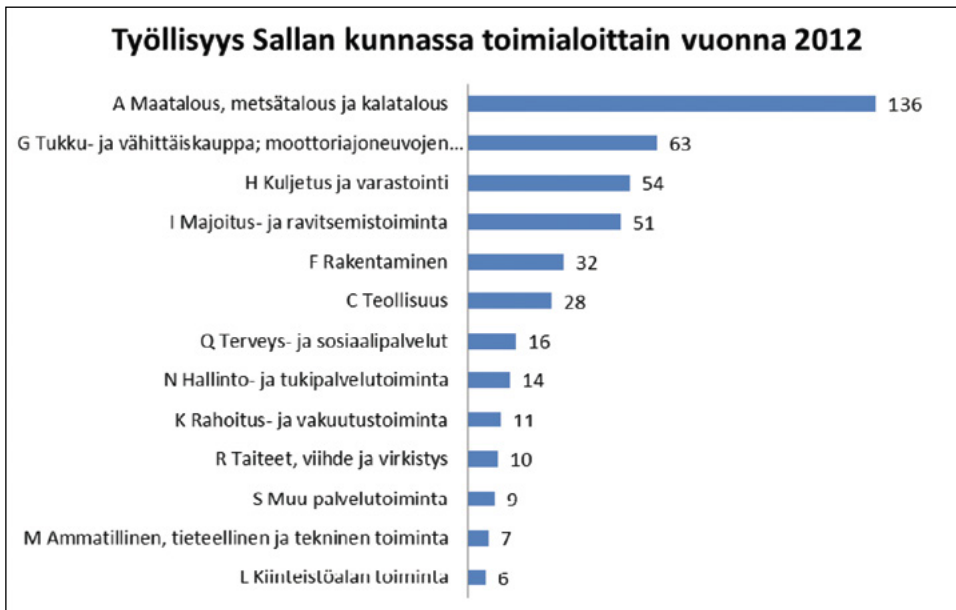
Sallan väestö ikäluokittain vuonna 2013	
- 14	370
15 -24	317
25 - 34	228
35 - 44	285
45 - 54	604
55 - 64	846
65 - 74	567
75 -	673

Sallan väestössä suurimmat ikäryhmät sijoittuvat 45-vuotiaisiin ja sitä vanhempiin. Suurinta ryhmää tarkastelussa edustavat eläkeikään tulleet tai sen lähellä olevat henkilöt. Huomionarvoista on, että yli 75-vuotiaat ovat toiseksi suurin ikäryhmä. Laaja ikähaarukka tosin lisää tämän ryhmän kokoa vertailussa muihin ryhmiin.

Kuvio 6 Väestön sukupuolijakauma Sallan kunnassa vuonna 2013
(Tilastokeskus 2014c)

Sallan väestöstä naisten osuus on selvästi miehiä pienempi. Reuna-alueilla asuvat nuorehkot naiset muuttavat usein miehiä herkemmin työn tai opintojen vuoksi pois kotipaikkakunnaltaan.

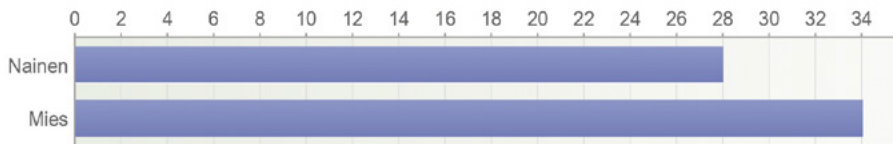

Kuvio 7 Työllisyys Sallan kunnassa toimialoittain vuonna 2012
(Yritys- ja toimipaikkarekisteri 2013)

Kuviosta puuttuvat D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta sekä E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito-luokkiin kuuluvien toimipaikkojen työllisyystiedot, koska niitä ei esitetä Toimiala-online-palvelussa tietosuojasyistä. Molemmissa luokissa on kaksi toimipaikkaa. Työvoimaan kuuluu Sallassa 1620 henkilöä, työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta on 22,8 % (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2014).

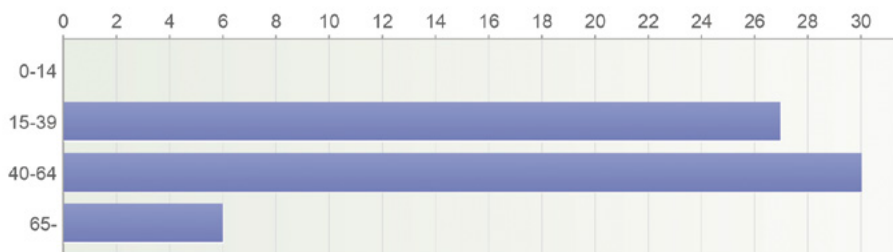
Miesten suurempaa osuutta kunnan asukkaissa selittää osaltaan maa- ja metsätalouden merkittävä asema sallalaisten työllistäjänä. Matkailuun, kauppaan ja kuljetukseen suoraan liittyvät ammatit työllistävät kuitenkin kokonaisuutena kuntalaisista suurimman osan.

4.3 SALLALAISTEN SUHTAUTUMINEN VIISUMIVAPAUTEEN

Kuvio 8 Sosiaalisten vaikutusten kyselyn vastaajien sukupuolijakauma

Vastaajista hieman yli puolet oli miehiä. Myös Sallan asukkaista miehiä on jonkin verran naisia suurempi osuus. Otos vastaa siten kuntalaisten perusjoukkoa hyvin. Vastausten kokonaismäärä oli 62, kyselystä voi tehdä johtopäätöksiä tiettyä varovaisuutta noudattaen.

Kuvio 9 Sosiaalisten vaikutusten kyselyn vastaajien ikäjakauma

Sosiaalisten vaikutusten kyselyyn vastasivat lähinnä kaksi keskimmäistä ikäluokkaa. Nuorempien ryhmään, johon kuuluvat 15 - 39 -vuotiaat, saatiin vastauksia lähinnä Sallan lukiolaisilta. Lukion puoleen käännettiin nuorempaa ryhmää koskevan vastauskadon poistamiseksi. Kyseisessä oppilaitoksessa opiskelee jonkin myös venäläisiä nuoria, joita saattaa olla vastaajien joukossa. Tästä syystä otos ei välttämättä edusta täysin sallalaisten perusjoukkoa. Koska opiskelijat ovat säännöllisesti Suomessa ja tarvitsevat tätä varten jatkuvasti viisumin, voi olettaa, että he suhtautuvat viisumivapauteen positiivisemmin kuin Sallassa asuva tai matkaileva suomalainen. Vanhimpaan ikäryhmään kuluvia vastaajia on vain kuusi; 65 vuotta täyttäneiden asenteisiin täytyy siis suhtautua tässä selvityksessä erittäin varauksellisesti.

Taulukko 13 Sosiaalisia vaikutuksia koskevien väittämien keskiarvot

	Naiset	Miehet	Ka.
Kulttuurien välinen kanssakäyminen lisääntyy	3,9	3,6	3,7
Rikollisuus kasvaa	3,5	2,8	3,1
Liikenneturvallisuus heikentyy	3,8	3,3	3,6
Palvelut paranevat	3,8	3,8	3,8
Lomailen useammin Venäjällä	2,4	3,1	2,8
Asioin useammin Venäjällä	2,8	3,3	3,1
Paikallispalvelut ruuhkautuvat	2,6	2,5	2,5
Järjestyshäiriöt yleistyvät	3,2	2,7	2,9
Turvallisuuden tunne heikentyy	3,5	2,8	3,1
Melu tai ilmansaasteet lisääntyvät	2,9	2,3	2,6
Vapaa-ajan viettomahdollisuudet parantuvat	3,5	3,4	3,4
Elinkeinoelämä kehittyy	3,9	4,0	4,0

Naiset pitävät viisumivapauden kielteisiä piirteitä selvästi todennäköisempinä kuin miehet. Haitoista ainoastaan suhtautuminen paikallispalveluiden ruuhkautumiseen on molemmilla sukupuolilla lähes samalla tasolla. Viisumivapauden positiivisista puolista naiset pitävät kulttuurien välisen kanssakäymisen ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksien lisääntymistä miehiä todennäköisempinä. Miehet aikovat matkustaa selvästi naisia useammin Venäjälle. Sukupuolten yhteisiä keskiarvoja tarkasteltaessa vain liikenneturvallisuuden heikentymistä pidetään melko todennäköisenä haittana. Viisumivapauden positiivisista vaikutuksista nousevat esiin kulttuurien välisen kanssakäymisen lisääntyminen, palveluiden parantuminen, vapaa-ajan viettomahdollisuuksien parantuminen ja elinkeinoelämän kehittyminen.

Taulukko 14 Sosiaalisia vaikutuksia koskevien väittämien keskiarvot ikäluokittain

	15 - 39	40 - 64	65 -
Kulttuurien välinen kanssakäyminen lisääntyy	4,1	3,5	3
Rikollisuus kasvaa	2,8	3,5	3
Liikenneturvallisuus heikentyy	3,4	3,7	3,5
Palvelut paranevat	4,0	3,7	3
Lomailen useammin Venäjällä	2,6	3,1	2,7
Asioin useammin Venäjällä	3,1	3,0	3,3
Paikallispalvelut ruuhkautuvat	2,8	2,4	2,2
Järjestyshäiriöt yleistyvät	2,8	3,1	2,8
Turvallisuuden tunne heikentyy	2,8	3,3	3,8
Melu tai ilmansaasteet lisääntyvät	2,7	2,6	2
Vapaa-ajan viettomahdollisuudet parantuvat	3,7	3,3	2,7
Elinkeinoelämä kehittyy	4,0	3,9	3,8

Nuorimpien ryhmä suhtautui useissa kohdissa viisumivapauteen myönteisimmin. Seuraavaksi vanhempien ryhmä tosin lomailisi useammin Venäjällä ja piti paikallis- palveluiden ruuhkautumisen sekä melun ja ilmansaasteiden lisääntymisen riskiä pienempänä kuin nuoremmat. Vähintään 65 vuotta täyttäneiden vastaajien pieni ryhmä oli asenteiltaan kahta muuta negatiivisempi viisumivapautta kohtaan. Ryhmän vastaajat tosin aikoivat asioida useammin Venäjällä hieman muita todennäköisemmin. Vastausten arvoja tarkasteltaessa huomataan, että vanhimpien vastaajienkin ryhmässä monet vastauksista ovat lähellä neutraalia.

Kuvio 10 Naisten suhtautuminen viisumivapauteen

Naisista lähes puolet suhtautuu viisumivapauteen kielteisesti. Jo tehtyjen viisumivapauden vaikutuksiin liittyvien selvitysten perusteella ilmiö ei koske pelkästään Sallaa.

Kuvio 11 Miesten suhtautuminen viisumivapauteen

Miehistä lähes $\frac{3}{4}$ suhtautuu viisumivapauteen myönteisesti. Ero naisiin on varsin huomattava, 16 prosenttiyksikköä. Avoimia vastauksia tarkastelemalla voi tehdä sen johtopäätöksen, että miehet arvostaisivat helpompaa mahdollisuutta käydä tankkaamassa Venäjän puolella. Tämä on yleinen käytäntö sallalaisten autoilijoiden keskuudessa.

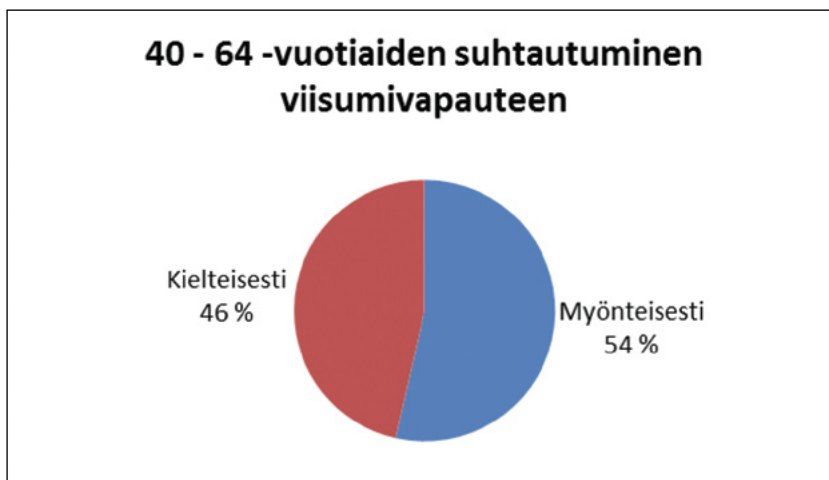
Kuvio 12 Molempien sukupuolten suhtautuminen viisumivapauteen

Kaikista vastaajista lähes $\frac{2}{3}$ suhtautuu viisumivapauteen myönteisesti. Myönteiseen suhtautumiseen kannustanee sallalaisten tottumus asioida rajan takana mm. tankkaamassa. Lisäksi avoimien vastausten perusteella monet kuntalaisista odottavat viisumivapauden virkistävän seudun elinkeinoelämää ja sitä kautta parantavan asukkaiden toimeentulomahdollisuuksia.

Kuvio 13 lältään 15 - 39 -vuotiaiden suhtautuminen viisumivapauteen

Nuorten ja keski-ikään ulottuvien ryhmä suhtautuu viisumivapauteen kaikkein myönteisimmin, yli 80 % heistä on positiivisella kannalla. On muistettava, että nuorimpien vastaajien joukossa on joitakin Sallassa opiskelevia venäläisiä. Voi olettaa, että he suhtautuvat viisumivapauteen erityisen positiivisesti.

Kuvio 14 lältään 40 - 64 -vuotiaiden suhtautuminen viisumivapauteen

Keski-ikäisistä eläkeikään ulottuvien ryhmästä viisumivapauteen suhtautuu positiivisesti vain hieman yli puolet. Kyseessä on siis selvä ero nuorempiin verrattuna.

Kuvio 15 Iältään 65 vuotta täyttäneiden suhtautuminen viisumivapauteen

Vanhimman ikäryhmän edustajien asenteet viisumivapautta kohtaan jakautuvat tasan. Koska 65 vuotta täyttäneitä vastaajia oli vain kuusi, on syytä pidättäytyä varsinaisten johtopäätösten tekemisestä.

Taulukko 15 Viisumivapauden merkitys Sallan kunnalle

	1 Hyvin pieni tai ei ollenkaan	2 Melko pieni	3 Melko suuri	4 Hyvin suuri	Yhteensä	Keskiarvo
Mahdollisen viisumivapauden merkitys Sallan kunnalle on	8	7	27	20	62	2,95

Pääosa vastaajista piti viisumivapauden merkitystä Sallan kunnalle suurena. Neljäsosa oli sitä mieltä, että merkitys on vähäinen.

Avoimet vastaukset

VIISUMIVAPAUDEN MERKITTÄVIN VAIKUTUS

Vastaajia pyydettiin nimeämään viisumivapauden merkittävin vaikutus Sallassa. Yhteensä 25 vastaajaa otti kantaa tähän kohtaan. Vastauksia tyypiteltäessä esille tuli kahdeksan positiivista vaikutusta koskevaa teemaa.

- Palvelut paranevat
- Työllisyys paranee
- Tankkaaminen Venäjällä helpompaa
- Kaupankäynti lisääntyy
- Eurooppalaisten matkustaminen Venäjälle helpottuu
- Myönteinen suhtautuminen venäläisiin lisääntyy
- Kuntatalous paranee
- Kanssakäyminen maiden välillä lisääntyy

Neljä teemoista liittyi elinkeinoelämän ja kuntatalouden kehittämiseen. Sekä Venäjältä saapuvien että Venäjälle matkustavien määrän odotettiin kasvavan. Lisääntyneen toimeliaisuuden nähtiin parantavan alueen työllisyyttä ja parantavan näin myös kuntataloutta.

”Eurooppalaisten omilla autoilla matkailevien mahdollisuus Venäjälle käyntiin muuttuu totaalisesti. Lisää sitä matkailua. Sallakin saa siitä jotain hyötyä.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

”Merkittävin vaikutus Sallassa viisumivapaudesta on kehittää Sallan kauppojen palveluita ja sitä myötä vaikutus veroäyriin, ja Sallan kunnan itsenäisenä pysymiseen.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

Toisaalta viisumivapauden koettiin myös helpottavan päivittäistä elämää, kuten tankkausmatkojen tekemistä Venäjän puolelle, sekä parantavan paikallispalveluja. Kolmantena erillisenä teemana viisumivapauden odotetaan lisäävän maiden välistä kanssakäymistä ja myönteistä suhtautumista venäläisiin. Teemat menevät osittain päällekkäin, esimerkiksi maiden välillä tapahtuva kanssakäyminen liittyy myös matkailuun ja elinkeinoihin. Vastauksista näkyy kuitenkin, että vastaajat arvostivat myös sosiaalista kanssakäymistä sinänsä.

Viisumivapauden merkittävimpien vaikutusten joukossa tuli esille myös negatiivisia asioita, joista pystyi erottamaan ainakin kuusi teemaa.

- Liikenneturvallisuus huonontuu
- Rikollisuuden lisääntyy
- Idän pelko lisääntyy

- Sallan vetovoima vähenee suomalaisten matkailijoiden keskuudessa
- Järjestyshäiriöt lisääntyvät
- Paikallisten huoltoasemien polttoainemyynti vähenee

Useat vastaajista olivat huolissaan liikenneturvallisuuden heikentymisestä. Tämä on myös selvityksessä haastateltujen turvallisuusviranomaisten mielestä viisumivapauden todennäköisin riskitekijä.

”Läpikulkuliikenne mahdollisesti lisääntyy ja lisää liikenteessä ongelmia. Naapuril-la ku sattuu olemaan erilainen käsitys hyvästä liikennekulttuurista. Onhan tämä jo nähty...”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

Rikollisuuden lisääntyminen tuotiin myös esille. Tähän mennessä itärikollisuus Sallassa on ollut vähäistä, mutta osa vastaajista pelkäsi sen lisääntyvän uusien kävijöiden myötä. Tietty varauksellisuus uudistusta kohtaan on luonnollista ja usein myös perusteltua. Mikäli viisumivapaus toteutuu, on kuitenkin syytä tiedottaa esimerkiksi passintarkastuksen säilymisestä. Voi olla olemassa käsityksiä, joiden mukaan viisumivapaus tarkoittaisi periaatteessa täysin vapaata kulkua rajan yli, kuten Schengen-maiden välillä.

”Ja aivan varmasti tulee rikollisuutta lisää, kaiken maailman helpon rahan perässä hiihtäjiä sun muita pillerikauppiaita ja välittäjiä.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

Vastaajien mielestä viisumivapaus aiheuttaa myös lomakohteen maineen vaarantavia negatiivisia sivuvaikutuksia. Koska Sallaan tullaan usein etsimään rauhaa, voi lisääntyvä matkailijamäärä ja mahdollisesti sen mukanaan tuoma levottomuus karkottaa paikalta osan matkailijoista. Tällä hetkellä suomalaiset ovat ylivoimaisesti suurin ryhmä Sallassa yöpyvistä matkailijoista.

”Suomalaisena turistina Sallan vetovoima vähenee. Etelästä tullaan tänne viettämään rauhallista luontolomaa. Se, että kauppoja tulee lisää, venäläisiä turisteja on enemmän, tai lieveilmiöt kuten varkaudet, pahoinpitelyt, prostituutio lisääntyvät, eivät nosta Sallan luonto- tai markkina-arvoa.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

”Ei koskaan tiedä millaisia ihmisiä tänne tulee ja alkavat vielä riehua.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

Eräs vastaaja näki myös paikallisten huoltoasemien liiketoiminnan kärsivän yhä enemmän siitä, että Venäjän puolella tankkaaminen lisääntyy.

”Usemmat ostavat polttoaineen Venäjältä, jolloin paikalliset polttoaineasemat eivät saa niin paljon tuottoa.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

VARAUTUMINEN VIISUMIVAPAUTEEN

Mitä toimenpiteitä vastaajat pitivät tärkeinä viisumivapauteen varautumisessa?

Yhteensä 21 vastaajaa otti kantaa tähän kohtaan. Suurin osa kommenteista liittyi elinkeinoelämän kehittämiseen. Vastaajat näkivät, että viisumivapaus ei tuo hyötyä automaattisesti, ja asiakkaista kilpaillaan muiden kohteiden kanssa.

ELINKEINOELÄMÄN KEHITTÄMINEN

- Lisää kauppoja
- Erikoiskauppojen kehittäminen
- Vapaa-ajan palveluiden kehittäminen
- Ravintolapalveluiden kehittäminen
- Venäjänkielisen palvelun lisääminen
- Lisää palveluita
- Kunnollista ja kohtuuhintaista majoitusta kirkonkylältä

”Enemmän kauppoja Sallaan, että osa turistien tuomasta rahasta jää myös Sallaan eikä vain mene muihin kuntiin joissa on enemmän kauppoja.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

Turvallisuusteema nousi esille useita kertoja, mikä ei ole yllättävää, koska useilla vastaajilla oli pelkoja esimerkiksi liikenneturvallisuuden heikentymisestä. Reuna-alueiden heikoista turvallisuuspalveluista kuten poliisin saatavilla olemisesta on käyty Lapissa yleistä keskustelua. Mikäli jo nykyään koetaan, että turvallisuuspalveluiden resurssit ovat riittämättömät, herättää ajatus viisumivapaudesta varmasti pelkoja turvallisuuden heikentymisestä lisääntyneen matkailijamäärän myötä.

TURVALLISUUDEN PARANTAMINEN

- Valvontaresurssien lisääminen poliisille
- Valvontaresurssien lisääminen rajavartiostolle
- Liikennevalvonnan kehittäminen

”Poliisit takaisin kylälle ja aistit kohdalleen.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

MUUT VAIKUTUKSET

- Ei mitään erityistä
- Asenteiden muuttaminen
- Yhteisymmärrystä paikallisilta toimijoilta
- Venäjän kielen taidon lisääminen
- Venäläisen kulttuurin tuntemuksen lisääminen

Muutoin tuotiin esille lähinnä asenteisiin ja kielitaitoon liittyviä seikkoja. Joillekin vastaajille viisumivapaudella ei ollut käytännön merkitystä. Yleisimmät kommentit olivat varauksella positiivisia.

”Kaiken kaikkiaan vapaampi mahdollisuus liikkua on enimmäkseen positiivinen asia edellyttäen, että normaali sallivuus saavuttaisi myös vähitellen venäläisen ajatustavan. Ehkä viisumivapaus vaikuttaisi vähän kerrassaan Venäjän avautumiseen normaaliin kanssakäymiseen.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

”Viisumivapaus edellyttäisi yhteisymmärrystä koko Sallan elinkeinoelämältä, kunnalta ja kunnan koululaitokselta.”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

”Ei muuta kuin asennemuutosta kaikille epäileville Tuomaille. Tervetuloa viisumivapaus!”

SALLAN ASUKASKYSELYN VASTAAJA, MAALISKUU 2014

4.4 VIISUMIVAPAUDEN SOSIAALISET VAIKUTUKSET SALLASSA

Sallan kunnan asukkaista hieman yli puolet on miehiä ja suurin osa väestöstä on yli 45 vuotta täyttäneitä. Maa- ja metsätalous ovat kunnassa suuria työllistäjiä. Myös kaupan ala, kuljetus ja varastointi sekä majoitus- ja ravitsemustoiminta ovat merkittäviä työllistäjiä. Kokonaisuudessaan vastaajat suhtautuvat viisumivapautteen hieman useammin myönteisemmin kuin kielteisemmin. Nuorempaan ikäryhmään kuuluvat suhtautuvat viisumivapautteen selvästi myönteisesti. Keski-ikäisten ja sitä vanhempien mielipiteet viisumivapautta kohtaan jakautuvat voimakkaasti. Miehistä selvä enemmistö suhtautuu viisumivapautteen myönteisesti, mutta naisista vain hieman yli puolet.

Suuri joukko sallalaisista on siis metsä- ja maataloustyössä toimivaa vanhempiin ikäluokkiin kuuluvaa väestöä. Viisumivapaus ei toisi heille välitöntä hyötyä toimeentulon kannalta. Välitön hyöty koskisi Venäjällä lomailua ja asiointia kuten tankkausmatkoja sekä paikallisten palveluiden paranemista. Välillistä hyötyä aiheutuisi pai-

kallisen elinkeinoelämän piristymisestä. Vanhemman väestön lisäksi Sallan naisvas-
taajista lähes puolet suhtautui negatiivisesti viisumivapauteen. Sosiaalisten kyselyn
aikana Ukrainan kriisi oli jo alkanut, mikä olisi voinut vaikuttaa vastauksiin voimak-
kaasti. Viitteitä tähän suuntaan ei kuitenkaan ollut ainakaan avoimissa vastauksissa.
Mikäli viisumivapauden toteuttamisesta päätetään, on tarpeellista tiedottaa, mitä
tämä tulee merkitsemään eri alueilla. Koska useat arviot viittaavat siihen, että vaiku-
tukset olisivat lähinnä positiivisia, tiedottamalla luultavasti voitaisiin hälventää en-
nakkoluuloja uudistusta kohtaan. Tiedottamisessa tulee erityisesti korostaa faktoja,
kuten passintarkastuksen säilymistä, sekä elinkeinoelämälle odotettavissa olevia hyö-
tyjä. Vähittäiskauppa sekä majoitus- ja ravitsemusala ovat Sallassa merkittäviä työ-
listäjiä. On realistista odottaa, että mikäli paikallisia palveluja kehitetään esimerkiksi
uuden kauppakeskuksen muodossa, Salla tulee hyötymään viisumivapaudesta. Mo-
net korkean työttömyyden alueella elävistä vastaajista näkivät viisumivapauden tuo-
van positiivisia vaikutuksia alueen elinkeinoelämälle. Viisumivapaudella ei vaikuta
olevan merkittäviä vaikutuksia sallalaisten asumisviihtyvyyteen. Lisääntynyt liiken-
ne ja alueella viipyvä suurempi matkailijamäärä toisivat todennäköisesti mukanaan
jonkin verran lieveilmiöitä, kuten useampia liikenneonnettomuuksia ja kasvanutta
rikollisuutta.

5 Viisumivapauden vaikutusten selvitysmalli

5.1 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUSTEN SELVITTÄMISEEN KÄYTETYT MALLIT

Viisumivapaudella pyritään liikkuvuuden kasvamiseen, minkä odotetaan edelleen vaikuttavan positiivisesti kansainväliseen kaupankäyntiin ja kanssakäymiseen. Odotettujen vaikutusten lisäksi viisumivapaus merkitsee mahdollisuutta rikollisten kasvavaan liikkumiseen. Ihmismäärän ja liikenteen kasvaminen lisää periaatteessa myös erilaisia järjestyshäiriöitä ja tapaturmia.

Miten viisumivapautta on tutkittu aikaisemmissa selvityksissä? TAK Oy:n selvityksessä luodaan katsaus venäläismatkailun kehitykseen Suomessa 2000-luvulla. Osio käsittää taustatietoja, jotka kertovat mm. venäläisten tulotason kehityksestä eri alueilla. Selvityksessä tehtiin laaja kysely venäjällä, jossa tiedusteltiin mm. matkustushalukkuutta eri kohteisiin Suomessa ja kiinnostavia harrasteita. Selvityksessä on olemassa olevien viisumivapaiden alueiden vaikutusten katsaus. Rikollisuus-osiossa tarkasteltiin rikollisuutta Venäjällä, venäläisten rikollisuutta Suomessa, siirtolaisuutta ja maahanmuuttoa sekä viisumin vaikutusta rikollisuuteen. Venäjällä tehdyn kyselyn perusteella tehdään johtopäätökset viisumivapauden taloudellisista vaikutuksista Suomessa. Osio käsittää muutokset venäläisten yöpymisissä ja rahankäytössä Suomessa sekä näistä johdetut työllisyysvaikutukset. Viranomaishaastattelut ja artikkelit -osio sisältää suomalaisten ja venäläisten viranomaisten näkemyksiä viisumivapaudesta sekä erilaisista aineistolähteistä saatuja tietoja. Suomalaisille päättäjille on myös tehty kysely viisumivapauden hyvistä ja huonoista puolista. (Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013.)

Työ- ja elinkeinoministeriön tilaamassa raportissa kartoitettiin EU:n ja Venäjän välisen viisumivapauden vaikutuksia suomalaiselle elinkeinoelämälle. Lisäksi selvitettiin, mitä muutoksia elinkeinoelämän toimijoiden tulisi tehdä viisumivapauden varalta sekä vastaavasti mitä toimenpiteitä odotetaan julkiselta sektorilta. Selvityksen ensimmäisessä vaiheessa kerättiin tietoja haastattelemalla elinkeinoelämän järjestöjen ja julkisen sektorin edustajilta. Toisessa vaiheessa järjestettiin internet-kysely yrityksille. Haastatteluiden tuloksissa raportoitiin esille tulevat teemat. Tuloksissa on esitetty haastateltavien esittämät näkemykset viisumivapauden vaikutuksista elinkeinoelämälle ja tarvittavat toimenpiteet. Yrityskyselyn tulokset käsittävät eri toimialojen yritysten asenteita viisumivapautta kohtaan, sekä näkemykset siihen liittyvistä vaikutuksista ja varautumisesta. (Jorvala 2013.)

Pohjois-Karjalaan rajattu selvitys arvioi viisumivapauden vaikutuksia venäläisten matkailijamääriin, matkailutuloon ja -työllisyyteen, sosiaaliseen elämään sekä palve-

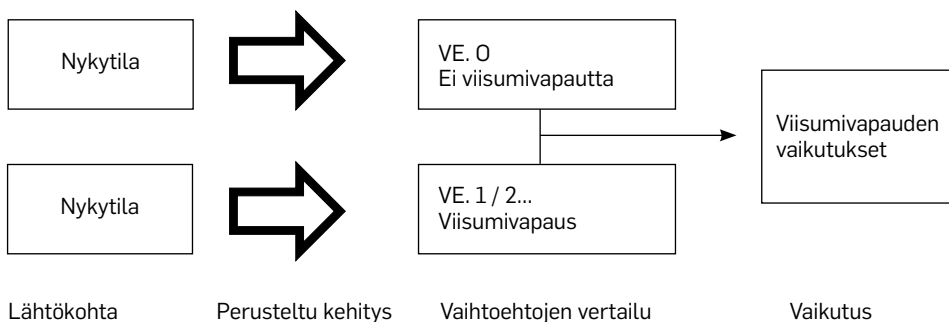
lutarpeisiin. Selvityksessä on käytetty taustatietoja kuten tilastoja sekä suoritettu asiantuntijahaastatteluita ja yrityskysely. (Baas ym. 2013.)

Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa laaditussa opinnäytetyössä selvitettiin viisumivapauden vaikutuksia Kouvolan alueella. Työssä käydään läpi viisumivapauden taustoja, venäläisiä turisteja sekä Kouvolaa matkakohteena ja tehdään varsinainen viisumivapauden vaikutusten arvio. Selvityksen tiedonkeräys on toteutettu postitse lähetetyn yrityskyselyn muodossa. Kysely kohdistui matkailutuloa saaville toimialoille. Lisäksi selvityksessä haastateltiin Kouvolan kaupungin kehittämissyhtiön työntekijää. (Koli 2013.)

Saimaan ammattikorkeakoulussa tehdyssä opinnäytetyössä selvitettiin viisumivapauden vaikutuksia Etelä-Karjalassa sijaitsevien majoitusliikkeiden toimintaan. Selvityksen taustaosuudessa käydään läpi Suomeen kohdistuvaa matkailua, venäläisten matkailua sekä viisumikäytäntöön sekä mahdolliseen viisumivapauteen liittyvää tietoa. Selvityksen tiedonkeräys tapahtuu majoitusliikkeiden johtajille lähetettyjen sähköpostien muodossa. Vastaajia pyydettiin ennakoimaan viisumivapauden vaikutuksia yrityksen liiketoimintaan sekä kertomaan yrityksen varautumisesta suhteessa mahdolliseen viisumivapauteen. (Tolvanen 2013.)

Viisumivapaudella pyritään siis saamaan ennen kaikkea positiivisia vaikutuksia elinkeinoelämälle. Viisumivapauden aikaansaama lisääntynyt liikkuvuus ei näkyisi vain tulovaikutuksina yrityksissä – vaikutukset kohdistuisivat myös muuhun yhteiskuntaan ja ihmisiin. Myös negatiivisten vaikutusten esiintyminen on mahdollista. Jotta kaikki osatekijät saadaan haltuun, tulee viisumivapauden selvitykseen sisältyä siis taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten sekä turvallisuusvaikutusten arviointi. Suomessa tehtyjen selvitysten pääpaino on elinkeinovaikutuksissa, mutta useimmissa on mukana myös muita osioita.

Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin käyttämässä selvitysmallissa ovat mukana viisumivapauden vaikutukset eri sektoreille. Arvioinnissa viisumivapauden vaikutuksia ei selvitetä vertaamalla nykytilannetta tulevaan. Sen sijaan verrataan tulevaisuudenkuvia, joista toisessa vaihtoehdossa viisumivapaus toteutuu ja toisessa ei toteudu.

Kuvio 16 Viisumivapauden selvittämisen periaate

On huomattava, että ennen toimenpidettä tehtävä selvitys on ennakoarviointi, ei varsinainen vaikutusten arviointi. Se on siis luonteeltaan erilaisiin odotuksiin perustuva. Ennakoarviointia ei kuitenkaan kannata rakentaa pelkkien toiveiden tai pelkojen varaan. Arvioinnissa on haettava perusteltuja ja realistisia näkemyksiä siitä, mitä viisumivapaudesta voisi seurata. Monta sektoria kattava ennakoarviointi edellyttää vaikutusten arviointiin, ennakointiin, turvallisuuteen ja matkailun talousvaiikutuksiin liittyvää asiantuntemusta.

5.2 VIISUMIVAPAUDEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTIMALLI

Toimenpide:

Mahdollinen viisumivapaus EU:n ja Venäjän välillä

Toimenpiteeseen liittyvät tavoitteet tai ennako-odotukset:

- Rajanylitysten lisääntyminen
- Matkailijoiden aikaansaamien elinkeinovaikutusten kasvaminen
- Liikenneturvallisuuden heikentyminen
- Rikollisuuden kasvaminen
- Erilaiset sosiaaliset vaikutukset

Arviointikohteet:

- 1 Elinkeino-vaikutukset
- 2 Turvallisuusvaikutukset
- 3 Sosiaaliset vaikutukset

Mittarit:

1 Tulo- ja työllisyysvaikutukset

2 Rikokset ja liikenne-Onnettomuudet

3 Asumisviihtyvyys, toimeentulo, palvelut

Menetelmät:

Asiantuntijahaastattelut
Sekundääristen aineistojen tarkastelu
Talousvaikutusten tarkastelu tulo- tai menomenetelmällä
Kehityksen ennakointi

Tilastotarkastelu
Muiden sekundääristen aineistojen tarkastelu
Laadullisten aineistojen analysointi (asiantuntijahaastattelut)
Kehityksen ennakointi

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointiprosessi

Tietojen kerääminen

Tilastokeskus, Rajavartiolaitos
Kysely matkailijoille tai yrityksiin kohdistuva tulaselitys
Haastattelut: elinkeinoelämän toimijat

Tilastokeskus
Muut sekundääriset aineistot
Asiantuntijahaastattelut: Poliisi, pelastuslaitos, rajavartiosto

Tilastokeskus
Asukaskysely internetin kautta ja/tai alueella
Asiantuntijahaastattelut: Kohdekunnan edustajat

Tulosten analyysin periaatteet

Skenaariot rajanylityksistä: VE 0 ja VE 1
Laskelma venäläismatkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksista nykytasolla
Laskelmat tulevasta tilanteesta
Vaikutus vaihtoehtojen erotuksena
Sanallinen kuvaus muutoksesta

Skenaario rajanylityksistä
Arvio rikollisuuden ja onnettomuuksien lisääntymisestä haastatteluiden ja aineistojen pohjalta
Sanallinen kuvaus muutoksesta

Arviot vaikutuksista tehdään asukaskyselyn, sekundääristen aineistojen sekä asiantuntijahaastattelun/ryhmytyön pohjalta.

Viisumivapauden odotetaan lisäävän kohdealueen matkailijamääriä, koska matkustaminen olisi silloin helpompaa. Kasvaneen matkailijamäärän odotetaan tuovan lisätuloja yrityksille ja vaikuttavan siten positiivisesti kohdealueen talouteen.

Matkailun tulo- ja työllisyystiedot ovat sopivia mittareita elinkeinovaikutusten kuvaamiseen, koska toimenpide vaikuttaa matkailijoiden liikkuvuuteen. Matkailun talousvaikutuksia koskevan laskelman lisäksi tarvitaan ennakoitietoa, jotta pystytään ottamaan kantaa tulevaan kehitykseen. Työmenetelminä ovat lisäksi sekundääristen aineistojen, kuten tilastojen, tarkastelu sekä asiantuntijahaastattelut. Tulo- ja työllisyysvaikutusten laskelma luo vaikutusarviolle perustan. Muut aineistot täydentävät sitä, ja mahdollistavat tulevan kehityksen ennakkoinnin.

Asiantuntijahaastatteluiden kohteena ovat mm. alueen yrittäjäjärjestön sekä matkailun alueyhdistyksen toimihenkilöt. Haastattelutietoa kerätään lisäksi kunnan elinkeinotoimesta sekä tarpeen mukaan täydentäen esimerkiksi alueella toimivilta yrittäjiltä. Tulo- ja työllisyysvaikutusten laskennassa tarvittavat tiedot hankitaan tulomenetelmää käytettäessä Tilastokeskukselta sekä alueen yrityksiltä, ja menomenetelmää sovellettaessa käytetään venäläismatkailijoita koskevia rahankulutustietoja tai järjestetään oma kysely. Menomenetelmässä tarvitaan lisäksi rajavartiolaitoksen tilastoima tieto rajanylitysten ja venäläismatkailijoiden määrästä sekä selvityksessä muodostettava arvio alueella pysähtyvistä em. ryhmään kuuluvista.

Viisumivapauden vaikutuksista matkailuun tulee muodostaa perusteltu skenaario joko selvityksen omana työnä, tai tukeutuen esimerkiksi Kasvava rajaliikenteen hallinta -raportissa esitettyihin skenaarioihin. Tällöin vaihtoehtoisista skenaarioista on valittava se, joka vaikuttaa todennäköisimmältä kohdealueella huomioiden sillä hetkellä toimintaympäristössä vallitsevat ja ennakoitavissa olevat talouspoliittiset tekijät. Skenaarion muodostamisessa hyödynnetään sekundäärisiä aineistoja, kuten tilastoja, sekä asiantuntijahaastatteluista saatua tietoa. Valitun skenaarion antama tieto yhdistetään matkailutuloa kuvaavaan laskelmaan. (Matkailutulo voidaan laskea joko yritysten saamasta tulosta tai matkailijoiden kulutuksesta kuten tässä selvityksessä.) Viisumivapautta kuvaavaa skenaariota verrataan vaihtoehtoiseen skenaarioon, jossa viisumivapaus ei toteudu. Vaikutukset lasketaan näiden skenaarioiden välisestä erotuksesta.

Turvallisuusvaikutuksia koskevinä mittareina käytetään muutosta rikosten ja liikenneonnettomuuksien määrissä. Selvityksessä sovellettavia menetelmiä ovat tilastoaineistojen tarkastelu sekä haastattelujen ja muiden mahdollisten aineistojen perusteella tehtävä ennakointi kehityksestä viisumivapauden aikana.

Tilastoaineisto hankitaan Tilastokeskukselta. Muita sekundäärisiä aineistoja ovat esimerkiksi selvitykset viisumivapauden vaikutuksista. Tietoja kerätään lisäksi haastatteleamalla poliisin, pelastuslaitoksen ja rajavartioston edustajia.

Analyysin pohjana käytetään tietoja alueella nykyisin tapahtuvista rikoksista ja liikenneonnettomuuksista. Arvio viisumivapauden vaikutuksista tehdään haastattelujen ja sekundääristen aineistojen avulla. Sekundäärisiin aineistoihin kuuluvat mm. tiedot rajanylityksistä. Haastatteluista saatavaa tietoa sovelletaan yhdessä muun aineiston kanssa viisumivapauden vaikutusten arvioimiseksi. Vaikutuksia ei johdeta

suoraan kysymällä haastateltavien näkemyksiä viisumivapauden seurauksista. Sen sijaan haastateltavia pyydetään antamaan tietoja seikoista, joiden pohjalta arvio voidaan muodostaa.

Sosiaalisia vaikutuksia arvioitaessa on tiedettävä, mitä mahdollisia vaikutuksia viisumivapaus voi aiheuttaa alueen asukkaiden elämään. EU:n ja Venäjän mahdollisen viisumivapauden ennakoituista vaikutuksista Suomelle on jo olemassa suhteellisen paljon tutkimustietoa.

Sosiaaliset vaikutukset on jaoteltu asumisviihtyvyyttä, palveluita ja toimeentuloa koskeviin osakokonaisuuksiin. Osakokonaisuuksiin liittyviä vaikutuksia puolestaan mitataan sekundääristen aineistojen, kuten tilastojen, asukaskyselyn sekä asiantuntijahaastattelujen avulla. Sekundääriset aineistot käsittävät lähinnä Tilastokeskuksen tuottamia tietoja. Asukaskysely voidaan kerätä internetin välityksellä, fyysisesti alueella, tai molempia tapoja yhdistäen. Kun tarvittavat tiedot on kerätty, suoritetaan varsinainen vaikutusten arviointi. Työ voidaan tehdä työryhmässä tai asiantuntija-apua hyödyntäen arvioijan toimesta. Asiantuntijana voi toimia esimerkiksi kohdekunnan hallinnon tai sosiaali- ja terveystoimen edustaja.

6 Pohdinta

EU:n ja Venäjän mahdollisesta viisumivapaudesta keskusteltiin vuonna 2013 vilkkaasti mm. suomalaisessa mediassa. Vuoden 2014 poliittis-taloudellisen kriisin vuoksi tilanne on tällä hetkellä kovin erilainen. Viisumivapaus ei todennäköisesti toteudu tällä vuosikymmenellä, mutta on mahdollinen tulevaisuudessa. Viisumivapautta koskevat lukuisat selvitykset antavat joka tapauksessa käyttökelpoista tietoa itäliikkuvuudesta.

Tässä työssä esitettiin, että viisumivapauden toteuduttua Sallassa tapahtuisi noin 530 000 rajanylitystä vuodessa. Mikäli tämän hetken kehitys muuttuu, ja esimerkiksi ruplan arvo alkaa kasvaa, on mahdollista, että viisumivapauden toteutuessa rajanylitysmäärät Sallassa ovat jopa satoja tuhansia suuremmat. Vuonna 2013 julkaistussa Salla-Kelloselkä -alueen maankäyttöselvityksessä onkin päädytty selvästi suurempiin lukuihin arvioitaessa viisumivapauden vaikutuksia. (SITO Oy 2013.) Viisumivapauden selvityksissä on usein keskitytty arvioimaan venäläisten tuoman matkailutulon muutosta. Tämä työ noudattaa vastaavaa menetelmää. Laskelmissa ei ole siis huomioitu EU:n alueelta viisumivapauden vuoksi Sallaan tulevaa mahdollisesti suurempaa matkailijamäärää. Viisumivapaus saattaisi tuoda näin lisää asiakkaita esimerkiksi Sallassa toimiville lukuisille liikennöitsijöille.

Selvityksen menetelmät ja havainnot vastaavat pääpiirteissään muita suomalaisia selvityksiä viisumivapaudesta. Selvityksessä on pyritty ennakoimaan tulevaa kehitystä. Tämä vaikuttaa osaltaan selvityksen reliabiliteettiin. Mikäli selvitys toistettaisiin vaikka kahden vuoden kuluttua ja rajanylitykset olisivat jälleen voimakkaassa kasvussa, tämä laskennan osatekijä viittaisi esimerkiksi suurempiin elinkeinovaikutuksiin. Mitä kauemmaksi tulevaisuuteen viisumivapauden oletettu toteutuminen sijoittuu, sitä vaikeampi on ennakoida sen vaikutuksia.

Ennuste perustuu toteutuneen kehityslinjan jatkamiseen. Skenaariossa puolestaan pyritään hahmottelemaan erilaisia tulevaisuudenkuvia. (Keränen H. 2012, s. 65, Kauppilan 2012 s. 64 mukaan). Ennusteen perusteena on johdonmukainen toteutuneen kehityksen jatkuminen. Nykytilanteessa ennuste voisi kuitenkin antaa liian optimistisen kuvan itäliikkuvuuden kehittymisestä. Tästä syystä voi olla perusteltua laatia skenaario, jossa voidaan ottaa huomioon mahdollisesti tapahtumassa oleva käänne. Koska myöskään tietyn skenaarion toteutuminen ei ole varmaan, voi olla tarpeen laatia useampi skenaario. Sisäministeriö on tuottanut erilaisia rajanylitysmäärien kehitystä ennakoivia skenaarioita (Sisäasiainministeriö 2012). Esimerkiksi näitä skenaarioita voi hyödyntää laskemalla viisumivapauden alueellisista vaikutuksista eri vaihtoehtoja.

Jotta selvityksessä mitattaisiin nimenomaan viisumivapauden vaikutuksia, tulisi muut tekijät periaatteessa vakioida. Esimerkiksi käytettäessä viisumivapauden vaikutusten laskennassa vertailukohtana samaa vuotta ilman viisumivapautta, eikä nykytilaa, pysyttäen paremmin fokuksessa. Tärkeimmät muuttujat, kuten esimerkiksi

ruplan arvon kehittyminen, tulisi pystyä huomioimaan. Ongelma voidaan osin ratkaista käyttämällä useampia skenaarioita. Erilaisten taustatekijöiden vaikutuksen pohtiminen kuuluu asiaan, mutta samalla on huolehdittava, että tulosten tarkoitus on kuvata nimenomaan viisumivapauden vaikutuksia.

Lähteet

- Aspholm-Heimonen, P. 2012. Miksi venäläiset matkustavat Pohjois-Suomeen? Haastattelututkimus Sallan Kansainvälisellä rajanylityspaikalla kesällä 2011. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Matkailututkimus.
- Baas, H. & Nupponen, A. & Ollikainen, T. & Myllyluoma, J. & Herman, A. 2013. Venäjän ja EU:n välisen viisumivapauden vaikutukset Pohjois-Karjalassa. Viitattu 16.12.2014 <http://pohjoiskarjala.fi/documents/557926/992665/163+Vena%CC%88ja%CC%88n+ja+EU+va%CC%88lisen+viisumivapauden+vaikutukset+Pohjois-Karjalassa/51613147-5f10-4432-bc98-6e5388e950e3>
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2014. Lapin työllisyyskatsaus helmikuu 2014. Viitattu 16.12.2014 https://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-lappi-tyollisyyskatsaukset;sessionid=E6150F7C442169C8282C6C4FC1B919E8?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle=o&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_resetCur=true&p_r_p_564233524_categoryId=14253#VJAlfqPQpHc
- Euroopan komissio. Entering the EU Borders & Visas. Viitattu 30.4.2014 http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/infographics/infographic_shengen_print_en.pdf
- Hirvonen, T. 2011. Venäjän viisumivapaus – uhka Euroopan unionin rajaturvallisuudelle? Viitattu 4.2.2014 https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74232/Y2547_Hirvonen_TK_YEK55.pdf?sequence=1
- Jorvala, L. 2013. Venäjän mahdollisen viisumivapauden vaikutukset suomalaiselle elinkeinoelämälle. TEM raportteja 27/2013. Viitattu 4.2.2014 http://www.tem.fi/files/37123/TEMrap_27_2013_02072013.pdf
- Kauppila, P. 2012. Matkailu, kaivostoiminta ja aluekehitys: Esimerkkeinä Kuusamo, Kittilä ja Sotkamo. Teoksessa Kauppila, P. & Kuosku K. (toim.) Kuusamon aluetalousraportti. Tutkimuksia 1/2012. Naturpolis, Kuusamo. Viitattu 19.12.2014 <http://www.kuusamo.fi/dman/Document.phx?documentId=te35312103819062&cmd=download>
- Kauppinen T. & Tähtinen V. 2003. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi -käsi kirja. Aiheita 8/2003. Stakesin monistamo, Helsinki. Viitattu 22.4.2014 <http://www.mentalhealthpromotion.net/resources/arviointimenetelm-stakes.pdf>
- Koli, J. 2013. EU:n ja Venäjän välisen mahdollisen viisumivapauden vaikutukset Kouvola alueella. Viitattu 4.2.2014 http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/60855/Koli_Janika.pdf?sequence=1
- Lapin liitto. Matkailutilastot. Viitattu 18.11.2014 http://www.lappi.fi/lapinliitto/julkaisut_ja_tilastot/matkailu
- Lee, Song & Bendle, 2010. The Impact of Visa-free Entry on Outbound Tourism: A Case Study of South Korean Travellers Visiting Japan. Abstact. Viitattu 4.2.2014 <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616681003727991#.UkKnzX8565I>

- Poliisi 2014. Viitattu 4.2.2014 <http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/262D4C47817F3171C22577D1003076F6?opendocument>
- Rajavartiolaitys 2014a. Rajanylitysmäärä Kaakkois-Suomen rajavartioston valvomilla rajanylityspaikoilla vuosina 2006 - 2014. Viitattu 13.8.2014 http://www.raja.fi/k-sr/tiedotteet_ja_tilastot/tilastoja
- Rajavartiolaitys 2014b. Viitattu 15.12.2014 http://www.raja.fi/download/56978_LR_6_Lapin_lentoasemien_rajanylitykset_vuosittain_2008-_30_11_2014.pdf?86b7f90657dbd188
- Salminen, M-M & Moshes, A. 2009. Practise what you preach. The prospects for visa freedom in Russia-EU relations. The Finnish Institute of International Affairs. Viitattu 15.12.2014 http://www.fia.fi/assets/events/FIIA_Report_18_2009.pdf
- Sisäasiainministeriö 2012. Viitattu 30.4.2014 <http://www.intermin.fi/julkaisu/422012?docID=38301>
- Sisäasiainministeriö 2013. Viitattu 12.8.2014 http://www.intermin.fi/fi/ministerio/eu-asiat/alykkaat_rajat
- Sisä- ja ulkoministeriö 2014. Viisumivapaus. Email pasi.satokangas@ulapland.fi 16.9.2014
- Sito Oy 2013. Salla-Kellosekä -alueen maankäyttöselvitys 2013.
- Stubb, A. 2010. Kuinka edetä kohti viisumivapautta. Artikkelit Vedomosti-lehdessä. Viitattu 30.4.2014 <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=190884&nodeid=15699&contentlan=1&culture=fi-FI>
- Suomen pankki 2014. Valuuttakurssit. Viitattu 18.11.2014 http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/valuuttakurssit/valuuttakurssit_%28ekp%29/pages/eurofxref-graph-rub.aspx
- Suomen suurlähetystö, Moskova 2014. Viitattu 1.10.2014 <http://www.finland.org.ru/public/default.aspx?contentid=312451&nodeid=36881&contentlan=1&culture=fi-FI>
- Tilastokeskus 2014a. Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäillyt henkilöt kansalaisuuden, iän ja asuinpaikan mukaan 2009 - 2013.) Viitattu 16.12.2014 http://193.166.171.75/Dialog/varval.asp?ma=070_polrik_tau_109_fi&ti=11%2E+Selvitettyihin+rikoksiin+syyliseksi+ep%28illyt+henkil%2F6t+kansalaisuuden%2C+i%2E4n+ja+asuinpaikan+mukaan+2009%2D2013&path=../Database/StatFin/oik/polrik/&lang=3&multilang=fi
- Tilastokeskus 2014b. Väestö iän ja sukupuolen mukaan alueittain 1980 - 2013. Viitattu 16.12.2014 <http://193.166.171.75/Dialog/Varvalagg.asp?ma=050%2Fvaerak%2F5Ftau%2F104&ti=V%2E4est%2F6+i%2E4n+%281%2Dv%2E%29+ja+sukupuolen+mukaan+alueittain+1980+%2D+2013&path=../Database/StatFin/vrm/vaerak/&lang=3&xu=&yp=&nr=2&aggfile%282%29=10%2Dvuotisik%2E4+%2D14%2C+15%2D24%2C+%2C+75%2D&prevagg=NNNN&mapname=&multilang=fi&aggdir2=>
- Tolvanen, J. 2013. Viisumivapaus – mahdolliset hyödyt ja haitat Etelä-Karjalan majoi- tusliikkeiden liiketoiminnalle. Viitattu 4.2.2014 http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55386/Tolvanen_Jenna.pdf?sequence=1
- Tuomioja, E. (2014) Paneelikeskustelu viisumivapaudesta. Rovaniemi 12.4.2014.

- Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy 2013a. Suomen vetovoimatekijät. Suomeen matkustavien venäläisten kiinnostuksen kohteet ja Suomen vetovoimatekijät. Viitattu 16.12.2014
http://www.tak.fi/wp-content/uploads/2013/10/02_liite_suomen_vetovoimatekijat.pdf
- Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy 2013b. Venäläisten matkailu – yhteenveto matkailututkimuksista. Viitattu 15.12.2014
<http://www.kinno.fi/sites/default/files/Ven%C3%A4l%C3%A4isten%20matkailu%20Kaakkois-Suomeen%20%202025%20-%20luonnos.pdf>
- Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy & Itä-Suomen yliopisto 2013. Mahdollisen EU:n ja Venäjän välisen viisumivapauden vaikutukset venäläisten Suomen-matkailuun. Viitattu 16.12.2014
<http://www.rusgate.fi/2013/09/10/selvitys-viisumivapauden-vaikutuksista/5140/>
- Ulkoministeriö 2014a. Viitattu 30.4.2014 <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=34670>
- Ulkoministeriö 2014b. Viitattu 4.2.2014 <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30739&contentlan=1&culture=fi-FI>
- Yritys- ja toimipaikkarekisteri 2013. Viitattu 16.12.2014.
<http://www2.toimialaonline.fi/>
- Wikipedia 2014a. Murmanskin asukasluku. Viitattu 15.12.2014.
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Murmansk>
- Wikipedia 2014b. Apatiitin asukasluku. Viitattu 15.12.2014.
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Apatity>
- Wikipedia 2014c. Severomorskin asukasluku. Viitattu 15.12.2014.
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Severomorsk>
- Wikipedia 2014d. Montšegorskin asukasluku. Viitattu 15.12.2014.
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Mont%C5%A1egorsk>
- Wikipedia 2014e. Kantalahden asukasluku. Viitattu 15.12.2014.
http://fi.wikipedia.org/wiki/Kantalahti_%28kaupunki%29
- World Travel & Tourism Council 2012. Viitattu 15.12.2014
<http://www.wttc.org/focus/research-for-action/policy-research/the-impact-of-visa-facilitation/>

EU ja Venäjä ovat vuosia pyrkinneet kohti viisumivapautta liikkuvuuden lisäämiseksi. Lapissa viisumivapautta ovat odottaneet erityisesti matkailulinkeihin piirissä toimivat tahot. Tällä hetkellä neuvottelut on keskeytetty Ukrainan kriisin vuoksi, mutta viisumivapaus voi yhä toteutua tulevaisuudessa. Mitä etuja ja haittoja viisumivapaudesta seuraisi Lapissa? Viisumivapauden vaikutukset pohjoisessa -hankkeessa selvitettiin viisumivapauden vaikutukset itärajalta sijaitsevalle Sallan kunnalle.

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

www.lapinamk.fi

ISBN 978-952-316-058-3